

Uredila
Pavel Vuk in Jasna Fedran

Visoka vojaška šola

VOJSKA IN VOJAŠKA MISEL

Zbornik znanstvenih razprav

*MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
SLOVENSKA VOJSKA
CENTER VOJAŠKIH ŠOL
VISOKA VOJAŠKA ŠOLA*

VOJSKA IN VOJAŠKA MISEL

Zbornik znanstvenih razprav

Uredila Pavel Vuk in Jasna Fedran

Maribor, 2023

Vojska in vojaška misel: zbornik znanstvenih razprav

Uredila: *mag. Pavel Vuk in dr. Jasna Fedran*

Knjižna zbirka *VOJAŠKE VEDE*

Urednik zbirke: *Vojaški uslužbenec XIII. r. doc. dr. Darko Ščavničar*

Izdajatelj: *Visoka vojaška šola, Center vojaških šol*

Recenzenta: *Vojaški uslužbenec XIV. r. izr. prof. dr. Denis Čaleta,
doc. dr. Blaž Torkar*

Jezikovni pregled: *Nika Blagne Štimac, Tina Pečovnik, Urška Prelog*

Prevod: *Ana Hazler*

Jezikovni pregled angleških prevodov: *Justi Carey*

Naslovnica in prelom: *Jurko Starc*

Fotografije na naslovnici in avtorjev: *Carmen Kos*

Založnik: *Center vojaških šol, Knjižnično-informacijski in založniški center*

Kraj: *Maribor*

Leto: *2023*

Elektronska izdaja

E-izdaja je dostopna na spletni strani <https://dk.mors.si>.

Prispevki, objavljeni v zborniku *Vojska in vojaška misel*, so rezultat znanstvenih razprav Dnevo vojaških ved in niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov. Publikacija je uvrščena v bibliografsko zbirko podatkov COBISS.SI.

Copyright © Center vojaških šol, 2023

Fotokopiranje in razmnoževanjih po delih in v celoti je prepovedano.

Vse pravice pridržane.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 146059267
ISBN 978-961-7160-15-4 (PDF)

Kazalo/Contents

Uvod	4
Preface	7
The geopolitical frame of the Ukrainian war and its implications Geopolitični okvir vojne v Ukrajini in njene posledice	
Boris Rutar	10
Eight months of war in Ukraine: Implications for the development of armed forces from an Austrian (European) perspective Osem mesecev vojne v Ukrajini: Vpliv na razvoj oboroženih sil z avstrijskega (evropskega) vidika	
Berthold Sandtner	19
Vključitev profesionalnega sistema vojaškega izobraževanja v učno-znanstveni prostor institucionalnega izobraževanja The integration of the professional military education system into the learning and scientific environment of institutional education	
Darko Ščavničar	36
Fakulteta vojaških ved ali izzivi vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski The Faculty of Military Sciences, or the challenges of military education in the Slovenian Armed Forces	
Tomaž Kladnik	50
Poskus utemeljitve habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika Attempt to justify the habilitation field of military management, leadership and ethics	
Dejan Okovič	65
Vojaška delovanja – strokovno področje razvijanja znanja večine vojskovanja Military operations – area of expertise in the development of skills of warfare	
Anton Ribič	92
Raziskovalne metode v obrambnih študijah Research methods in defence studies	
Pavel Vuk	106
Metodologija raziskovanja v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah Methodology of research in the context of military skills, science and disciplines	
Jasna Fedran	119
Stvarno kazalo/Index	138

Uvod

Visoka vojaška šola, ki od leta 2021 deluje v okviru Centra vojaških šol Slovenske vojske, je ob vzpostavljanju se lastni znanstvenoraziskovalni dejavnosti 18. in 19. oktobra 2022 organizirala prve »Dneve vojaških ved«. Dnevi vojaških ved so bili namenjeni znanstveni in strokovni razpravi domačih in tujih strokovnjakov z različnih vojaških in obrambnih področij, ki so naslavljali aktualna vojaška ter z njimi povezana obrambna in varnostna vprašanja v nacionalnem in mednarodnem okolju. V okviru razprav je bil največji poudarek usmerjen predvsem v predstavitev raziskovalnih rezultatov, ki bi lahko pomembno prispevali k razvoju vojaških ved in delovanju oboroženih sil, pa tudi k vojaškemu pedagoškemu procesu na različnih stopnjah vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Zadnje omenjeno je pomenilo priložnost, da se na dogodku nameni pozornost tudi strokovnemu usklajevanju in posvetu učiteljskega zbora Centra vojaških šol ter reševanju aktualnih vojaških izobraževalnih problematik. To bi lahko prispevalo k višji kakovosti vojaškega pedagoškega procesa in učinkovitemu uresničevanju vizije razvoja vojaške izobraževalne ustanove.

Želimo si, da bi Dnevi vojaških ved postali tradicionalni, zbornik pa redna letna publikacija za nepretrgano predstavljanje aktualnih teoretičnih in empiričnih dosežkov vojaških raziskovalcev na področju vojaških ved.

Zbornik *Vojska in vojaška misel* zgoščeno predstavlja rezultate raziskovalnega dela na področju vojaških ved. Razdeljen je na dva vsebinska sklopa. Prvi je potekal v mednarodni zasedbi. Sestavljajo ga prispevki avtorjev, ki so sodelovali na znanstvenem simpoziju. Ta je bil sestavljen iz dveh panelov. Prvega je vodil kapitan bojne ladje dr. Peter Papler iz Sektorja za vojaško politiko in strateško planiranje z Generalštaba Slovenske vojske in je bil usmerjen v razpravo o analizi vojne v Ukrajini ter o njenih implikacijah za razvoj oboroženih sil. Drugi panel, ki ga je vodil mag. Pavel Vuk iz Visoke vojaške šole iz Centra vojaških šol, se je osredotočil na perspektive razvoja vojaških ved v Visoki vojaški šoli.

Drugi sklop zbornika sestavljajo prispevki avtorjev, ki so sodelovali na akademski konferenci Visoke vojaške šole. Akademski konferenca, sestavljena iz treh panelov, je bila predvsem namenjena učiteljskemu zboru Centra vojaških šol. Prvi panel, v okviru katerega so se obravnavali izzivi razvoja vojaške znanosti, je vodil polkovnik izr. prof. dr. Tomaž Kladnik iz Centra vojaških šol. Drugi panel se je

nanašal na konceptualizacijo znanstvenoraziskovalne dejavnosti Visoke vojaške šole, vodil ga je vojaški uslužbenec XIII. razreda doc. dr. Darko Ščavničar, dekan Visoke vojaške šole. Na tretjem panelu, ki ga je vodil podpolkovnik Anton Ribič iz Visoke vojaške šole, pa je potekala strokovna izobraževalna delavnica o razvoju kompetenc vojaških učiteljev.

Raziskovalne rezultate v okviru znanstvenega simpozija predstavljajo avtorji:

Prispevek **polkovnika dr. Borisa Rutarja** z Generalštaba Slovenske vojske obravnava geopolitični okvir vojne v Ukrajini in posledice za evropsko družbo.

Polkovnik mag. Berthold Sandtner z Inštituta za strateško vojaško vodenje avstrijske nacionalne obrambne akademije razpravlja o posledicah vojne v Ukrajini pri razvoju oboroženih sil z avstrijske perspektive.

Vojaški uslužbenec XIII. razreda doc. dr. Darko Ščavničar, dekan Visoke vojaške šole, raziskuje problematiko integracije profesionalnega sistema vojaškega izobraževanja v učno-znanstveni prostor institucionalnega izobraževanja.

Raziskovalne rezultate v okviru akademske konference predstavljajo avtorji:

Prispevek **polkovnika izr. prof. dr. Tomaža Kladnika** iz Centra vojaških šol obravnava možnost razvoja vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski in spremljajoče izzive.

Polkovnik mag. Dejan Okovič iz Visoke vojaške šole predstavlja pomen razvoja in raziskovanja vojaških ved na področju vojaškega menedžmenta, voditeljstva in etike, s predlogom nove organizacijske in vsebinske zasnove.

Podpolkovnik Anton Ribič iz Visoke vojaške šole obravnava področje vojaških delovanj kot strokovno področje razvijanja znanj večine vojskovanja.

Mag. Pavel Vuk iz Visoke vojaške šole predstavlja perspektivo raziskovalnih metod, ki se uporabljajo v obrambnih študijah.

Dr. Jasna Fedran iz Visoke vojaške šole sklenuje zbornik s predstavitvijo ključnih vsebin v sklopu metodologije raziskovanja v vojaški veščini, znanosti in vojaških vedah za izvedbo lastne raziskave.

Prispevki avtorjev so predstavljeni v slovenskem ali angleškem jeziku, odvisno od udeležbe avtorjev na panelu.

Zbornik je posvečen prvim Dnevom vojaških ved, ki obenem pomenijo tudi uvod v znanstvenoraziskovalno dejavnost Centra vojaških šol, institucionalizirano v okviru Visoke vojaške šole. Z njim se zahvaljujemo dejavnim udeležencem na Dnevih vojaških ved, avtorjem prispevkov, podpornikom vojaškega pedagoškega in raziskovalnega procesa ter drugim sodelavcem Centra vojaških šol.

Na podlagi gradiva, nastalega ob izvedbi Dnevov vojaških ved, zapisala in uredila mag. Pavel Vuk in dr. Jasna Fedran.

Preface

The National Military College, operating within the Military Schools Centre of the Slovenian Armed Forces since 2021, organized the first “Days of Military Sciences” on 18-19 October 2022, all while establishing its own scientific research activities. The Days of Military Sciences were dedicated to scientific and expert discussion by national and international experts from different military and defence fields, which addressed the current military and related defence and security questions in the national and international environment. The focus of these discussions lay on the presentation of research findings that could significantly contribute to the development of military sciences, the operation of armed forces, and the military teaching process at different levels of military education and training. The event also provided an opportunity to focus attention on coordination and consultation of the staff of the Military Schools Centre, and on finding a solution to the current issues in military education, which could contribute to greater quality in the military teaching process and to the effective implementation of the vision of the military educational institution’s development.

We hope that the Days of Military Sciences will become a tradition, and the resulting journal a regular annual publication for the ongoing presentation of the current theoretical and empirical advances of research in the field of military sciences.

Journal on The Military and Military Thought represents the results of research in the field of military sciences in a concise manner. It is divided into two thematic parts. The first part of the Journal comprises the contributions of authors who took part in the international scientific symposium, which was composed of two panels. The first panel, led by Captain Dr. Peter Papler from the General Staff of the Slovenian Armed Forces, Military Policy and Strategic Planning Division, aimed to discuss an analysis of the war in Ukraine and its implications on the development of the armed forces. The second panel, led by Pavel Vuk, MSc, from the Military Schools Centre, National Military College, aimed to discuss the different perspectives of the development of military sciences at the National Military College.

The second part of the Journal consists of papers written by authors who participated in the academic conference of the National Military College. The academic conference, comprising three panels, was primarily intended for the staff of the Military Schools Centre. The first panel, which addressed challenges in the development of military sciences, was led by Colonel Assoc. Prof. Dr. Tomaž Kladnik from the Military Schools Centre. The second panel, addressing the conceptualization of the scientific and research activity at the National Military College, was led by Military Specialist Class XIII, Assist. Prof. Dr. Darko Ščavničar, Dean of the National Military College of the Military Schools Centre. At the third panel, led by Lieutenant Colonel Anton Ribič from the Military Schools Centre, National Military Academy, a professional workshop on the competence development of military teachers was held.

The following authors presented their research results as part of the scientific symposium:

The paper by **Colonel Dr. Boris Rutar** from the General Staff of the Slovenian Armed Forces, addresses the geopolitical framework of the war in Ukraine and its implications for European society.

Colonel Berthold Sandtner, MSc, from the Institute for Higher Military Leadership of the Austrian National Defence Academy, discusses the implications of the war in Ukraine on the development of the armed forces from the Austrian perspective.

Military Specialist Class XIII, Asst. Prof. Dr. Darko Ščavničar, Dean of the National Military College at the Military Schools Centre, explores issues related to the integration of the professional military education system into the learning and scientific environment of institutional education.

The following authors presented their research results as part of the academic conference:

The paper by **Colonel, Assoc. Prof. Dr. Tomaž Kladnik**, from the Military Schools Centre, addresses the possibilities for the development of military education in the Slovenian Armed Forces and the accompanying challenges.

Colonel Dejan Okovič, MSc, from the Military Schools Centre, National Military College, presents the importance of development and research in military sciences

in the field of military management, leadership and ethics, providing a proposal for a new organizational and content design.

Lieutenant Colonel Anton Ribič, from the Military Schools Centre, National Military College, discusses the field of military operations as an area of expertise for the development of warfare skills.

Pavel Vuk, MSc, from the Military Schools Centre, National Military College, presents the perspective of research methods used in defence studies.

The Journal ends with a paper by **Dr. Jasna Fedran** from the Military Schools Centre, National Military College, who presents the key topics of the methodology of research in the context of military skills, sciences and disciplines for the purposes of conducting research.

The papers of the authors are presented in either Slovenian or English, depending on their participation in the panel.

The Journal on The Military and Military Thought is dedicated to the first Days of Military Sciences, which were also an introduction to the scientific research activity of the Military Schools Centre, institutionalized in the context of the National Military College. With this Journal, we would like to thank all the active participants in the Days of Military Sciences, the contributing authors, supporters of the military teaching and research process, and other colleagues of the Military Schools Centre.

Based on the material produced during the Days of Military Sciences, written and edited by Pavel Vuk, Msc and Dr. Jasna Fedran.

Boris Rutar

The geopolitical frame of the Ukrainian war and its implications

Geopolitični okvir vojne v Ukrajini in njene posledice

Abstract

Geopolitics, addressing the interests of particular state actors, has always played a role in international affairs. This article looks at the war in Ukraine as a means to identify the interests of Russia, the United States and the European Union. Since the outcome of the war will also be geopolitics, the article also addresses this aspect.

Key words: *Russia, USA, Europe.*

Povzetek

Geopolitika, ki obravnava interese posameznih državnih akterjev, je imela v mednarodnih zadevah vedno pomembno vlogo. Članek obravnava vojno v Ukrajini kot sredstvo za prepoznavanje interesov Rusije, Združenih držav Amerike in Evropske unije. Geopolitika se nanaša tudi na izid vojne, zato članek obravnava tudi ta vidik.

Ključne besede: *Rusija, ZDA, Evropa.*

Introduction

Geopolitics is not a science *per se*; it is rather an analysis at the crossroads of many scientific fields, including international relations, sociology, economics, history and many more. The main question that geopolitics tries to answer is how the interests of a certain international actor or actors intertwine with the system of international relations in a specific time and place. In other words, geopolitics is all about the interests of a particular State which drives and shapes international relations. All States have their interests, and in pursuing them, they necessarily clash with the interests of others. Moreover, all actions in this regard have consequences, and geopolitics merely tries to analyze these consequences at the international or even global scale.

The focus of today's geopolitical analysis is, of course, the war in Ukraine, which began in February 2022 and has stirred the international politics, especially on the European continent. There have been many lectures, presentations and points of view about the geopolitical situation in Europe, and even more speculations, conspiracy theories and propaganda. Although Ukraine appears to occupy the central stage in this war, any analysis of the geopolitics of this conflict must put into perspective the interests of the main actors in the Ukrainian conflict, namely Russia, the USA and the EU.

At first glance, the war in Ukraine seems illogical. Russia's economy depends heavily on two main export articles – energy (not only oil and gas, but also other minerals) and arms. No other product of value labelled 'Made in Russia' seems to have been in use. As for energy, Europe has always been Russia's prime market. Angela Merkel, the long-serving German chancellor, made this trade even more interdependent. Merkel created Europe's, and especially Germany's, economic dependence on Russian oil and gas, while Putin created his and its oligarchs' dependence on European money. It is true that Russia exports oil and gas to other countries as well, but for Russia Europe has always been the most important market. Europe paid around one billion euros each month for the constant flow of Russian oil and gas, which is a great deal of money. Where, then, is the logic for Russia to go to war, and, as a consequence, lose its primary customer? Usually people, nations and states that trade with each other do not fight wars. So, there must be something deeper, bigger and more important for Russia to choose war over this very profitable business.

1 Russia

As Mikhail Khodorkovski recently said in one of his interviews, there could not be a good Tsar (or Czar) in Russia, only bad ones. The term Tsar is derived from the Roman term Caesar, which means Emperor – and Russian autocrats, despots and dictators wanted to be Emperors. Although, in the beginning, everyone tries to become a good Tsar – even Putin – they all end up being a bad one. To be a Tsar, one needs to accumulate money, wealth, glory, respect and influence. Putin definitely accumulated a great deal of money, but did he accumulate sufficient respect, influence and glory? Obviously not, as he constantly repeated that the fall of the Soviet Union had been the biggest mistake, and that Russia deserved its rightful place in the international arena, adding that the world must respect Russia's needs, that the world does not treat Russia as it should, and so on.

Today's war in Ukraine is all about influence and power, not money or security. Recently, the US published its National Security Strategy; in this document, it is written that the war in Ukraine was preceded by Russia's military intervention to back the Syrian government, the annexation of Crimea, and interference in the internal affairs of other countries, including the US. This statement reveals the need and wish of Putin's Russia to interfere in the international arena in an aggressive, illegal manner. The illegal annexation of Crimea was *de jure* an act of war. Despite the outcry of the West, this act by Russia did not result in an armed conflict. The Ukrainians backed down, but for them they were already at war.

Why, then, start a war this year? And why Russia as the aggressor? For as long as Angela Merkel was in power in Germany, Putin had a friend and leverage in Europe. Last spring, however, elections were held in France, and, in September, in Germany. In France, the right-wing party was not successful, and in Germany (surprisingly) the Social Democrats formed a Government. The political landscape in Europe is changing. After the Covid-19 pandemic, the EU population was tired of crises, and because of the extensive printing of money to fight the pandemic, inflation picked up, tightening the standard of living. If Putin was to make a move, it should be before the new politicians were fully orientated. From Putin's perspective, it was reasonable to expect that his intervention in Ukraine would produce nothing but endless discussions in Brussels and absolutely no reaction from the EU; no reaction, but fear and respect that could lead to greater and greater influence of Russia in Europe, and even a chance to make cracks in the transatlantic link between the EU and the USA.

One might believe that Putin sincerely meant to wage a special operation, not war, in Ukraine. This special operation had a strategic goal, which is also Russia's geopolitical interest, to substantially reduce the influence of the USA in Europe and to impose the strategic influence of Russia in Europe instead.

What is basically the ultimate goal for Putin is to change the international order. He despises democracy, liberalism and the rule of law – all fundamental values of the West. He openly mentioned that he envisioned the Asian version of a new World Order together with China (which is open despotism). This new world order would bring back the bipolar World, or in other words, a new version of the Cold War. China is an economic giant, but lacks Russia's expertise and know-how from fighting the Cold War with the West for nearly fifty years. All that Putin needs to do is bring back the former Soviet Union's sphere of influence in Europe. Putin realized that in one direction, the pipeline brings oil and gas to Europe, but in the opposite direction it should bring him not just money, but also dependence, influence and respect.

2 USA

The transatlantic link between Europe and North America can be called the West. It is based on the post-World War II order. In this link, Europe has always been a junior partner. Europe usually helps the US in distress, either economically (world trade, various economic sanctions etc.) or militarily (the war against terrorism...). Consequently, Europe's full autonomy or independence is not in the US's interest. The late Donald Rumsfeld once said that there were two versions of Europe, the old and the new. The new one, of course, includes the countries in the European East which are more willing to listen to Washington than Brussels.

Nevertheless, a strong transatlantic link between the US and Europe is in the US's interest (if for no other reason, at least to jointly fight China in the future). Therefore, the US's geopolitical interest could not permit Europe to fall under the dependence and influence of Russia. This would directly compromise the US's interests in Europe. Because the US clearly saw the path Putin has taken to regain Russia's role in the world arena, and especially in Europe, back in 2019, the US Ambassador to Germany, Richard Grenell, publicly threatened several German companies with economic sanctions if they continued to participate in the construction of the Nord Stream 2 gas pipeline.

The picture is clear: a fully operational Nord Stream 2 pipeline would make Germany even more dependent on Russian gas – probably too dependent. This would result in Moscow having an ace up its sleeve to play in the European economy – anything happening to Germany’s economy could result in great consequences for the whole of Europe. None of the above is in US geopolitical interests.

3 Europe

For Russia, the US, China, the Middle East, and everybody else, including migrants, Europe does not represent a partner or a global player. Rather, it represents a prize. Europe has a population of 500 million and an accumulation of major wealth in the world. China needs Europe for its products, hence the Road and Belt Initiative – leading to Europe. Just as Russia needs Europe for its energy sector exports, the US needs Europe for its economic and political dominance in the world. What they do not want to see is a fully independent and united Europe, but rather a piecemeal continent that they can control. However, on the contrary, the main geopolitical interest of Europe is the unity of the European Union, which is becoming a global player.

Nevertheless, there is another issue. On 21 February 2022, after weeks of extreme tension, President Vladimir Putin decided to recognize the **non-government-controlled areas of the Donetsk and Luhansk** oblasts (administrative regions) in Ukraine as independent entities, and to possibly deploy Russian troops in those areas.

This received little public attention, but at that moment Putin uttered something that alarmed the whole of Europe. To justify his move, he said “Borders in Europe have always been changing”. This was a clear declaration that he intended to conquer the territory of another sovereign state by force and to start changing its borders, which has not happened since World War II and was a clear violation of the Helsinki Agreement and all other international agreements. Europe is extremely sensitive about this. If we allowed this to happen, then, for instance, Italy could again annex the regions of Primorska and Dalmatia, Germany might again proceed with the Anschluss of Austria, France could have some territorial claims against Germany, not to mention the Balkans, which could stir things up enormously. Border changing is a red line for the West, and Putin has crossed this line.

This is why we saw a swift and united response from the West, which surprised not only Putin, but ourselves as well. Not only did Chancellor Scholtz make a complete U-turn and pledge 100 billion euros for German defence, he also said that the German Armed Forces would be the best equipped and trained military force in Europe. Even more surprise moves came from Sweden and Finland, which swiftly applied for NATO membership.

The EU's geopolitical interest is to preserve its unity and to prevent possible new Yalta where Europe could again be divided along the spheres of interest of Russia, the US, and possibly China.

4 Possible outcomes of the war

When asked about ending the war in Ukraine, the NATO Secretary General Jens Stoltenberg replied that if Russia stopped fighting, there would be peace, but if Ukraine stopped fighting, it would cease to exist. This was the best answer to point out who was responsible for the war and why we needed to provide full support for Ukraine.

However, should we want to speculate on the possible outcomes of the war, we can do this based on the reasoning of Thomas Friedman. The outcomes he envisages are the following:

1. A total victory for Ukraine. This would be the preferred option for Ukraine and the West, but it involves the risk of Putin doing something crazy, as defeat and humiliation stare him in the face.
2. A dirty deal with Putin that secures a ceasefire at the current front line and stops the destruction. In this way, Putin would show the Russians that he had gained some territory and save face. The Ukrainians, however, would be very unhappy. Somebody would have to persuade Zelensky to accept this deal (which he would not). This deal involves the risk of splintering the Western allies and enraging many Ukrainians.
3. A less dirty deal – we go back to the lines where everyone was before Putin invaded in February, which means the Crimea remains under Russian occupation. The Ukrainians might live with that, and maybe even the Russians. However, this could also mean a *de facto* frozen conflict, similar to that between North and South Korea.

Conclusion

Contrary to some media propaganda, we can reasonably believe that Western sanctions are hurting Russia more than we think, and that Putin's regime, taking into account all international and domestic pressure, will not survive the spring of next year. However, we should not take the Russian threat so lightly. Putin is well aware that the unity of the West is the centre of gravity in this fight. In the coming months and throughout the winter, he will try to attack this centre of gravity. Let us not forget that Putin already enjoys significant influence in European countries through the political parties and movements that he sponsors, the social media and cyber activity he controls, and the covert intelligence operations he is willing to conduct. It is no secret that Russia financially supports many influential organizations, as well as alt-right and sovereign parties and movements in the West.¹

Europe's unity against Russia is very broad, but at the same time very shallow. We could start to see more and more of Putin's propaganda in the media and in political life. He will try to explore every single crack in this unity.

The themes working in Putin's favour are, for example, the following:

- The sanctions are hurting Europe more than they affect Russia. Russia is immune to the sanctions;
- It is the EU's fault that we are facing the energy crisis. If we left Putin alone, we would be warm;
- Inflation is caused by the war in Ukraine (and not by Covid-19);
- Let us talk to Putin and end this war;
- Ukraine is not part of Europe, so why bother;
- US imperialism is the main cause of this conflict;
- NATO should not expand toward the East as promised.

Every public statement that could be seen in favour of Putin will be exacerbated by social media trolls. And last but not least, the movements and parties will go on strike and demand their governments to end this war. We should therefore prepare for an orchestrated assault against public opinion.

¹ By approximately 300 million dollars since 2014, according to the New York Times.

If all the arguments for maintaining unity and resisting Putin's imperialism are not convincing, one should think for a moment what would have happened if Ukraine had not resisted Russia's invasion in February 2022. What would Ukraine look like now if Putin had occupied Kiev a few days after the invasion? Would Moldova still be a sovereign and peaceful country? Would the Baltic states be experiencing tensions over their Russian minorities? What about Poland? Or Slovenia?

And there is another possible outcome.

Long after the event, Zbigiew Brzezinski, National Security Advisor to US President Carter, admitted that with all the manoeuvring around in the late 1970s, the US had in fact set up the trap that the Soviet Union got caught in. The trap was, of course, the Soviet Union's 1979 invasion of Afghanistan. The Soviets thought they could expand their communist influence in central Asia. However, because Moscow could not sustain the costly war in Afghanistan, instead of expanding influence, it resulted in the collapse of the Soviet Union over the next ten years.

Ukraine might also be a sort of trap for Putin. He thinks he will impose influence over Europe by conquering Ukraine, but because of the very costly war, he might very well end up with the collapse of the Russian Federation.

Nevertheless, one thing is certain: after this war, Europe will no longer be so dependent on Russia's energy sector, and will not be subject to blackmail. It can be assumed that Putin has already realized this. In the end, this might be his biggest geopolitical loss.

References

1. Friedman, T. September 20, 2022. Three paths toward the endgame for Putin's war, NYT.
2. Grobovšek, B. September 10, 2022. Pripovedke o ubogi Rusiji in grdem Natu (The Tales of Poor Russia and the Evil NATO), Delo – Sobotna priloga.
3. "I don't hold back"; Merkel to pay Putin a farewell Kremlin visit, The Guardian, August 20, 2021.
4. Marin, D. October 10, 2022. Nastajajoče nemško vojno gospodarstvo (The Emerging German Economy), Večer.

5. Our History: Title of Czar has its Ultimate Origin in the Name Ceasar, QNS, October 1, 2009.
6. Russia Secretly Gave \$300 Million to Political Parties and Officials Worldwide, NYT, September 13, 2022.
7. Suhadolc, J. September 10, 2022. Somrak slovanstva (Twilight of Slavism), Delo – Sobotna priloga.
8. U.S. National Security Strategy, p. 25, October 2022, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>.
9. Vrabec, A., October 8, 2022. Putinu je kristalno jasno, da naš planet poganja pohlep (It is Crystal Clear to Putin that Our Planet is Driven by Greed); Delo – Sobotna priloga.
10. Why did the US ambassador threaten Germany over the Nord Stream II?, TRT World, January 15, 2019, <https://www.trtworld.com/europe/why-did-the-us-ambassador-threaten-germany-over-the-nord-stream-ii-23348>.

Berthold Sandtner

Eight months of war in Ukraine: Implications for the development of armed forces from an Austrian (European) perspective

Osem mesecev vojne v Ukrajini: Vpliv na razvoj oboroženih sil z avstrijskega (evropskega) vidika

Abstract

There are three major dimensions which justify a closer examination when looking at the implications for the development of armed forces from lessons from the war in Ukraine: the strategic, conceptual/doctrinal, and capability development dimensions. Nuclear deterrence capabilities, as well as alliances, turned out to be paramount multipliers at the strategic level. Doctrinally, a comprehensive understanding of hybrid warfare should trigger a capability development, not only fuelled by likelihood but also by considering the most dangerous courses of action. Finally, capabilities should be generated, provided and trained for what they are planned to be employed for. A robust and capable command and control architecture is paramount in order to compensate conventional asymmetry and act decisively and successfully.

Keywords: *war in Ukraine, Austrian Armed Forces, military capability development, command and control, nuclear deterrence, hybrid warfare.*

Povzetek

Obstajajo tri velike razsežnosti, ki jih je treba natančneje preučiti v zvezi z vplivom izkušenj, pridobljenih v vojni v Ukrajini, na razvoj oboroženih sil. Strateška razsežnost, konceptualna oziroma doktrinarna razsežnost in razsežnost razvoja zmogljivosti. Pokazalo se je, da zmogljivosti zavezništev in odvrčanja od jedrskega napada najpomembneje pomnožijo moč na strateški ravni.

Doktrinarno celostno razumevanje hibridnega vojskovanja bi moralo sprožiti razvoj zmogljivosti, ki ga ne poganja le verjetnost, temveč obenem predvideva tudi najnevarnejše variante delovanja. Navsezadnje pa bi morale biti zmogljivosti ustvarjene, zagotovljene in usposobljene za načrtovano uporabo. Robustna in sposobna struktura poveljevanja in kontrole je bistvenega pomena za izravnavo običajne nesimetrije in za odločno in uspešno ukrepanje.

Ključne besede: vojna v Ukrajini, Avstrijska vojska, razvoj vojaških zmogljivosti, poveljevanje in kontrola, odvrčanje od jedrskega napada, hibridno vojskovanje.

Introduction

We find ourselves in a space of expectation in which a primarily hybrid adversary is employing the synchronized use of all “instruments of power” – i.e. political, military, economic, civil/societal and information technology means – to achieve its goals. This means intensive information and cyber warfare, as well as the use of regular and irregular forces with maximum exploitation of the (grey zones of the) legal system. Above all, it does not mean a continuously escalating open course of conflict, but a targeted exploitation of moments of weakness by the adversary, if possible without seeking an open military confrontation to achieve one’s objectives. These objectives are often limited, for example, the overthrow of a government in a neighbouring state that is opposed to one’s own interests.

The “Threat Assessment 2030”, published by the Austrian General Staff in 2018, states that in Austria the possibility of an interstate conflict in the form of a hybrid conflict is to be assumed. In terms of damage potential and probability of occurrence, this threat represents the greatest risk for the assessed period up to 2030 (BMLV, 2018 p55).

However, anyone who thought that hybrid warfare only took place below the threshold of conventional war was obviously mistaken (Hofbauer and Eder, 2022 p411). The Russian war of aggression against Ukraine therefore provides a sad occasion to critically examine the approaches to the development of armed forces in Europe over the past decades.

The following article was written based on a keynote speech given by the author at the Days of Military Science on 18 September 2022 at the Slovenian Armed Forces Military Schools Centre in Maribor, and is intended to offer a look at

the possible effects of the Russian war of aggression against Ukraine from an Austrian-tinged European perspective.

Before analyzing the possible impact of the ongoing war between the Russian Federation and Ukraine, however, it is worth looking in the rear-view mirror.

1 Europe after the end of the Cold War

On 26 December 1991, the era of the Soviet Union ended. After an unprecedented arms race that had lasted almost five decades, the bipolar power system that had divided Europe geographically, politically and militarily finally came to an end. The Eastern defence alliance, the Warsaw Pact, had long been more appearance than reality. *“When the Warsaw Pact was laid to rest, those involved spoke of a historic funeral. The dissolution of the Eastern military alliance had been a long awaited death, said the then Bulgarian President Sheljū Shelev. His Czechoslovakian colleague Václav Havel said: “It was a painless end. Only the Soviet representative was critical. The Warsaw Pact was founded on 14 May 1955. Almost 36 years later, on 31 March 1991, it was decided to dissolve it”* (MDR, 2022).

After an initial phase of reorientation in Europe, both the EU and NATO began to grow towards the East. At the time of NATO’s first eastward enlargement in 1999, before Poland, Hungary and the Czech Republic joined the Alliance, NATO had 13 Member States; currently, after the last round of enlargement in 2020, it has 30. Finland and Sweden began accession talks with NATO in spring 2022 to become member numbers 31 and 32. In 1999, the European Union had 15 members; the three neutral states Sweden, Finland and Austria had joined in 1995. Currently there are 27, 21 of which are also members of NATO, and presumably there will soon be 23. It should also be noted, however, that after the United Kingdom’s withdrawal from the EU, only one European nuclear power, France, is now a member of the EU.

The change in political conditions in Europe, together with the employment of the armed forces for “crisis management tasks”, initially mainly in the Balkans and subsequently also in Afghanistan, brought about a comprehensive transformation of the armed forces of European states. Robust conventional capabilities and manpower were greatly reduced in favour of capabilities necessary for stabilization operations. Armed forces began to take on more and more tasks that did not correspond to their original character. Retired General Friedrich Hessel said that *“in simple terms, this is understood to mean the policing*

of the armed forces; combat missions – especially for smaller states – are relegated to the background according to this definition. This in turn leads to a political attitude for which cheap armed forces appear sufficient as an auxiliary and protective force because the enemy has been lost” (2000, p2).

From then on, the relative peace in Europe and the “harvesting” of the peace dividend, as well as the participation in “crisis response operations”, determined the development of the armed forces. The size of the armed forces also decreased, partly due to the switch from conscription to professional armies, but also because of the changed threat perception. Whereas at the height of the Cold War Austria was able to mobilize about 300,000 soldiers, for some time this figure has been 55,000. Multinational cooperation (in the context of crisis response operations) was now the generally accepted background for the development of concepts and structures.

However, the upheavals brought with them a certain (political) lack of orientation in defence planning, along with a decreasing willingness to provide the corresponding financial resources (see the above quotation from Gen (ret.) Hessel).

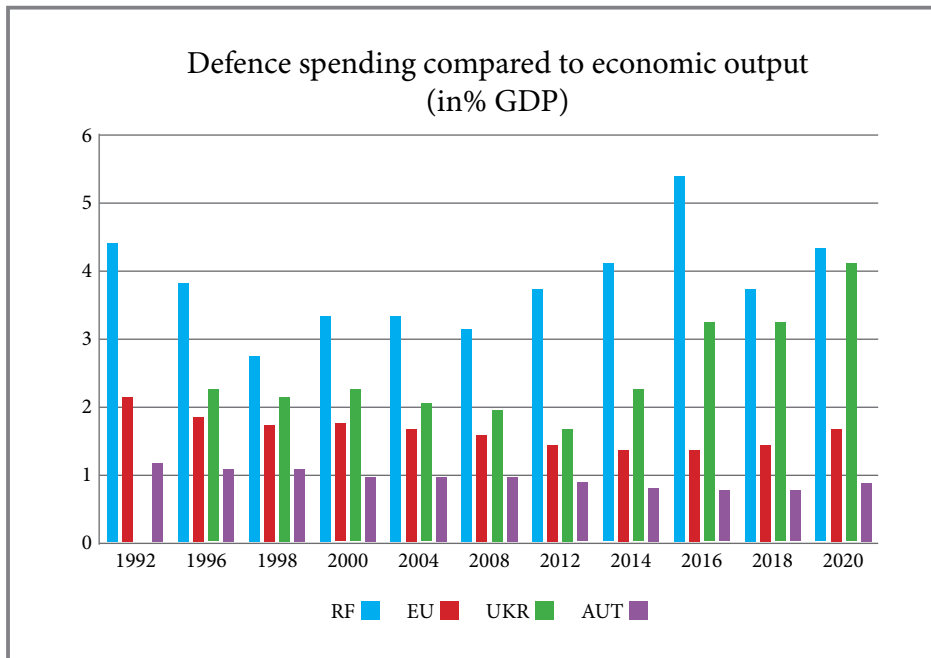

Figure 1: Comparison of defence spending 1992–2020; Source: Author (data see above)

Military spending in the EU averaged 2.1% of GDP in 1992, 1.7% in 2000, and bottomed out at just 1.3% in 2015. In 2020 it was 1.6% again – and the trend is upwards (The World Bank 1, 2022).

In comparison, the development of the defence budget in the Russian Federation: military expenditure amounted to 4.4% of GDP in 1992, reached a low of 2.7% in 1998 and levelled off at 4.3% in 2020 (The World Bank 2, 2022). See also Figure 1.

Overall, two interwoven phenomena began to dominate security policy in the 2010s: the idea of the hybrid threat, and the increasing willingness of the Russian Federation to begin implementing strategic interests by military means, with more or less successful deniability. Examples of this are Georgia in 2008, the annexation of Crimea in 2014, and the intervention in Syria, which has been ongoing since 2015. It is interesting to observe that while the Russian Federation was seen as “the” role model of the hybrid adversary, at the same time it was often said that the hybrid conflict would most likely take place below the threshold of overt military force.

Finally, the Russian Federation has been waging a war of aggression against Ukraine since 24 February 2022, with extensive, partly covert use of all the state’s instruments of power, but in any case quite clearly with the open use of regular conventional military forces.

In the following section, an attempt will be made to discuss the initial conclusions on the development of armed forces, based on the environment described and the observations made so far in the war in Ukraine. The perspective should be a European one, naturally guided by the nationality of the author and the special defence policy orientation of the Republic of Austria.

2 Observations and conclusions for the development of armed forces

There are three major dimensions which justify a closer examination in this field: the strategic dimension, the doctrinal and conceptional dimension, and the capability development dimension.

All these three dimensions are certainly heavily intertwined, and one could argue that doctrine is part of capability development (at least as one of the six or so lines

of development); however, I still propose to examine them separately, although with a look at their interdependencies.

2.1 The strategic dimension

From a strategic perspective, there are three aspects that deserve closer consideration: the nuclear component, the importance of alliances, and the “whole of government aspect” of war.

2.1.1 The nuclear component

The Budapest Memorandum of 5 December 1994 meant that all nuclear weapons previously stationed on Soviet territory would be handed over to its legal successor, the Russian Federation. The signatories were Belarus, Kazakhstan and Ukraine on one side, and the USA, Great Britain and the Russian Federation on the other. The Russian Federation thus nominally became the world’s largest nuclear power. The number of warheads available is estimated to be over 6,000.

As an aside, it is worth mentioning that the signing of the Memorandum also included comprehensive security guarantees for the three states, such as respect for their sovereignty and existing borders.

The year 2022 has now brought the theoretical possibility of the use of nuclear weapons to a level of attention it has probably not had since the Cuban Missile Crisis in 1962 – and this was quite deliberate, at least on the Russian side.

Looking at the chronology of Moscow’s nuclear threats, it is striking that around the beginning of the war in Ukraine a clearly rhetorically escalatory approach was chosen. Obviously, this was intended to deter the West from intervening in Ukraine. If one disregards the substantial arms deliveries, this was successful.

Horovitz and Wachs state that *“on February 24, the day of the Russian invasion of Ukraine, President Putin warned in a speech that if outside states tried to ‘obstruct’ Russia, this would have unprecedented consequences. Such wording is traditionally considered indicative of nuclear weapons. He went a step further on February 27, when he announced that Russian deterrent forces, which include nuclear weapons, would be placed on a ‘special regime of alert’”* (2022, p1).

Over the course of the conflict, several escalatory and de-escalatory phases have been noticeable in Russian nuclear rhetoric. The most recent notable escalation

clearly occurred in the run-up to the illegal preliminary votes and political annexation of the Donetsk, Luhansk, Zaporizhzhya, and Kherson oblasts in September. In the absence of tangible responses from the West, things have since (as of November 2022) become quieter again about servicing the nuclear narrative.

Overall, two key conclusions can be drawn from what has been described. First, a nuclear umbrella has one's back. The Russian Federation is a state whose economic output is comparable to that of Spain, which has just over a third of the economic output of Germany and which, especially now, after nine months of war, has a conventional military potential that is vastly inferior to that of NATO members, even if the USA is not included. Nevertheless, the West has so far refrained from supplying long-range munitions such as ATACAMS for rocket artillery systems, or Western-designed battle tanks and infantry fighting vehicles (see the Leopard 2 discussion), and has refrained altogether from actual military intervention in Ukraine. So, as far as this is concerned, the Russian game of fear does seem to be having some effect.

Secondly, the efforts of states such as North Korea or Iran to produce or possess nuclear weapons will increase. The reason is the learning effect of what is described under "first". The ability to have a credible nuclear deterrent gives them a scope for action in asserting their own strategic interests that would otherwise be unimaginable.

2.1.2 Alliances

The war in Ukraine shows that David has at least a chance against Goliath. But not alone. Almost all experts agree that without Western support, albeit limited to arms deliveries, technology transfer, training support, and cooperation in intelligence and targeting, Ukraine would have had no chance of prevailing against Russia.

Ukraine's even stronger desire to become a NATO member and thus to come under the Alliance's umbrella, including its nuclear umbrella, seems more than understandable from this point of view. In response to the illegal annexation of Ukrainian territory, Ukraine then also eventually submitted an application for "accelerated admission" to NATO on September 30.

Other countries on Europe's northern and eastern peripheries also saw broadly supported political and popular reorientations in their security policy. As a direct reaction to Russia's war of aggression against Ukraine and the resulting drastic change in the security situation in Europe, the previously neutral countries of Sweden and Finland submitted their applications for NATO membership in mid-May 2022.

Figure 2: *NATO on the map*; Source: NATO

In the case of Finland and Sweden, too, the desire for collective security is more than understandable given their exposed position and Russia's actions (see Figure 2). For the Russian Federation, in any case, the imminent NATO accession of the Scandinavian states means one thing: instead of the desired "cordon sanitaire" between itself and NATO, the latter has now moved much closer to Russian territory.

2.1.3 War as a "Whole of Government" Endeavour

Although the doctrinal consideration of the "hybrid concept" will not take place until the next section, the following observation should already be allowed at this point: the events of the last 9 months, and in the context of the decade before that, make two things clear. Those who, as already mentioned at the beginning, believed that "hybrid" meant below the threshold of open warfare were mistaken. Equally, however, those who thought that warfare was the exclusive province of the military were mistaken, too. Cullen and Reichborn-Kjennerud stated:

“Hybrid warfare uses coordinated military, political, economic, civilian and informational (MPECI) instruments of power that extend far beyond the military realm. National efforts should enhance traditional threat assessment activity to include non-conventional political, economic, civil, informational (PECI) tools and capabilities. Crucially, this analysis must consider how these means of attack may be formed into a synchronized attack package tailored to the specific vulnerabilities of its target” (2017, p4).

The war is waged intensively on both sides, both using all the state’s instruments of power. Ukraine’s resilience, in particular, results from the ability to bundle all these instruments towards a common strategic goal: preventing its annihilation as a sovereign state. In addition to military achievements, the political and diplomatic successes of the state leadership contribute to this as much as the skilful handling of information and the will of the civilian population to resist. The nationalization of major energy and defence companies in early November 2022 also demonstrates the economic focus on strategic objectives.

The Russian “change of strategy” in October 2022, when it moved to cripple Ukraine’s critical energy infrastructure within a very short time by means of drone and missile attacks, however, also proves precisely the approach via the “specific vulnerabilities” mentioned in the quote. If we project this somewhat larger, onto a European dimension, it is not the armed forces of the EU Member States which can provide an answer to the lack of Russian gas supplies. Their only role, in addition to political and economic countermeasures, could be to protect critical infrastructure against attacks.

If one now wants to conclude in a purely black-and-white presentation that the Ukrainian approach is the “comprehensive approach”, while the Russian approach is the “hybrid approach”, one thing is clear: without a comprehensive – MPECI – approach, wars can neither be waged nor won.

2.2 The doctrinal and conceptual dimension

In the doctrinal and conceptual dimension, a discussion of the understanding of hybrid warfare could be worthwhile, especially about the “below the threshold of overt violence” aspect. As a paramount question after what has happened since February this year, the question arises of choosing the most likely or the most dangerous threat as a driver for capability development.

2.2.1 Understanding Hybrid Warfare

A widespread understanding of hybrid warfare, not only in Austria, has long been that it basically takes place below the threshold of open armed conflict. The MCDC Understanding Hybrid Warfare Project stated: *“hybrid warfare intentionally exploits ambiguity, creativity, and our understanding of war to make attacks less ‘visible’. This is due to the fact that they can be tailored to stay below certain detection and response thresholds, including international legal thresholds”* (Cullen/Reichborn-Kjennerud 2017, p10).

The Austrian document Trends and Konfliktbild 2030 states *“in a hybrid conflict, several to all of an actor’s instruments of power below the threshold of armed conflict are used to achieve the goal”* (BMLV, 2018, p52). If one now follows the common perception that the approach of the Russian Federation in the war against Ukraine (and in this context also against Europe and the USA) since 2014 and even before has been the classic model of hybrid conflict resolution, it brings one back to the quote of Hofbauer and Eder already mentioned at the beginning of this paper. They said *“whoever, however, was of the opinion that hybrid warfare only takes place below the threshold of conventional war has obviously been mistaken”* (Hofbauer and Eder, 2022 p411). The only logical conclusion is that as soon as strategic objectives require open military engagement, there will be overt violence.

It follows that the assumption of a hybrid threat cannot be an excuse for the dismantling of robust conventional military capabilities. Thus, the hybrid threat does not make the military cheaper, but more expensive.

2.2.2 Most likely vs. most dangerous

As described in section two, force development in recent decades has been based on those tasks derived from the most likely scenarios. The filters were mainly probability and cost. The magic phrase was “pre-warning time”. In Austria, as in many other European countries, it was assumed that a threat to national sovereignty from a conventional military adversary was extremely unlikely for the time being. A warning period of 10 years was readily assumed, although it was never defined what would trigger the 10-year clock to start ticking. The conventional capabilities of armed forces were melted down to “reconstruction cores”, with the assumption that, for the reaction to the most dangerous scenarios, one would have just that (10-year) warning time to build up these capabilities again, both qualitatively and quantitatively according to the threat.

The common understanding of hybrid threats contributed to this, and artillery battalions were literally exchanged for cyber defence capabilities. Following this, the defence of the Alliance's territory in NATO, in its classic understanding of the layer cake on NATO's eastern border, had long since become obsolete.

The then Austrian Chancellor, Sebastian Kurz, said as late as September 2019, in a television interview during his election campaign, that a tank battle in the Weinviertel¹ would probably no longer be the future threat scenario, and that he categorically ruled out an increase in the national defence budget to 1%. He said he would rather see a need for reform in the Austrian Armed Forces, mentioning the concept of cyber security (Die Presse, 2019).

Figure 3: Austrian Leopard 2/A4 in a field exercise in September 2022;
Source: AAF/4.MechInfBDE

Hofbauer and Eder state in this regard that “*whoever only considers the most likely courses of actions in the near future and disregards future developments that are judged to be less probable is taking a very high risk. If, however, the most dangerous scenario is taken into account in force planning, then one is also armed against all less dangerous possibilities*” (2022, p411).

From the author's point of view, there is nothing to add to this.

¹ A region in the north-eastern part of Austria

2.3 The Capability Development Dimension

If you wish to reference military hardware that has been critical to successes on both sides in the war, you could say it is about drones, long-range precision combat support, air defence and its suppression, or mechanized strike power. This list could go on for any length of time. However, the goal of this article is not to describe the top ten of military hardware. The approach is to use the nationally and internationally common approach of categorizing capabilities into capability areas. In Austria, seven capability areas form a binding basis for force development. These are Prepare, Project, Engage, Sustain, C3 (Consult, Command and Control), Protect and Inform.

In terms of a kind of prioritization, one can ask, based on the observation of events since 2014, which of these capability areas have been critical to successes and failures. The answer seems simple: only a balanced and coordinated equilibrium of all the capabilities located in the seven areas allows for military success.

Nevertheless, I have selected two areas that have emerged from my assessment as key areas: Prepare and C3.

2.3.1 Prepare

Prepare, as nationally understood, encompasses the capability for force planning, including research and technology, together with the personnel and material provision of the force, and training and exercise as part of overall combat readiness.

A quick assessment suggests that the armed forces of both sides were not well-prepared for this war. The armed forces of the Russian Federation were obviously not prepared, organizationally, in terms of personnel, or materially, to wage a protracted war of attrition in Ukraine. In Ukraine, for example, there had been no mobilization, despite the building threat since the autumn of 2021.

Let us start on the Ukrainian side. In 2014, it was relatively defenceless against the Russian invasion. Eight years later, it has become clear that, despite a manifest threat environment, it has not been able to provide forces that would be a lasting match for an (already clearly overestimated) Russian armed force. Of course, one could now argue against this with a size comparison, but there are nevertheless significant capability gaps in the Ukrainian inventory, the solution of which would appear to have been entirely possible since 2014. One example is the capability

gap in the area of long-range precision strike capabilities. It is well known what great success the Ukrainian armed forces were able to achieve against Russian command and control facilities and logistic nodes in the depths of the battlefield after the implementation of the American HIMARS systems in the summer of 2022. Now, one could evaluate this as a military strategic deficit in the preparation – that is, in the capability area “Prepare”. A closer look, however, leads to the conclusion that it was rather a political-strategic European decision not to supply Ukraine with these weapons in consideration of Russia, than a military-strategic planning error on the part of Ukraine. Still, the effects were the same.

On the Russian side, the armed forces of the Russian Federation had already been undergoing a prolonged transformation at the beginning of the war in Ukraine. The standard (army) division-regiment-battalion structure had been partly replaced by a brigade structure, and partly reversed again. The “stabilization operations” on the periphery of the state had given rise to a new construct, the “Battalion Tactical Group (BTG)”, a robust, mobile task force with strong organic combat support. From the Russian point of view, it was in any case suitable for use in stabilization operations or for suppressing insurgencies. By the end of February, about 120 of these BTGs were deployed around Ukraine.

The first known evaluations from the war in Ukraine suggest that while these BTGs may be suitable for stabilization tasks, they cannot play to their strengths in combat with a conventional opponent. Moreover, the large number of combat units increased the span of command of the higher tactical echelons, and the classic Russian strength of tactical manoeuvre of large formations using massive combat support preparation from the division level up could not be brought to bear in the early months of the war. It was only after the operational pause in April and shift of the (sole) main effort to the Donbas that they began to switch to “tried and true” procedures, at least as far as the interplay of fire and manoeuvre was concerned.

A second, quite significant observation in “Prepare” is that the Russian armed forces were not prepared, in terms of either personnel or logistics, for a prolonged war. This may also be related to the erroneous assumption that they would be welcomed as liberators, or at least not fought, in Ukraine, but it nevertheless represents navel-gazing about military strategic force readiness. Compared to the reported figures of a presence of up to 900,000 soldiers, there were probably only about 200,000, and a mobilization of 300,000 soldiers was necessary to serve a battlefield that was not particularly large from a strategic

point of view. Compared to Western forces, the Russian military logistics of the tactical command levels were weak at the beginning of the war, and although they were still able to support the attack near the border, with the increasing duration and depth of the war they reached their culmination. In this context, for example, the reduction in maintenance capabilities in the context of the last force reform should be mentioned. This was particularly evident in the withdrawal of forces from the Kyiv and Kharkiv areas, where the Russian armed forces had to abandon numerous pieces of operational equipment, some of which were only slightly damaged. At the same time, Russian military logistics remain vulnerable to strikes with long-range precision weapons, such as the HIMARS, because of their strong ties to rail.

The assumption therefore suggests itself that a scenario such as the one presented in Ukraine, at least since April, had obviously not been exercised by the Russian armed forces, or that no lessons had been learned from corresponding exercises in terms of organization and procedures.

2.3.2 Consult, Command and Control

“C3” is understood nationally to include the capability for interdisciplinary or interagency cooperation and coordination, military planning, command and control, and command support at all levels of military command.

One of NATO’s most important command and control regulations, ATP 3.2.2 “Command and Control of Allied Land Forces,” identifies three essential aspects that enable successful command and control. It states, “*The principles of command guide how the elements of command fulfil the fundamental responsibilities of command: mission accomplishment and people*” (2016, pp2-9).

Three key principles (Command Principles) are elaborated: unity of effort, timely and effective decisions and actions, and decentralized execution (2016, pp2-9) (see Figure 4).

If one now presumes to measure Russian command and control performance, especially during the first months of the war, against the guiding principle of these three, i. e. unity of effort, the following, albeit naturally superficial, observations seem permissible:

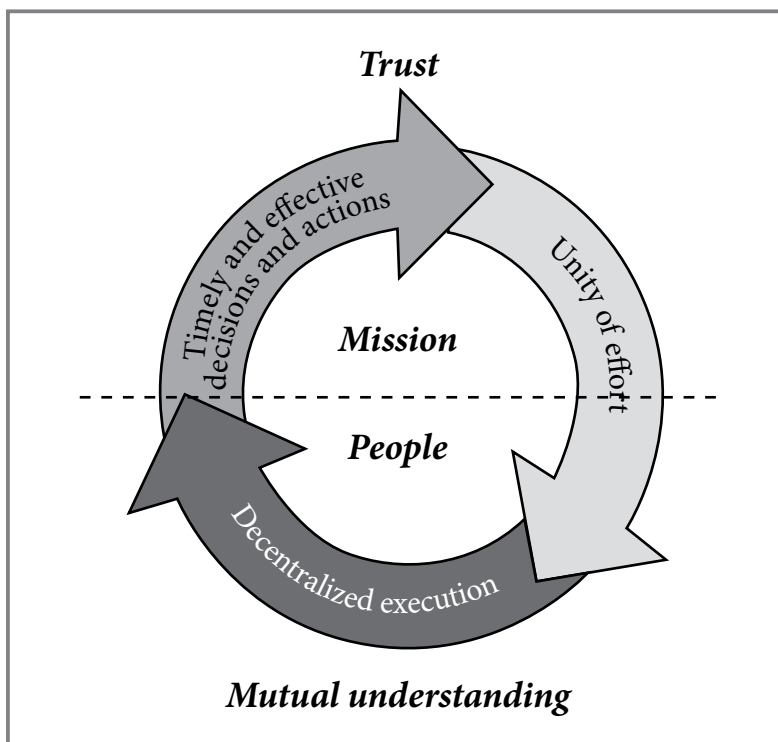

Figure 4: *The principles of command*; Source: NATO

If one now presumes to measure Russian command and control performance, especially during the first months of the war, against the guiding principle of these three, i. e. unity of effort, the following, albeit naturally superficial, observations seem permissible:

If, following the provision cited above, one understands unity of effort to mean “*coordination and cooperation among all forces toward a commonly recognized objective, even if the forces are not necessarily part of the same command structure*” (2016, p2-9), then this most important of the three principles was not taken into account due to the discernible operational concept, the attempted encirclement of Ukraine on three sides at once, with no or several main efforts (depending on how one looks at it), and an obvious lack of coordination between the commands of the military districts.

The Ukrainian leadership, on the other hand, despite the initial enormous asymmetry on the battlefield, succeeded in doing what many observers thought impossible. Through an obvious maximum of concentration of efforts, the ability to constantly take superior decisions, and the coordinated and orchestrated but

still clearly decentralized execution of decisions over the entire national territory, the successful defence of large parts of the national territory, and, if one looks at the months of September and November, the impressive recapture of occupied terrain, could be achieved.

Conclusion

The war in Ukraine, which has been raging for nine months (as of the end of November 2022), makes one thing clear: war is neither predictable, nor can its course be predicted. The fog of war, of which Clausewitz has already spoken, often represents an insurmountable obstacle, especially to observers from the outside. Nevertheless, some conclusions can be drawn with great certainty. Nuclear deterrence works.

Those who understood hybrid warfare to mean fighting below the threshold of open armed conflict were wrong, and it is therefore all the more understandable that states on the periphery of Central Europe seek the protection of an alliance. Sacrificing robust military capabilities on the altar of likelihood was a dangerous dead end.

The preparation of, or for, war is a whole-of-state affair, just as warfare is. This is where the aspect of comprehensiveness or hybridity comes into play again, when all the state's instruments of power are employed in a coordinated and synchronized manner to achieve the respective strategic objectives. In order to be able to contribute to the achievement of the strategic objectives, the military as an instrument of power must be appropriately provided and prepared for its intended role. And finally: Command and Control is paramount. Leadership makes the difference.

References

1. Allied Tactical Publication 3.2.2, 2016. *Command and Control of Allied Land Forces*. Nato Standardization Office.
2. Bundesministerium für Landesverteidigung, 2018. *Trends und Konfliktbild 2030 (Trends and Conflict Paradigm 2030)*. Vienna.
3. Cullen P., Reichborn-Kjennerud E., 2017. *Understanding Hybrid Warfare*. Multinational Capability Development Campaign (MCDC) Project.

4. Die Presse, 05.09.2019. *Kurz geht unheilige Allianz mit Pazifisten ein (Kurz Forms an Unholy Alliance with Pacifists)*. Vienna. <https://www.diepresse.com/5684965/offiziere-kurz-geht-unheilige-allianz-mit-naiven-pazifisten-ein>
5. Hessel, F., 2000. *Das Phänomen "Krieg" in der heutigen Zeit aus der Sicht eines Soldaten (The Phenomenon of „War“ Today from a Soldier's Perspective)*. Tagungsbericht Jahrestagung der Wissenschaftskommission 2000, p2.
6. Hofbauer B., Eder P., 2022. *Krieg in der Ukraine – Erste militärstrategische Analysen (War in Ukraine – First Military-Strategic Analyses)*. ÖMZ 4/22, pp411-423.
7. Horovitz L., Wachs L., 2022. *Russlands nukleare Drohgebärden im Krieg gegen die Ukraine (Russia's Nuclear Threats in the War against Ukraine)*. SWP-Aktuell Nr 28/April 22.
8. MDR. 2022. *Warschauer Pakt, Verteidigungsbündnis oder Kontrollinstrument der Sowjetunion? (Warsaw Pact, Defence Alliance or Control Instrument of the Soviet Union?)* <https://www.mdr.de/geschichte/ddr/kalter-krieg/warschauer-pakt-sowjetunion-ostblock-102.html>, 07 November 2022.
9. The World Bank 1 (Source SIPRI) <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2020&locations=EU&start=1991>, 08 November 2022.
10. The World Bank 2 (Source SIPRI) <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2020&locations=RU&start=1992>, 08 November 2022.

Darko Ščavničar

Vključitev profesionalnega sistema vojaškega izobraževanja v učno-znanstveni prostor institucionalnega izobraževanja

The integration of the professional military education system into the learning and scientific environment of institutional education

Povzetek

Sodobne varnostne razmere, tehnološki in vojaškostrateški dejavniki vojaške poklice izpostavljajo nenehnemu prilagajanju. Eden izmed ukrepov, ki zagotavlja učinkovito odzivanje na spremembe, je ustrezna prilagoditev sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Tako veljavni predpisi omogočajo prilagoditev vsebine in načina izvajanja osnovnih in nadaljevalnih programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja, da bodo usmerjeni v doseganje sodobnih standardov na področju pridobivanja uporabnih sposobnosti ter splošnega in vojaškega strokovnega znanja, skladni s standardi v javnem sistemu izobraževanja v Republiki Sloveniji ter primerljivi s standardi zveze Nato.

Ključne besede: vojaško izobraževanje, vojaška profesija, javni izobraževalni sistem, Slovenska vojska.

Abstract

The contemporary security situation and technological, military and strategic factors expose military professions to the need for constant adaptation. One of the measures that ensures an effective response to change is the relevant adaptation of the military education and training system. The regulations in force thus allow for the adaptation of the content and delivery of basic and continuing military education and training programmes in order to ensure that they are geared towards achieving contemporary standards in the acquisition of

useful competences and general and military-specialist knowledge, in line with the standards of the public education system of the Republic of Slovenia and comparable to NATO standards.

Key words: *military education, military profession, public education system, Slovenian Armed Forces.*

Uvod

Kaj je namen vojaškega izobraževanja in kako naj bi ga izvajali? Ta vprašanja se vse pogosteje postavljajo tako na evropskih tleh kot na drugi strani Atlantika. Nenehna hitrost tehnoloških sprememb, obnovitev resne konkurence velikih sil in vztrajen politični pritisk za zmanjšanje vojaških proračunov so prispevali k vtisu, da sta intelektualna agilnost in inovativnost ključni za zagotovitev, da zahodne oborožene sile sredi 21. stoletja ostanejo konkurenčne. Kako krepiti neodvisno in izvirno misel, je torej ključnega pomena, in zato se upravičeno postavlja vprašanje, ali bodo trenutni sistemi vojaškega izobraževanja primerni za naloge, ki so pred njimi. Države se zaradi vse bolj zapletenega varnostnega okolja še naprej zanašajo na vojaško stroko pri varovanju nacionalnega ozemlja ter podpiranju strateških vrednot in interesov. Z naraščanjem obrambne nujnosti, ki oblikuje geopolitično resničnost na posebne načine, je delovanje oboroženih sil pred velikim izzivom. Od oboroženih sil se pričakuje, da bodo ohranjale sposobnosti za obrambo in zaščito nacionalne neodvisnosti kot primarni sestavni del sistema obrambe države (Morgan-Owen, 2018).

Živimo v času, ko oborožene sile poudarjajo, da je negotovost prevladujoča značilnost prihodnjih operacij in zato izobraževanje – v pravem pomenu besede – še nikoli ni bilo tako pomembno za sodobne vojske, kot je danes. Vojaško izobraževanje je kot vsako drugo izobraževanje konkurenčna prednost organizacije in se izvaja izvorno v vojaški organizaciji. Neodvisno (nacionalno) vojaško izobraževanje pa ni le eden izmed konkurenčnih ciljev, temveč najpomembnejši podsistem, ki zagotavlja primerno (zahtevano) stopnjo vojaške usposobljenosti ter pripravljenosti. Vojaško usposabljanje je vedno obravnavano kot izobraževalni sistem s svojimi značilnostmi, po katerih se je in se bo razlikovalo od preostalega visokošolskega izobraževanja (Klein, Rice, Levy, 2014).

1 Vojaški poklic in družba: občutljiva soodvisnost

Vojaško izobraževanje je poleg zagotavljanja specifičnih in specialističnih strokovnih znanj ter usposobljenosti posameznikov za izvajanje nalog v oboroženih silah namenjeno tudi razvoju vojske in zagotavljanju njene pripravljenosti za uspešno delovanje v miru in vojni (bojevanje). Izobraževanje za opravljanje nalog skladno s poslanstvom torej spada med najpomembnejše dejavnosti vsake vojske. V procesu vojaškega izobraževanja vojaške osebe usvojijo potrebna znanja, razvijajo posebne sposobnosti in veščine za svoj poklic, prek kolektivnih usposabljanj in vaj se krepi strokovna rast in usposobljenost poveljnikov in poveljstev. Skozi proces vojaškega izobraževanja se hkrati preverja uporabnost (ustreznost) vojaške doktrine (Garb, 2018).

Za izpolnjevanje varnostnih zahtev v 21. stoletju je po mnenju mnogih avtorjev treba izvesti številne spremembe pri usposabljanju in izobraževanju častniškega zbora. Eden izmed večjih izzivov vojaškega izobraževanja v družbi je, kako najti rešitev, kako oblikovati karierno izobraževanje častnikov, da bi vsi častniki imeli primerno akademsko in hkrati vojaško strokovno znanje. Pri tem se izzivi nanašajo tako na vključitev državljanov v sistem izobraževanja (študentov) kot na izbiro primernih oblik izobraževanja in uveljavljanja sodobnih in eksperimentalnih pedagoških metod (Ackroyd, 1996).

Po končanem formalnem izobraževanju morajo biti častniki sposobni kritičnega in ustvarjalnega mišljenja, učinkovite pisne in verbalne komunikacije, pridobiti niz veščin za uresničevanje strateških ciljev, ciljev operacij in udeležati taktične postopke ter biti pripravljeni voditi podrejene pri opravljanju dodeljenih nalog v težkih in pogosto nevarnih razmerah (Burg, 2005).

Inštrument poklicnega vojaškega izobraževanja častnikov vojaškim osebam (častnikom in podčastnikom) omogoča izobraževanje za nove vloge, ki se od njih pričakujejo. Ko razmišljamo o vojaškem izobraževanju, ne smemo razmišljati samo o vojaških dejavnostih, ki nanj vplivajo. Celovito moramo obravnavati tudi dejavnike, ki opredeljujejo šolski sistem kot celoto, saj bodo ti dejavniki uveljavili vojaško izobraževanje kot del izobraževalnega sistema sodobne družbe. Izpolnjevati mora cilje in odločitve demokratične družbe ter podpirati državo in družbo (Kozina, 2018).

Če smo se dotaknili politike poklicnega vojaškega izobraževanja je vsekakor treba opredeliti vojaško profesijo, ki je ena izmed najbolj znanih in tipičnih profesij. Ko

govorimo o vojaški profesiji, kot pravi Abrahamsson (1972), mislimo na njen najbolj profesionaliziran del, to je častniški zbor.

Leta 1957 objavljena Huntingtonova knjiga *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations* je kmalu postala klasika na akademskem področju civilno-vojaških odnosov in vojaškega poklica. Nedvomno je Huntingtonova knjiga (1957) pridobila ta status bolj zaradi svoje pionirske novosti kot zaradi svoje uravnotežene akademske nezainteresiranosti in zgodovinske temeljitosti, pri čemer je pomembno omeniti, da njena definicija poklica ni univerzalna. Razlog, zakaj tukaj uporabljam Huntingtona, ni ta, da njegove definicije ni mogoče izboljšati ali da ostaja najsodobnejša. Daleč od tega.

Za Huntingtona (1957, str. 11–17) obstajajo tri »razločevalne značilnosti vojaške profesije kot posebne vrste poklica«, to so »strokovnost, odgovornost in korporativnost«. Strokovno znanje profesionalca je njegovo specializirano znanje in spretnost na pomembnem področju človeških prizadevanj, pridobljeno le z dolgotrajnim izobraževanjem in izkušnjami. Odgovornost izhaja iz tega, da ne dela predvsem za dobiček ali za določene stranke, temveč za družbo kot celoto. Korporativnost Huntington razlaga kot občutek pripadnosti, ki si ga delijo člani poklica v zavesti sebe kot skupine, ločene od laikov. Bistvo vseh treh značilnosti vojaške profesije pa je, da profesija sama upravlja svoje znanje.

V nadaljevanju bom s pomočjo Huntingtonovih spoznanj na kratko opisal razvoj vojaške profesije v Slovenski vojski od leta 1991, ko je slovensko vojaško šolstvo postavilo svoje temelje z ustanovitvijo dveh učnih centrov Teritorialne obrambe Republike Slovenije, ki sta bila namenjena usposabljanju nabornikov. Po osamosvojitveni vojni pa so se izkazale potrebe po lastnem izobraževalnem sistemu, saj je primanjkovalo podčastniškega in častniškega kadra (Ščavničar, 2021).

2 Transformacija vojaškega izobraževalnega sistema Slovenske vojske

Konceptualizacija vojaškega sistema izobraževanja kot ustanove v Slovenski vojski poteka že od ustanovitve Izobraževalnega centra MO RS leta 1992 in vse do danes. V tem obdobju tridesetih let so se predlagali številni koncepti vojaškega izobraževanja v SV. Naj omenim Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV iz leta 2003, ki je predvidel ustanovitev Centra za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje kot ustanove z močnim vojaško

intelektualnim jedrom vojaškostrokovnega potenciala, ki bo lahko zagotavljal kakovostno izvedbo programov. Za večino šol je bila predvidena organizacija, skladna s predpisi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, kar bi omogočalo pridobitev javno priznane izobrazbe, predvsem pa javno priznane stopnje poklicne kvalifikacije (Ščavničar, 2022).

Z ustanovnim elaboratom za formiranje izobraževalne ustanove v Slovenski vojski iz leta 2008 so bile opredeljene možnosti za ustanovitev visokošolske in višješolske ustanove. Sistem izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski je imel takrat značaj funkcionalnega izobraževanja in usposabljanja z interno omejeno veljavnostjo in ni imel veljave v javnem sistemu. Ministrstvo za obrambo je ob reformi sistema visokošolskega izobraževanja v Evropi in uveljavljanju bolonjskega sistema izobraževanja v Republiki Sloveniji želelo z ustanovitvijo vojaške fakultete zagotoviti optimalen razvoj izobraževalne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti na področju vojaških ved v Republiki Sloveniji in vključiti področje vojaškega izobraževanja v sistem javnega šolstva. Z ustanovitvijo javno priznane ustanove za potrebe izobraževanja častnikov in podčastnikov bi pripadniki SV po končanem izobraževanju pridobili diplomu in javno priznana znanja, ki bi jih lahko uporabili tudi v civilnih poklicih. Predlog nove organiziranosti je predvideval, da vse organizacijske enote, ki se ukvarjajo z vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem zadržijo svoje vloge, le naloge Poveljniško-štabne šole bi bile prenesene na novonastalo vojaško fakulteto in na Šolo za častnike.

Program šole za častnike bi se izvajal na podlagi vključevanja častnikov v enotni sistem izobraževanja na visokošolski ravni s prilagojenimi vojaško specifičnimi vsebinami in predmeti, s čimer bi se bistveno bolj prilagodili in približali potrebam vojaške stroke.

Za programa višjega štabnega šolanja in generalštabnega šolanja je bilo predvideno, da se bosta izvajala kot podiplomski študij na vojaški fakulteti.

Za potrebe izobraževanja in usposabljanja podčastniškega kadra je bila predvidena ustanovitev Višje strokovne šole za podčastnike, po koncu katere bi po zgledu Višje policijske šole slušatelji poleg nujno potrebnih večinskih znanj za opravljanje nalog podčastnika Slovenske vojske pridobili tudi VI. stopnjo strokovne izobrazbe.

Leta 2008 so bila sprejeta izhodišča za oblikovanje v sistem javnega izobraževanja integrirane vojaške izobraževalne ustanove, s katerimi so bili določeni okvirji,

obseg ter načela vključevanja programov vojaškega izobraževanja v javni sistem izobraževanja. Predvideno je bilo, da se v okviru pravno formalnih podlag nadgradi obstoječe stanje in zagotovi tak razvoj, ki bo omogočil vzpostavitev javnega vojaškega izobraževalnega sistema, ki bo javno veljaven in bo sistemsko in celovito pokrival izobraževalne potrebe Slovenske vojske, vključene v sistem javnega izobraževanja, na:

- ravni srednješolskega izobraževanja oziroma srednjega strokovnega izobraževanja,
- ravni višjega strokovnega izobraževanja (raven 6/1),
- ravni dodiplomskega izobraževanja (visokošolski študijski programi in univerzitetni študijski programi na bolonjski stopnji (raven 6/II),
- ravni podiplomskega izobraževanja (magistrski študijski program na drugi bolonjski stopnji, raven 7).

Prva faza je predvidevala formalno in dejansko vključitev vojaških izobraževalnih programov v javni izobraževalni sistem in zagotoviti strateške partnerje (domače in tuje) za opravljanje nalog vojaškega izobraževanja v javnem izobraževalnem sistemu. Z zagotovitvijo vseh normativnih, kadrovskih in materialnih pogojev naj bi v drugi fazi ustanovili javno vojaško izobraževalno ustanovo, ki bo zagotavljala:

- delovanje v sistemu javnega izobraževanja integriranih programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh,
- tesnejše integriranje in povezovanje slovenske javne vojaške izobraževalne ustanove s tujimi javnimi izobraževalnimi ustanovami,
- ohranjala povezavo z internim vojaškim izobraževalnim sistemom,
- opravljala naloge kot javna vojaška znanstvenoraziskovalna ustanova.

Prizadevanja za uveljavitev izhodišč so ob pomoči načrta implementacije predvidenih aktivnosti v obdobju od 2008 do 2011 obrodila sadove na področju izobraževanja podčastnikov za pridobivanje 6/1 stopnje izobrazbe v sodelovanju z Višjo šolo za promet v Mariboru, ki je akreditirala višješolski izobraževalni program vojaške logistike, ter dodiplomskega izobraževanja v okviru Šole za častnike v sodelovanju s Fakulteto za strojništvo Univerze v Ljubljani za pilote ter na podiplomskem študiju s Fakulteto za družbene vede Univerze v Ljubljani, Fakulteto za logistiko Univerze v Mariboru ter Fakulteto za management v Kopru Univerze na Primorskem za pridobitev naziva magister stroke za udeležence

programa Višjega štabnega šolanja. Izhodišča so bila 31. 8. 2008 preklicana (Izhodišča MO RS, 2008).

Analiza urejenosti področja vojaškega izobraževanja in usposabljanja (VIU) je v okviru preoblikovanja SV leta 2012 pokazala, da sestava in organiziranost Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU) in njegovih organizacijskih enot, ki so bile oblikovane leta 2003, ne ustrezajo več zahtevam vojaškega izobraževanja, saj je institucionalizacija koncepta ustvarila veliko število samostojnih organizacijskih enot (OE) znotraj PDRIU. Proces načrtovanja v šolah je bil skoraj v celoti podvojen s tistim, ki ga je izvajal štab PDRIU, prav tako pa predavatelji na različnih ravneh izvedbe vsebin programov niso uspeli kakovostno prilagoditi različnim ravnam vojaškega izobraževanja (Predlog CVŠ, 2014).

Na podlagi analize in začetka preoblikovanja SV je bilo treba izdelati področno doktrino VIU, kajti do takrat v Slovenski vojski ni bilo celovitega dokumenta, ki bi utemeljil sistem VIU, celovito usmerjal njegov proces, določal programe, organizacijo, načrtovanje in izvedbo izobraževanja in usposabljanja ter utemeljil zahteve po kakovosti izvedbe in rezultatov. S področno doktrino VIU je Slovenska vojska dobila dokument, ki je določil temelje za vzpostavitev sistema VIU, primerljivega s sodobnimi sistemi VIU drugih držav. Ob uvedbi nove organizacijske strukture leta 2013 se je PDRIU preoblikoval v Center vojaških šol (CVŠ), katerega osnovno poslanstvo je VIU posameznikov ter sodelovanje pri doktrinarnih, razvojnih, raziskovalnih dejavnostih, razvoj, izdajateljska in založniška dejavnost. CVŠ je leta 2014 pripravil predlog koncepta VIU, ki je med drugim opredeljeval oblikovanje celovitega sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v sodelovanju z javnim izobraževalnim sistemom in oporo na vojaško izobraževanje in usposabljanje v tujini. Predvideval je tudi pripravo normativnih podlag za preoblikovanje poveljstva CVŠ v zavod SV na podlagi 39. člena ZObr in oblikovanje jedra habilitiranih učiteljev za posamezne vsebinske sklope oziroma predmete, ki so opredeljevali področja raziskovanja in razvoja ter pedagoškega dela učiteljev (Predlog CVŠ, 2014).

3 Presek stanja vojaškega izobraževanja

V tridesetih letih obstoja lastne vojaške organizacije kljub številnim poskusom nismo bili uspešni pri vključitvi sistema vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem Republike Slovenije. Le v krajšem obdobju izvajanja

vojaškega izobraževanja nam je uspelo deloma v programe višjega štabnega šolanja vključiti vsebine programov in izvajalce iz javnega izobraževalnega sistema, kar je omogočilo slušateljem, da so jim del vsebin programa priznavali na programih visokošolskega izobraževanja na drugi stopnji na treh fakultetah ljubljanske, mariborske in primorske univerze (Poročilo MDS, 2021).

Če povzamem, zaenkrat izvajamo le interni VIU. Še vedno imamo tečajne oblike vojaškega izobraževanja, ki niso primerljive s standardi visokošolskih kvalifikacij, tečaji niso uvrščeni na primerno raven izobraževanja skladno z evropskim sistemom vrednotenja izhodov učenja (ECTS). Metodo kreditnega vrednotenja pa uporabljamo samo za oblikovanje obsega obremenitve slušateljev tečajev.

Modernizacija izobraževalnega procesa častnikov poteka tudi v drugih državah v okviru Evropske unije. Vojaške ustanove si na eni strani prizadevajo izboljšati pripravo bodočih častnikov, da bi lahko odgovorile na obrambne izzive in okrepile sodelovanje na evropski ravni, na drugi strani pa razvijajo sodobne izobraževalne procese in metode poučevanja. Te spremembe se udeležujejo z intenzivnim povezovanjem med vojaškimi in civilnimi izobraževalnimi ustanovami v nacionalnih izobraževalnih sistemih držav zaveznic in članic EU. Skupni napor vojaških izobraževalnih ustanov držav EU so pripomogli k oblikovanju koncepta skupnih poklicnih kvalifikacij in posledično standardov evropskega vojaškega izobraževanja častnikov, kar prispeva k razvoju enotne vojaške strateške kulture in poveča možnost interoperabilnosti ter sodelovanja med državami EU na področju vojaške obrambe in varnosti (Ustanovitev VVZ, 2021). Tudi vstop v Nato je obetal, da bomo postali enakovredni partner v družbi vojaških izobraževalnih ustanov držav članic. Ker vojaškega izobraževanja nismo uspeli vključiti v javni izobraževalni sistem (akreditirati programe in izvajalce VIU), smo postali in ostali le partnerska država na področju vojaškega izobraževanja in ne polnopravni partner.

4 Uveljavljanje nove paradigme vojaškega izobraževanja

V Republiki Sloveniji je izobraževanje častnikov preveč pomembno področje, da bi ostalo na ravni internega izobraževanja. Častniki Slovenske vojske se namreč celo vojaško kariero izobražujejo in izpopolnjujejo. Vseživljenjsko izobraževanje častnikov poteka v vseh oblikah izobraževanj in usposabljanj na šolah v Centru vojaških šol ter na vojaških ustanovah v tujini. To izobraževanje pa je treba

ovrednoti in mu skozi sistem priznavanja izhodov učenja priznavati kompetence oziroma javno veljavno izobrazbo (Poročilo MDS, 2021).

V interesu častniškega zbora Slovenske vojske je poleg utrjevanja vojaške poklicne kulture in poklicne avtoritete treba uveljaviti temeljno značilnost vsakega poklica, to je avtonomija v vojaškem izobraževanju in razvoju ter pri upravljanju strokovnega znanja častnikov in njihovem družbenem priznavanju. Ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska sta v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport v zadnjih desetih letih razvijala projekte izpopolnjevanja vojaškega izobraževanja in usposabljanja slovenskih častnikov. Leta 2021 se je začel projekt oblikovanja hibridnega izobraževanja po evropskem konceptu priprave novih oblik izobraževanja, za katerega se med državami članicami EU vzpostavlja formalni okvir uveljavitve oblik izobraževanja s preverljivimi izhodi učenja (Ribič, 2017, str. 42–43). Priznavanje znanja poteka s kreditiranjem (ECTS), ki ga izvajajo ustanove izobraževanja in usposabljanja ter zasebne organizacije v sistemu formalnega izobraževanja priznavanja pristojnosti (Ustanovitev VVZ, 2021).

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je podprlo projekt, h kateremu so pristopile nekatere fakultete ljubljanske in mariborske univerze ter oblikovale visokošolske izobraževalne programe na prvi stopnji z izbirnim vojaškim modulom. Ta je opredeljen kot študij širokega spektra vojaških vsebin in je namenjen razvijanju pristojnosti za zmožnost integriranja interdisciplinarnega znanja in načinov mišljenja v okviru visokošolskega študijskega programa. Namenjen je vsem, ki si želijo pridobiti znanje vojaških ved, zlasti pa posameznikom, ki po koncu visokošolskega izobraževanja razmišljajo o zaposlitvi v Slovenski vojski. Opravljen vojaški modul v okviru rednega študija posamezniku bistveno skrajša čas postavitve na začetne častniške dolžnosti ob zaposlitvi v Slovenski vojski ali pri razporeditvi v pogodbeno rezervno sestavo. Slovenska vojska se skupaj z visokošolskimi zavodi vključuje v izvedbo vojaškega modula, ki so ga akreditirali v okviru svojih študijskih programov na prvi bolonjski stopnji izobraževanja (Ustanovitev VVZ, 2021).

Razviti koncept hibridnega izobraževanja je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport v sodelovanju z Evropsko komisijo predstavilo generalnim direktorjem visokega šolstva v okviru predsedovanja Slovenije Svetu EU 29. septembra 2021 kot primer mikrodokazil (*micro-credentials*) oziroma nove oblike izobraževanja znotraj sedanjega zakonodajnega okvira izvajanja visokošolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji (ReNPVŠ30, 2022, str. 15).

Slovenska vojska podpira iskanje načinov upravljanja vojaškega znanja znotraj sedanjega zakonodajnega okvira, saj je njegov nosilec in razvijalec. Možnosti vidi v oblikovanju novega civilno-vojaškega dogovora v slovenski družbi, da bi lahko akreditirala svojo vojaško izobraževalno ustanovo kot visokošolski zavod po pravilih in merilih, ki veljajo pri izvajanju visokošolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji. Zakonodajni okvir tega trenutno ne omogoča, ker posebej zahteva, da je visokošolski zavod samostojna pravna oseba (Ustanovitev VVZ, 2021).

Glede na naravo in vsebino vojaškega znanja menimo, da bi družba lahko pripomogla uveljaviti pravilo oziroma izjemo po zgledu rešitev v drugih državah članicah EU. Tako bi bila lahko nosilca vojaškega znanja in razvoja vojaških ved le Slovenska vojska in njen izobraževalni zavod ter ne od nje ločena izobraževalna javna ali zasebna ustanova, ki nima možnosti razvijanja strokovnega vojaškega znanja s področij vojaških ved v okviru vojaške organizacije. Vojaški visokošolski zavod bi bil certificiran oziroma akreditiran skladno z veljavno zakonodajo in standardi, ki veljajo v izobraževalnem sistemu Republike Slovenije. Pri dejavnostih izobraževanja bi bila v zavodu uveljavljena popolna strokovna avtonomija, kot to določa Zakon o visokem šolstvu, kljub pomislekom, da je njegov ustanovitelj Ministrstvo za obrambo.

Želja Slovenske vojske je, da bi lahko na drugi stopnji akreditirala visokošolski zavod in program visokošolskega izobraževanja, ki bi bila namenjena častnikom Slovenske vojske. To bi omogočilo priznavanje višje stopnje izobrazbe vsem častnikom, ki bi končali karierna izobraževanja in izkazali raven zahtevanih pristojnosti v hierarhiji činov za višje častnike. Tako bi omogočili javno priznavanje vseživljenjskega izobraževanja častnikov. Zdaj morajo častniki po opravljenem zadnjem kariernem izobraževanju in pridobitvi čina v nazivu višjega častnika pri starosti 40 let in več, če izkazujejo sposobnosti za opravljanje najvišjih vojaških dolžnosti, še na izobraževanje na izbrani visokošolski program druge stopnje na enega izmed akreditiranih zavodov, kar je dodatni strošek za delodajalca (Poročilo MDS, 2021).

Prednosti akreditiranega visokošolskega vojaškega zavoda bi bile še:

1. Visokošolski zavod Slovenske vojske bi postal partner in soizvajalec dela skupnega študijskega programa z drugimi visokošolskimi zavodi, ki so akreditirali in bodo izvajali študijske programe prve stopnje z vojaškim modulom.

2. Visokošolski zavod in posledično Slovenska vojska bi postala nosilca in razvijalca vojaških ved v slovenskem javnem visokem šolstvu.
3. Slovenska vojska bi lahko izvajala svojo znanstvenoraziskovalno dejavnost, zdaj pa naroča in plačuje raziskave zunanjim sodelavcem.
4. Visokošolski zavod Slovenske vojske bi lahko priznaval znanje in pristojnosti častnikov, ki so jih pridobili na izobraževanju v vojaških ustanovah tujih vojsk.
5. Slovenska vojska bi kot akreditiran visokošolski zavod postala enakopravna partnerica in udeleženka v združenju vojaških izobraževalnih ustanov v okviru držav članic Nata (Ustanovitev VVZ, 2021).

Za uveljavljanje nove paradigme vojaškega izobraževanja je nujno prilagoditi in posodobiti aparat za njegovo izvajanje. Ključni del tega aparata sta vojaško šolski in vojaško razredni menedžment. Prvega sestavljajo kompetentne in odgovorne vodstvene skupine nosilcev programov vojaškega izobraževanja, drugega pa kompetentni in strokovno usposobljeni izvajalci vojaškega izobraževanja. V Slovenski vojski imamo zaposlenih več kot 25 doktorjev znanosti, od tega jih je že tretjina habilitiranih na različnih znanstvenih področjih. Habilitacija na področju vojaških ved v tem trenutku v Sloveniji še ni mogoča, saj za področje vojaštva v evidenci visokošolskih zavodov ni akreditiran noben zavod ali študijski program.

Slovenska vojska ima v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 jasno zapisane razvojne in strukturnoorganizacijske umestitve vojaškega izobraževanja častniškega kadra Slovenske vojske, ki bo vključeval oblikovanje programa 1. in 2. bolonjske stopnje in imel za cilj postopno sistematično izobraževanje kandidatov tudi na 3. bolonjski stopnji. Omenjeno izobraževanje bo potekalo po javno veljavnih standardih v Republiki Sloveniji in bo namenjeno zagotavljanju vojaške izobrazbe v Slovenski vojski, nato pa celotnemu nacionalnovarnostnemu sistemu. Vojaško izobraževanje bo obsegalo znanstvenoraziskovalno dejavnost s poudarkom na proučevanju operativnih izkušenj Slovenske vojske, izkušenj iz sodobnih oboroženih spopadov in vpliva novih tehnologij na razvoj Slovenske vojske (ReDPROSV35, 2022, str. 694–695). Za doseg omenjenih ciljev na področju vojaškega izobraževanja in znanstveno raziskovalne dejavnosti ima Slovenska vojska oz. Ministrstvo za obrambo zagotovljen tako znanstvenoraziskovalni kot tudi inovacijski sistem, ki ga sestavljajo nosilci in izvajalci znanstvenoraziskovalne in inovacijske dejavnosti, ki medsebojno sodelujejo in se povezujejo (Program RRI, 2022).

Sklep

VIU mora biti organizirano tako, da se vsebine in procesi vojaškega izobraževanja (VI) ter vojaškega usposabljanja (VU) medsebojno dopolnjujejo, nadgrajujejo in so neločljiva celota, pri čemer se na podlagi dosežkov in evalvacije pridobljenih znanj prek VU v VI vračajo učenje iz izkušenj in dobra praksa. Težišče izvajanja procesov je na učiteljih in inštruktorjih, ki morajo znanja in veščine znati prenesti na slušatelje, jih nadgrajevati, motivirati, nagraditi njihove dobre rezultate in jih spodbujati k vedno boljšim dosežkom. Njihova usposobljenost in kompetentnost za opravljanje posameznih nalog mora biti ocenjena na podlagi vnaprej določenih standardov.

VIU torej pomembno vpliva na tri med seboj povezane sestavine, ki določajo sposobnost in usposobljenost vojske za delovanje: *doktrino* (teoretični/miselni proces: razvoj vojaških ved, načela, taktično doktrino), *moralo* (motiviranje ljudi za delovanje, vzpostavitev zaupanja, kakovosten poveljniški kader, upravljanje) ter *bojno moč* (sile, sisteme, sredstva, opremo za delovanje, logistično zagotovitev, usposobljenost in pripravljenost).

Iz navedenih dokumentov, ki opredeljujejo nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja, je mogoče ugotoviti zanimanje, da bo Slovenska vojska še naprej strokovno sodelovala pri iskanju rešitev in pridobivanju podpore ter zaupanja slovenske družbe v vsem spektru njenih dejavnosti, zlasti pa bo utrjevala vojaško kulturo profesionalne avtoritete slovenskih častnikov, ne glede na to, ali bo družba dala soglasje za uveljavitev avtonomije na področju vojaškega izobraževanja, ki je preveč pomembno področje, da bi ostalo na ravni internega izobraževanja (Rektorska konferenca, 2021).

Literatura

1. Abrahamsson, B., 1972. Military professionalization and political power. Beverly Hills: Sage.
2. Ackroyd, S., 1996. Organization Contra Organizations: Professions and Organizational Change in the United Kingdom. *Organization Studies*, 17-4, str. 599–621. <https://doi.org/10.1177%2F017084069601700403>, 10. 9. 2022.
3. Burk, J., 2005. Expertise, Jurisdiction, and the Legitimacy of the Military Profession in The Future of the Army Profession. L. J. Matthews, ur. *Journal of Military Ethics*. Boston: McGraw-Hill, 2002, str. 39–60.

4. Garb, M., Tominc, B., 2018. Vojaška profesija, profesionalizacija in profesionalizem v Slovenski vojski. *Varstvoslovje*. 20-3, str. 267–285.
5. Huntington, S. P., 1957. *The soldier and the state: The theory and politics of civilmilitary relations*. New York: Vintage Books.
6. Izhodišča za oblikovanje v sistem javnega izobraževanja integrirane vojaške izobraževalne inštitucije, št. 603-105/2008-3 z dne 7. 8. 2008 (Izhodišča MORS). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
7. Izpis sklepa 6. redne seje Rektorske konference RS z dne 23. 4. 2021, številka: 4412-4/2021 Maribor, 5. 5. 2021 (Rektorska konferenca). Maribor: Rektorska konferenca RS.
8. Klein, J. I., Rice, C., Levy, J., 2012. *U.S. education reform and national security (Independent Task Force Report No. 68)*. New York: Council on Foreign Relations.
9. Kozina, A., 2018. Profesionalno vojno obrazovanje: izazovi za Oružane snage Republike Hrvatske. *Strategos*. 2-1, str. 119–136.
10. Morgan-Owen, D., 2018. *Approaching a Fork in the Road: Professional Education and Military Learning*. Austin: Texas National Security Review. <https://warontherocks.com/2018/07/approaching-a-fork-in-the-road-professional-education-and-military-learning/>, 17. 9. 2022.
11. Pravilnik o raziskovalno-razvojni in inovacijski dejavnosti na Ministrstvu za obrambo, št. 631-4/2022-54 z dne 29. 11. 2022 (Program RRI). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
12. Predlog koncepta preoblikovanja CVŠ 2014–2018 (Predlog CVŠ). Maribor: Center vojaških šol.
13. Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30). Ljubljana: Uradni list RS, 49/22.
14. Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 (ReDPROSV35). Ljubljana: Uradni list RS, 16/22.
15. Ribič, A., 2017. Interoperabilni model vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski – izziv za prihodnost. *Slovenska vojska*. 17-12, str. 42–43.
16. Ščavničar, D., 2021. Oblikovanje poklicne vojske prelomnica. *Vestnik*. 18, str. 10.

17. Ščavničar, D., 2022. Pot do kakovostnega vojaškega izobraževanja častnikov: vojaško izobraževanje v Sloveniji. *Revija Obramba*, 54-4, str. 4–6.
18. Ustanovitev vojaškega visokošolskega zavoda (Ustanovitev VVZ). Maribor: Center vojaških šol. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/varnost-za-vse/aktualne-razprave-in-mnenja/>, 30. 9. 2022.
19. Zaključno poročilo medresorske delovne skupine za pripravo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske (Poročilo MDS). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/varnost-za-vse/aktualne-razprave-in-mnenja/>, 30. 9. 2022.

Tomaž Kladnik

Fakulteta vojaških ved ali izzivi vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski

The Faculty of Military Sciences, or the challenges of military education in the Slovenian Armed Forces

Povzetek

Avtor na podlagi arhivskih virov in literature v prvem delu članka opiše razvoj vojaškega izobraževanja v oboroženih silah Republike Slovenije, ki se je z njihovim nastankom leta 1991 na novo oblikovalo, in sicer od osnovnega usposabljanja vojakov nabornikov do najvišjih oblik vojaškega izobraževanja in znanstvenoraziskovalnega dela na področju vojaških ved. V drugem delu predstavi mogoč razvoj vojaškega izobraževanja, ki bi potekal, tako kot v drugih zavezniških državah, v smeri vključevanja v bolonjski izobraževalni in znanstvenoraziskovalni sistem.

Ključne besede: *Republika Slovenija, Slovenska vojska, vojaško izobraževanje, bolonjski izobraževalni sistem.*

Abstract

In the first part of the paper, the author describes the development of military education in the Slovenian Armed Forces on the basis of archival sources and literature, which has been newly shaped since its establishment in 1991, from the basic training of conscript soldiers to the highest forms of military education and scientific research in the field of military sciences. In the second part of the paper, the author presents a possible development of military education which, as in other allied countries, would be in the direction of integration into the Bologna system of education and research.

Key words: Republic of Slovenia, Slovenian Armed Forces, military education, the Bologna system of education.

Uvod

»Znanost lahko koristi pri vodenju oborožitve«

To misel je podpolkovnik baron Jurij Vega zapisal v prošnji cesarju Jožefu II., v kateri je prosil za dovoljenje, da bi smel kot učitelj matematike na bombardski šoli prostovoljno sodelovati v vojni s Turki, ki se je začela leta 1788. V bitki pri Beogradu je Jurij Vega ukazal močnejše nabijanje možnarjev, ustrezno popravil nagib cevi in izboljšal tesnjenje med cevjo in izstrelkom tako, da je uporabil koščke lesa. Možnarji so po opravljenih spremembah učinkoviteje zadevali cilje. Pruski minister Hertzberg je poudaril: »/.../ da je Vegovo odkritje smrtonosen strel za Turke« (Pisanski, 2006).

Okoliščine in razmere, v katerih se vojaki in vojaške enote izobražujejo in usposablajo, se v zadnjih letih vse hitreje spreminjajo, spreminjajo pa se tudi okoliščine, zaradi katerih sta izobraževanje in usposabljanje vedno zahtevnejši. Kompleksnost kriznih razmer in negotovost poteka konfliktov sta bistveni značilnosti sodobnih in tudi prihodnjih okolij, v katerih bo delovala vojska oziroma njeni posamezniki in enote. Vojska se že danes pripravlja za številne med seboj prepletene in raznovrstne naloge, ki zagotavljajo nacionalno obrambo, sodelovanje pri zaščiti in reševanju, delovanje v okviru kolektivne obrambe in sodelovanje v operacijah pod vodstvom Nata, EU in OZN. Zahteve po znanju in izurjenosti so visoke. Sodobni bojni sistemi se tehnološko nenehno izpopolnjujejo, njihovo upravljanje in logistična podpora pa sta vse zahtevnejša. Sile morajo biti usposobljene za hitro odzivanje na razmere, zato se zvišujejo standardi znanja in izurjenosti. Posamezniki, enote in poveljstva morajo biti sposobni delovati kot del združenih in večnacionalnih sil. Vsebina in način usposabljanja se spreminjata tudi zaradi potrebe po učinkovitem sodelovanju s civilnimi akterji. Vojska potrebuje izobražene in dobro izurjene, disciplinirane, osebno zrele ter visoko etične pripadnike. Potrebuje vojake, ki jim znanje in veščine omogočajo kritično presojo in se aktivno odzivati na spremembe v kompleksnih razmerah, voditelji pa bi morali imeti moralno integriteto in znanje ter sposobnosti za delovanje na različnih ravneh doma in v mednarodnih vojaških strukturah ter biti sposobni delovati v različnih okoljih in sodelovati z nevojaškimi akterji. Potrebuje vojake, ki so sposobni vzpostaviti ustrezno

razmerje med zahtevami vojaške hierarhije in discipline po eni ter potrebo po ustvarjalnosti, iniciativnosti in svobodi kritične misli ter izmenjavi strokovnih mnenj po drugi strani. Vojaki bi morali slediti načelom in pravilom vojaške doktrine naše vojske in zavezništva, upoštevati moralne in etične zakonitosti, biti zavzeti in predani pri opravljanju poklica ter biti lojalni, domoljubni in tovariški. Njihovo vodilo pri opravljanju nalog je med drugim tudi kodeks vojaške etike (Doktrina, 2013).

1 Zgodovinski razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja

V nasprotju z operativnim delom Teritorialne obrambe (TO), ki so ga po obrambni vojni »zgolj« preoblikovali iz vojnega v mirnodobno stanje, je bilo treba sistem izobraževanja in usposabljanja starešin TO postaviti popolnoma na novo. Že 16. decembra 1991 so začeli delo častniki in podčastniki, ki so pripravili vse nujno za začetek izobraževanja in usposabljanja slušateljev na Šoli za podčastnike. Prva generacija 58 slušateljev je začela šolanje 6. januarja 1992 in ga končala 16. maja istega leta. Načelnik šole je bil major Andrej Kocbek. Šola je bila temelj za poznejše oblikovanje Izobraževalnega centra Ministrstva za obrambo (IC MO) kot organizacijske enote v sestavi Ministrstva za obrambo oziroma Centra vojaških šol (CVŠ), ki je leta 1999 postal sestavni del zavoda Slovenske vojske in v katerem so kot prve delovale Šola za častnike, Šola za častnike (rezervnih) vojnih enot in Poveljniško-štabna šola, s čimer se je razvil tudi temelj organiziranega izobraževanja in usposabljanja starešin TO (Doktrina, 2013; Kladnik, 2007).

V sistem šolanja podčastnikov so se vključili kandidati za podčastnike. Po končani srednji šoli in odsluženem vojaškem roku so opravili štirimesečni tečaj za podčastnike in tako pridobili znanje za opravljanje podčastniške dolžnosti. Dijake nekdanje vojaške gimnazije iz Ljubljane in gojence, ki so prišli z drugih vojaških šol nekdanje jugoslovanske ljudske armade (JLA), saj so jim obljubili nadaljnje šolanje, če bodo zapustili šolske ustanove nekdanje JLA, so vključili v poseben oddelek šentviške gimnazije, po končanem šolanju pa so imeli kot štipendisti MO prednost pri vpisu na podčastniško šolo. Podčastnike – inštruktorje z dolgoletnimi izkušnjami pa so nameravali po nekem času dela z naborniki v enotah vključiti v šolanje na višji šoli v okviru visoke vojaške obrambne šole. Tako bi zagotovili kader za delo v štabih za TO in na podobnih mestih z manj fizične obremenitve. Podobno so slušatelje vojaških akademij nekdanje JLA vključili v študij obramboslovja ali na ustrezne tehniške fakultete. V začetku so za izobraževanje častnikov načrtovali ustanovitev visoke vojaške šole, katere diplomanti bi dobili

izobrazbo, ustrezno profilu častnika s širokim splošnim družboslovnim znanjem ter ustreznim politehničnim in vojaškim znanjem. Do jeseni 1992 naj bi vpisali prvo generacijo, za kar je bil že oblikovan svet visoke vojaške šole, ki je pripravljala vse nujno za začetek šolanja, diplomanti pa naj bi pridobili družbeno verificirano in veljavno diplomo, s katero bi lahko prehajali tudi v druge dejavnosti, in ne le v vojaške poklice. Vsako leto bi tako ob vpisu 70 študentov dobili od 30 do 50 diplomantov. Pri visokošolskem študiju za specialnosti, kot so RKB, zveze in računalništvo, naj bi bilo šolanje organizirano tako, da bi slušatelji obiskovali predavanja na ustreznih fakultetah – elektrotehniški in kemijski, omejeno število prihodnjih pilotov bi se vpisalo na Fakulteto za strojništvo – letalski oddelek Univerze v Ljubljani, skrb za praktično letenje pa bi prevzela TO. Podiplomski študij bi izvajali na obeh univerzah, v tujini pa bi se usposabljali samo ob nakupih tuje tehnike. Z izjemo pilotov, za katere se je navedena zamisel uresničila, so se bodoči častniki izobraževali (in se še izobražujejo) tako, da po končani civilni fakulteti opravijo še enoletno izobraževanje in usposabljanje na Šoli za častnike, kjer je prva generacija končala šolanje 23. julija 1993; za napredovanje na položaju in činu pa so opravili še štabni, višještabni in generalštabni program Poveljniško-štabne šole. Vse šole IC MO oziroma CVŠ so delovale v skladu s slovenskimi posebnostmi. Značilno je bilo predvsem to, da so se častniki in podčastniki izobraževali dopolnilno, pogoj je bila določena stopnja civilne izobrazbe (za podčastnike V. in za častnike VII. stopnja). V šolah za podčastnike in častnike so kandidati dobili predvsem temeljno znanje za delo z vojaki in za poveljevanje nižjim vojaškim enotam. Kandidati za podčastnike so se seznanili s temeljnimi načeli organiziranosti, formacije in načeli uporabe nižjih taktičnih enot (usposobili so se za vodenje in poveljevanje oddelku, v izjemnem primeru tudi vodu). Poleg tega so se usposobili za pravilno in strokovno uporabo, hranjenje in vzdrževanje opreme in oborožitve, se seznanili z osnovami pedagoškega dela ter se usposobili za strokovno in ustvarjalno prenašanje znanja in spretnosti na vojaške obveznike. Med šolanjem so pridobili znanje o predpisih, ki so urejali področje obrambe in zaščite v Sloveniji, in z določbami mednarodnega vojnega in humanitarnega prava. Šolanje za podčastnike je trajalo šest mesecev, in sicer štiri mesece v vojašnici v Mostah v Ljubljani in dva meseca na stažiranju v enoti. Po uspešno opravljenem šolanju so slušatelji pridobili čin vodnika, potem pa so jih napotili na delovna mesta poveljnikov oddelkov v učne centre ali bojne enote, kjer so končali pripravniško dobo. V enotah so morali ostati najmanj dve leti po končanem šolanju. Kandidati za častnike so se izobraževali in usposabljali za dve glavni vrsti nalog. Med prve so spadali tisti dela in naloge, ki jih bodo v vlogi

poveljnika voda opravljali v miru. K temu spadata izobraževanje in usposabljanje vojakov, za kateri je moral imeti častnik dovolj splošnega znanja, obvladovati pa je moral tudi orožje in opremo svojega rodu in smeri znotraj njega. Druga vrsta nalog se je nanašala na bojno uporabo enote, ki so ji poveljevali (častniki so se usposabljali za vodenje in poveljevanje vodu in v izjemnem primeru četi). Častniki so se zato izobraževali in usposabljali v taktiki, topografiji, streljanju, poveljevanju ter izboljševali svoje telesne sposobnosti. Izobraževanje, ki je trajalo eno leto, je bilo sestavljeno iz dveh delov. Prvi del, namenjen teoretični pripravi za poklicnega častnika, je trajal osem mesecev. Preostali štirje meseci so bili namenjeni praktičnemu uvajanju častnikov v enotah SV. Po končanem usposabljanju so kandidati pridobili čin podporočnika in so jih razporedili na dolžnosti poveljnikov vodov v enotah SV, kjer so po obdobju prilagajanja spoznali vse posebnosti dela, da so lahko samostojno opravljali naloge, za katere so se usposabljali in izobraževali (Kladnik, 2007; Kladnik, 2008).

V Šoli za častnike vojnih enot so se izobraževali in usposabljali kandidati za častnike vojnih enot, ki so se med šolanjem in stažiranjem v enotah SV pripravljali na prevzem dolžnosti poveljnika voda v vojni, rezervni sestavi. V šoli so to pridobili skozi teoretične, praktične, splošne vojaške in strokovne specialistične vsebine ter urjenja. Osnovno znanje za vzgojno delo s posamezniki in enoto so si pridobivali s spoznavanjem psihologije, didaktike in metodike. Šolanje za častnike vojnih enot je trajalo štiri mesece in pol, nato so kandidati za dva meseca in pol odšli stažirat v bojne enote. Šolanje je bilo razdeljeno na tri dele, ki so trajali vsak poldrugi mesec. V prvem so kandidati pridobili teoretično in praktično znanje za uporabo orožja in opreme ter se izurili v ravnanju vojaka v boju. V drugem delu so pridobili teoretično znanje, ki ga mora imeti poveljnik oddelka, v zadnjem pa so se usposobili za poveljnika voda oziroma za poveljevanje vodu rodu v pripravi, organizaciji in izvajanju bojnega delovanja v različnih oblikah in razmerah. Na koncu šolanja so kandidati opravili še teoretične in praktične izpite, pri katerih sta bili poudarjeni taktika in oborožitev. Po vsakem delu, ki ga je kandidat za častnika vojnih enot uspešno končal, je dobil čin; po prvem čin poddesetnika, po drugem čin desetnika in na koncu šolanja čin vodnika. Programa obeh, Šole za častnike in Šole za častnike vojnih enot, sta se nato združila, pozneje tudi šoli. Tako so diplomanti višjih in visokih šol odšli na služenje vojaškega roka v Šolo za častnike vojnih enot in tam služili sedem mesecev tako kot vsi drugi vojaški obvezniki. Medtem so imeli štiri mesece skupnega programa, ki je bil strogo aplikativen za poveljnika oddelka in voda v vojni. Po štirih mesecih pa so tisti, ki so se opredelili za častnike vojnih enot, nadaljevali specializacijo in stažiranje

v enoti. Tisti, ki pa so se opredelili za častnike stalne sestave, so nadaljevali s štirimesečnim poglobljenim programom v Šoli za častnike ter potem odšli na specializacijo in stažiranje. Šola za častnike je zaradi različnih pogojev za delo vzpostavila sodelovanje oziroma izmenjavo kandidatov za častnike z drugimi sorodnimi ustanovami. Od jeseni 1994, ko je potekalo prvo skupno bojno urjenje slovenskih kandidatov za častnike s Čehi kot prvimi predstavniki kake tuje države, je izmenjava usposabljanj med slovenskimi in češkimi častniškimi šolami postala del rednega usposabljanja. Prvič so v Vyškovu izvajali usposabljanje z uporabo večjega števila bojne tehnike v čim bolj realističnih razmerah in na ustreznih vadiščih, nadaljevali so leta 1995 na zimskem urjenju na Pokljuki. Podobno sodelovanje je vzpostavljeno z belgijsko vojaško akademijo (Program, 1991; Program, 1992).

Poveljniško-štabna šola je izvajala programe visoke kakovosti, zahtevnosti in odprtosti, ki so bili namenjeni višjim in visokim častnikom poveljnikom in poveljstvom bataljonov, brigad in korpusov ter častnikom, ki so opravljali zahtevnejše štabne naloge. Programe, ki so trajali od nekaj tednov do šest mesecev, so izvajali v manjših skupinah, s celodnevni delom, ob primerni nastanitvi in študijskih razmerah. Delili so se na obnovitvene in pripravljalne na nove dolžnosti oziroma postavitve. Obe vrsti programov sta sledili načelu *iz šolanja v prakso, iz prakse na poveljniško-štabno izobraževanje in od tod spet na delo v poveljstvo ali štab*. Na Poveljniško-štabni šoli so poudarjeni taktika, operatika in strategija, vodenje enot in poveljstev ter poveljevanje vojnim operacijam, logistična podpora ter srednjeevropski politični prostor. Poleg tega so pridobivali znanje o vojaški zgodovini Slovenije in Evrope, o tujih armadah, varnostni politiki, vojaškem menedžmentu in organizacijskih vedah, apliciranih na štabno delo, nalogah mirovnih sil in mednarodnih odnosih (Doktrina, 2013; Kladnik, 2007).

Ob vstopu v zavezniške povezave pa so se v tujini šolali številni častniki TO/SV, tako v dodiplomskih kot podiplomskih štabnih izobraževalnih ustanovah. CVŠ je kljub pogostim selitvam sedežev posameznih izobraževalnih programov uspel uvesti sodobne pristope pri usposabljanju starešinskega kadra TO. V okviru Oddelka za raziskave in simulacije so izvedli prvo računalniško podprto poveljniško-štabno vajo, in to v sodelovanju s predstavniki nemške zvezne vojske, Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru in Institutom Jožefa Stefana ter z razvojem in prilagoditvijo nemškega simulacijskega sistema HORUS slovenskim razmeram. Drugi podobno uspešen projekt je bila ustanovitev Šole

za tuje jezike, kjer se je začelo intenzivno poučevanje tujega jezika s poudarki na vojaškem strokovnem izrazju. Z ustanovitvijo PZM-centra za tuje jezike so to svojo dejavnost razširili na članice zavezništva (Kladnik, 2007; Kladnik, 2008).

Zaradi povezave vojaškega izobraževanja in usposabljanja z znanstvenoraziskovalnim delom na področju vojaške znanosti in doktrin ter s tem možnostjo neposrednega uvajanja novega vojaškega znanja skozi šolski sistem v prakso, sta se leta 2004 v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje povezala Center vojaških šol in Delovna skupina za doktrino in razvoj Generalštaba Slovenske vojske. Tako se je vzpostavil sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je obsegal temeljno, osnovno in dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje. Zagotavljal je sistematično in načrtno pripravo za začetne dolžnosti v vojaškem poklicu, nenehno izpopolnjevanje vojaške strokovne usposobljenosti, usposabljanje za tipične dolžnosti v okviru posameznega vojaškega poklica ter usposabljanje vojaških enot za učinkovito izvajanje nalog. Sistem je omogočal redne oblike izobraževanja in usposabljanja iz dela ter izobraževanje in usposabljanje ob delu in na daljavo. Po obsegu, organizaciji in vsebini izobraževanja in usposabljanja je bil prilagojen načrtovani strukturi in nalogam vojske, s težiščem na praktičnih usposabljanjih posameznika in osnovnih taktičnih enot. Zagotavljal je raven vojaške izobrazbe in usposobljenosti, ki je omogočala gibljivost vojaškega kadra znotraj celotnega obrambnega sistema ter prehodnost iz civilnih poklicev v vojaške in obratno. Posebna pozornost pa je bila pri tem usmerjena v razvoj osnovnih vojaških veščin in vojaških ved. Nosilec vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenoraziskovalnega dela in tehnološkega razvoja vojske je bilo Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Pri izvajanju vojaškega izobraževanja in usposabljanja je poveljstvo sodelovalo z domačimi in tujimi izobraževalnimi ustanovami ter enotami Slovenske vojske. S sodelovanjem civilnih izobraževalnih ustanov so se izvajale predvsem najvišje oblike izobraževanja, kot je podiplomski študij. Z vgradnjo vojaških modulov v programe višjih in visokih šol ter fakultet pa se je uvajalo tudi izobraževanje za pridobitev osnovne izobrazbe, medtem ko sta se dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje izvajali tudi v tujini. Prilagajanje pogojev usposabljanja realnim razmeram uporabe in delovanja enot in poveljstev je bilo izhodišče za vlaganja v objekte, opremo in sredstva za usposabljanje. Tako so bili v sistemu izobraževanja in usposabljanja zagotovljeni simulatorji, naprave, pripomočki in simulacije za virtualno usposabljanje posameznikov, posadk in enot, kot so simulatorji in trenažerji za oborožitvene sisteme, bližinski boj, streljanje itn. Prav tako pa je s simulatorji in simulacijskimi programi podprto

usposabljanje poveljstev in enot od voda navzgor, kot so bataljonski, brigadni in divizijski simulacijski program, z možnostjo povezave v kombinirane in združene mednarodne vaje. Z vzpostavitvijo in opremljanjem Centra za bojno usposabljanje v Postojni ter nakupom laserskih tehničnih sistemov in streliva za urjenje so se vzpostavili tudi potrebni pogoji in zmogljivosti za usposabljanje enot do ravni bataljonske bojne skupine. Ustrezni terenski pogoji za izvajanje izobraževanja in usposabljanja pa se vzpostavljajo tudi s posodabljanjem strelišč in vadišč Mlake in Apače. Ustrezna infrastruktura za taktična urjenja, strelsko kondiciranje in šport se zagotavljajo tudi znotraj vojašnic Slovenske vojske. Sodobni pogoji za namestitev in delovanje vojaškega izobraževalnega sistema so bili zagotovljeni z obnovo in revitalizacijo kompleksa Vojašnice generala Maistra v Mariboru oziroma objekta Kadetnica (Kladnik, 2007; Kladnik, 2008).

Z reorganizacijo Slovenske vojske se je maja 2013 ustanovil Center vojaških šol (CVŠ), katerega poslanstvo obsega ustvarjanje in pridobivanje vojaškega znanja ter razvoj vojaških znanstvenih disciplin, vojaških ved in z njimi povezanih ved, na katerih temeljijo njihovi študijski programi, katerih namen je izvajanje poslanstva Slovenske vojske. Kakovost delovanja CVŠ zagotavljajo vrednote, iz katerih ta izhaja: odličnost študijskih programov ter programov usposabljanja, harmoničnost kolektiva, strokovna rast in dobro počutje slušateljev, odprt odnos med predavatelji, tutorji in slušatelji ter učinkovito vključevanje v mednarodno izobraževalno in znanstveno dejavnost. Zato se ustanova povezuje s sorodnimi ustanovami doma in v svetu. Naloge CVŠ, ki izhajajo iz njegovega poslanstva so: izvedba vojaških izobraževalnih programov ter programov vojaškega usposabljanja, doseganje kakovostnih meril, h katerim zavezuje zakonodaja, ter meril, ki jih predpisujeta in priporočata Nato in EU, raziskovanje in razvoj na področju vojaških ved in z njimi povezanih ved, skrb za vojaško kulturno dediščino, priprava vojaške strokovne literature, učbenikov in študijskega gradiva, razvoj učnih pripomočkov in učne infrastrukture, programiranje in razvoj programov, načrtovanje izvedbe izobraževanja in usposabljanja, evalvacija izobraževanja in usposabljanja, e-izobraževanje, sodelovanje z izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami, sodelovanje in izmenjava z drugimi ustanovami ter knjižnično-informacijska in založniška dejavnost (SOP, 2015).

2 Razvoj vojaškega izobraževanja v prihodnosti

Pomemben dejavnik, brez katerega se ne more oblikovati in organizirati nacionalni vojaški visokošolski sistem, je kakovosten predavateljski kader z doktorati, pridobljenimi na področjih strategije in taktike. Drugi predavateljski kadri s področja vojaške tehnike, vojaške zgodovine, vojaške geografije in gostujoči predavatelji iz tujine so komplementarni in tudi pomembni, vendar se brez tistih, ki so doktorirali iz vojaških ved in se prebili od asistentov do profesorjev (na tej poti morajo objavljati številna znanstvena in strokovna dela), ne more ustvariti »gravitacijsko jedro« nacionalne vojaške znanosti niti organizirati podiplomski študij. Sodobno vojaško visoko šolstvo (temeljno šolanje s specializacijo in podiplomskim študijem) se ne pri nas ne v tujini ne more oblikovati in delovati brez spoštovanja zakonskih aktov in norm, ki veljajo za nacionalne javne visoke šole (bolonjski proces), ter brez odpiranja javnosti. V tem okviru je treba poudariti, da Slovenska vojska nima podiplomskega študija s področja vojaških znanosti in da bi ga morala imeti, pri čemer bi ga morala povezati v sistem nacionalnih visokih šol ter pri tem najtesneje sodelovati s civilnimi znanstveniki in univerzitetnimi predavatelji (oziroma visokošolskimi ustanovami) doma in v tujini. Zato mora imeti svoje (ali v tujini najete) kakovostne predavateljske in raziskovalne kadre z javno pridobljenimi visokošolskimi in znanstvenimi nazivi, ki morajo prav tako tesno sodelovati s civilnimi univerzami in raziskovalnimi ustanovami. Nesporno dejstvo je, da je treba v času sedanje evropske in globalne strateške fluidnosti še veliko bolj kot nekoč upoštevati imperativ, da se, zlasti po sprejemu Slovenije v Evropsko unijo in Nato, vse ustanove naše države (vključno z obrambnim sistemom in SV, ki je njegov pomemben sestavni del) ter slovenska družba kot celota pospešeno vključujejo v evropske tranzicijske procese in transatlantske integracije (Žabkar, Svete, 2007).

Temelj vzpostavitve novega sistema vojaškega izobraževanja (VIU) Slovenske vojske je vsekakor Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja iz leta 2013. Ta daje izhodišča za programiranje, organiziranje, izvedbo, analizo in evalvacijo vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, kar je podlaga za zagotovitev potrebne stopnje znanja, usposobljenosti in moralne integritete slovenskih vojakov ter pogoj za uresničevanje poslanstva in nalog Slovenske vojske. Doktrina VIU temelji na vojaški doktrini in upošteva priporočila ter zahteve na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja zveze Nato in usmeritve, ki izhajajo iz skupne varnostne in obrambne politike EU ter izhodišča in usmeritve, ki izhajajo iz razvojno-usmerjevalnih dokumentov na

obrambnem področju. Vojaška doktrina, ki usmerja delovanje vojske, je podlaga za razvoj vojaških ved in znanosti, taktike, tehnike in postopkov za delovanje vojske v različnih okoliščinah, zato je tudi osnovno izhodišče za oblikovanje kurikulumov vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja se uveljavljajo kakovostna merila, ki veljajo v javnem izobraževalnem sistemu Republike Slovenije. Programi na vojaških šolah so organizirani kot šolski programi, izvajalci izobraževanja pa morajo izpolnjevati predpisana merila in zahteve. Doktrina podpira transformacijski proces Slovenske vojske, uveljavlja nova načela na področju izobraževanja in usposabljanja ter nove in višje kakovostne zahteve za udeležence in izvajalce, spodbuja različne načine razmišljanja o vsebini VIU, ki se mora povezati s sistemom javnega izobraževanja ter doseči primerljive standarde (Doktrina, 2013).

Vojaško izobraževanje in usposabljanje se tako lahko izvaja ob delu, iz dela in na daljavo ter kot redno in izredno VIU. Izobraževanje in usposabljanje vojakov, podčastnikov, častnikov in vojaških uslužbencev kot posameznikov pa potekata na treh različnih stopnjah:

- Temeljna (I. stopnja): obsega temeljno vojaško strokovno usposabljanje (TVSU) za opravljanje vojaške službe (prostovoljno služenje vojaškega roka in usposabljanje za poklicno delo v stalni sestavi) in temeljno usposabljanje kandidatov za častnike SV. Izvaja se s tremi programi in centralizirano, pod vodstvom in nadzorom Veščinskega centra v Vipavi, ter traja tri mesece in pol. Kandidati za častnike in kandidati za vojaške uslužbence zadnji mesec TVSU opravijo po posebnem programu.
- Osnovna (II. stopnja): zagotavlja znanje in veščine za opravljanje začetnih dolžnosti in obsega osnovno vojaško strokovno usposabljanje (OVSU) vojakov, osnovno vojaško strokovno izobraževanje in usposabljanje (OVIU) kandidatov za podčastnike, podčastnike in častnike ter osnovno usposabljanje za delo v vojski (OUZD) za nižje in višje vojaške uslužbence.
- Nadaljevalna (III. stopnja): obsega tiste oblike izobraževanja in usposabljanja za vojake, podčastnike in častnike, ki zagotavljajo pridobivanje višje stopnje vojaške strokovne izobrazbe oziroma znanja in sposobnosti za opravljanje novih oziroma zahtevnejših dolžnosti v SV. Nadaljevalno vojaško usposabljanje za vojake – program za desetnike – obsega pridobivanje veščin, znanja in spretnosti za vsakodnevno opravljanje nalog ter vodenje in poveljevanje skupini, posadki in posamezniku. Nadaljevalno VIU za podčastnike poteka na treh ravneh (program za štabne in enotovne

podčastnike ter podčastnike specialiste, program višjega tečaja za podčastnike, program visokega tečaja za podčastnike) in se izvaja doma ali v tujini. Nadaljevalno VIU za častnike obsega programe štabnega, višjega štabnega ter generalštabnega izobraževanja in usposabljanja za častnike SV. Izvaja se na Poveljniško-štabni šoli SV, posamezniki pa se udeležujejo primerljivih oblik tudi v tujini (Predlog, 2015).

Analiza mogočih rešitev razvoja vojaškega izobraževanja je pred leti pokazala, da je za razvoj vojaške stroke in vojaških ved najprimernejša ustanovitev samostojnega javnega visokošolskega zavoda. Ta cilj je mogoče doseči le postopno, tako da sprva sledi cilju po večjem povezovanju vojaškega izobraževanja s civilnimi izobraževalnimi ustanovami in vzpostavljanju pogojev za akreditiranje programov vojaškega šolanja, skladno z merili, ki veljajo za višješolski študij ter I. in II. stopnjo bolonjskega študija. Analiza mogočih rešitev razvoja vojaškega izobraževanja je pred leti pokazala, da je za razvoj vojaške stroke in vojaških ved najprimernejša ustanovitev samostojnega javnega visokošolskega zavoda. Z integracijo vojaškega in civilnega izobraževanja v skupnih programih (akreditiranih pri civilnih, javnih višjih in visokošolskih izobraževalnih zavodih) bi kandidati za podčastnike in častnike po končanem izobraževanju pridobili javno priznano znanje, ki ga bodo lahko uporabili tako v vojaških kot civilnih poklicih tehničnega in menedžersko-upravljaljskega značaja (Predlog, 2015).

Trenutno ima Slovenska vojska kakovostno izobraževanje, vendar pa se znanje in spretnosti, pridobljeni v tem okviru, upoštevajo izključno za napredovanja in delo v SV, zunaj vojske pa nimajo nobene veljave. Zato bi bili najbolj smiselni preoblikovanje CVŠ v zavod v okviru SV, akreditacija vojaških programov v terciarnem izobraževanju in izvajanje specializacije v poveljstvih in enotah SV, skladno z enotnimi merili in nadzorom CVŠ. CVŠ bi tako v sodelovanju z zainteresiranimi srednjimi in višjimi šolami ter fakultetami dijakom in študentom omogočal pridobivanje znanja, ki ga potrebujejo častniki in podčastniki Slovenske vojske, razvoj znanja na vojaškem, obrambnem in varnostnem področju, hkrati pa bi zagotavljal andragoški prenos znanja s področja vojaškega voditeljstva, vojaške logistike, vojaške prava, vojaške sociologije, vojaške psihologije ter drugih družboslovnih področij. CVŠ bo opravljal izobraževalno in znanstvenoraziskovalno dejavnost, ki temelji na navedenih študijskih področjih. MO in SV bi tako za vsako študijsko leto razpisala potrebno število štipendij za izobraževanje oziroma študij na izbranih fakultetah. Skupni programi CVŠ in fakultet pa se bodo izvajali za pripadnike SV, MO, državnih ustanov, tujce

v slovenskem jeziku z ambicijo opravljanja določenih predmetov v angleščini, kar bi zagotavljalo večjo primerljivost z vojaškimi izobraževalnimi ustanovami v zavezništvu (Predlog, 2015).

Nosilci predmetov bi bili že habilitirani visokošolski učitelji, ki delajo v obrambnem sistemu, z njimi pa bi sodelovali posamezniki iz vojske z doktoratom znanosti, znanstvenim magisterijem in univerzitetno izobrazbo kot visokošolski ali višješolski sodelavci (imenovani v naziv predavatelja, višjega predavatelja ali asistenta). Vsem bi bilo omogočena pridobitev znanstvenega naziva. Visokošolski učitelji in sodelavci pa bi poleg pedagoškega procesa (poučevanje, priprava programov, skript, učbenikov, e-učilnic idr.) opravljali tudi znanstvenoraziskovalno delo iz svojega predmetnega področja. Katedra vojaških ved oziroma Inštitut vojaških ved bi skrbel za učinkovito vključevanje v mednarodno vojaško izobraževalno in znanstveno dejavnost ter se zato povezoval s sorodnimi ustanovami doma in v svetu. Zato se znotraj te ustanove oblikujejo katedre/oddelki, v katere bodo vključeni karierni učitelji, zaposleni v zavodu, učitelji iz enot SV in MO, učitelji iz civilnih izobraževalnih ustanov in učitelji iz tujih vojaških izobraževalnih ustanov. Poslanstvo katedre oziroma inštituta bi torej bilo, da v okviru Slovenske vojske in ob sodelovanju z domačimi in tujimi partnerji z vojaškim raziskovanjem, ustvarjanjem in pridobivanjem vojaškega znanja ter razvojem vojaških znanstvenih disciplin, vojaških ved in z njimi povezanih ved, na katerih temeljijo njihovi študijski programi, ter z namenom izvajanja poslanstva Slovenske vojske, izvaja vojaško izobraževanje in znanstvenoraziskovalno delo na področju vojaških ved. Pedagoška dejavnost bo, poleg poučevanja, obsegala usposabljanje za učitelje in mentorje, učiteljske konference, sodelovanje na simpozijih s področja izobraževanja, izmenjavo učiteljev, izbor učiteljskega kadra ter odobravanje tem zaključnih nalog. Poleg pedagoške vloge učiteljev bo njihova naloga tudi znanstvenoraziskovalno delo v okviru predmeta, ki ga bodo poučevali. Skrbeli bodo za nastajanje novih vojaških strokovnih besedil in udeležence VIU spodbujali h kakovostnemu pisanju o vojaških vsebinah, razvijali vojaško stroko in promovirali vojaški poklic. Pomemben segment bo predstavljalo področje učenje iz izkušenj, ki bo potekalo čez Center za vojaško zgodovinsko dejavnost. Ta bi imel status inštituta in bi omogočal pogoje za samostojno znanstvenoraziskovalno delo pedagoškim delavcem ter sodelovanje pri mednarodnih raziskovalnih projektih. Izobraževalni programi bi se pripravili skupaj z zainteresiranimi fakultetami, na katerih bi se izvajali programi za pridobitev izobrazbe in študijski programi

za izpopolnjevanje, in sicer za častnike na vseh treh bolonjskih stopnjah, za podčastnike pa na srednji, višji in visoki strokovni stopnji (Predlog, 2015).

Za zagotovitev in izboljšanje kakovosti vojaškega izobraževanja je bila v okviru Nata sprejeta odločitev, da se uvedejo mednarodni standardi na področju vojaškega izobraževanja v okviru ustanov, ki za potrebe Nata izvajajo izobraževanje in usposabljanje (to obsega tudi partnerske države). Uvedba standardov obsega uvajanje treh pomembnih elementov: izobraževalnih ciljev, izobraževalnih standardov in procesa zagotavljanja kakovosti. V direktivi, ki vsebuje tudi Koncept izobraževalnih standardov ter Standarde in napotila za zagotavljanje kvalitete na področju izobraževanja in usposabljanja, je razložen postopek za akreditacijo Nata in partnerskih izobraževalnih ustanov. Novi način akreditacije v okviru Nata – akreditacija izobraževalnih ustanov (in ne posameznih programov) se je začel junija 2012. V procesu akreditacije bodo najprej sodelovale ustanove, ki se bodo za to prostovoljno prijavile in že večinoma zagotavljajo pogoje minimalnih meril za zagotavljanje kakovosti. Postopek bo potekal tako: ustanova najprej izpolni vprašalnik o zagotavljanju kakovosti in ga pošlje v JFT, kjer ga skrbno preučijo in pripravijo ekipo za obisk v ustanovi; obisk se izvede skladno s smernicami za zagotavljanje kakovosti; v JFT pripravijo poročilo, v katerem predlagajo takojšnjo akreditacijo ustanove, pogojno akreditacijo (devet mesecev za odpravo pomanjkljivosti), odloženo akreditacijo (18 mesecev do naslednje evalvacije), poročilo je dostopno ustanovi, ki se ocenjuje, in ACT, akreditacija načeloma velja za dobo šest let. Ta proces bodo morale izvesti vse ustanove, ki bodo v prihodnosti želele svoje usluge deliti na »Natovem trgu IU«, saj bodo le ustanove, ki zagotavljajo ustrezne standarde in kakovost usposabljanja lahko vstopile v Natov Training Management System. Tako želijo v JFT zagotoviti ustrezno visoke standarde na področju IU in ustrezno usposobljeno osebje, tako v Natovi poveljniški strukturi kot tudi v operacijah (E&TD, 2013).

Veliko možnosti za sodelovanje na mednarodnem področju izhaja iz našega članstva v formalnih in neformalnih združenjih vojaških izobraževalnih ustanov. Tako na primer na CEFME (Konferenca poveljnikov vojaških izobraževalnih ustanov srednje Evrope) poteka medsebojno izmenjevanje izkušenj in predlogov na področju razvoja in povezovanja vojaškega izobraževanja. Sodelovanje med članicami CEFME se izraža tudi z izmenjavo sodelovanja v pedagoških in znanstvenoraziskovalnih projektih, kot so sodelovanje pri že uveljavljenih ali pri oblikovanju skupnih. Pri tem je pomembno predvsem sodelovanje v projektu Perspektiva EU 2020 ter pri pisanju in izmenjavi znanstvenih člankov na

področju vojaških ved v skupni reviji CEFME ter v nacionalnih revijah. CEFME organizira tudi vsakoletno konferenco študentov, ki na njej aktivno sodelujejo s svojimi strokovnimi prispevki.

Sklep

Cilj Slovenske vojske bi moral biti, da z osnovnim vojaškim strokovnim izobraževanjem izobrazimo in usposobimo podčastnike in častnike za opravljanje temeljnih nalog podčastnika in častnika. Poteka naj kot javni izobraževalni program ter daje podčastniku in častniku javno priznana izobrazbo. Nadaljevalno vojaško strokovno izobraževanje podčastnikov in častnikov ter usposabljanje vojakov naj bo namenjeno strokovnemu izpopolnjevanju vojaških oseb za opravljanje višjih in zahtevnejših dolžnosti ter pridobitvi višje vojaške strokovne izobrazbe in usposobljenosti, ki omogoča vojaški strokovni razvoj in napredovanje v činu. Karierni sistem v Slovenski vojski pa je v končni obliki zastavljen tako, da temelji na sistemu vojaškega izobraževanja, kar pomeni, da je uspešno končano vojaško izobraževanje doma ali v tujini temeljni pogoj za opravljanje dolžnosti na vseh vojaških ravneh. V Srednjeročnem obrambnem programu Republike Slovenije 2022–2026 v poglavju o vojaškem izobraževanju je navedeno: »Vojaško izobraževanje bo vključevalo znanstvenoraziskovalno dejavnost na področju vojaških ved, s poudarkom na proučevanju tudi operativnih izkušenj SV, izkušenj iz sodobnih oboroženih spopadov in vpliva novih tehnologij na razvoj SV. Tako bodo povezane operativna praksa in razvojnoraziskovalne ter izobraževalne dejavnosti zaradi ohranjanja in razvoja vojaško strokovnega in specialističnega znanja. Vzpostavljeno bo sodelovanje s sorodnimi nacionalnimi in mednarodnimi znanstvenoraziskovalnimi ustanovami držav Nata in EU. Izobraževanje, ki bo skladno z javno veljavnimi standardi v Republiki Sloveniji bo namenjeno najprej zagotavljanju vojaške izobrazbe častnikom v SV, uslužbencem MO in tudi celotnemu nacionalnovarnostnemu sistemu.« Podobno je navedeno že v Beli knjigi o obrambi Republike Slovenije iz leta 2020, s tem pa je pripravljena podlaga za povezovanje z javnim izobraževalnim sistemom oziroma vzpostavitev bolonjskega izobraževalnega v Slovenski vojski. Čas je, da vojaško profesijo izpopolnimo tako, da organiziramo in akreditiramo vojaško izobraževalno ustanovo, fakulteto vojaških ved. Ne samo zato, ker smo se za to obvezali v zavezništvu. V Natu namreč že poteka pospešen proces organiziranja, preverjanja in akreditiranja visokošolskih vojaških ustanov v skladu z bolonjskim sistemom in večina Natovih držav je ta postopek že izvedla. To je treba izvesti

predvsem zaradi nas in naše vojaške znanosti, saj imamo dobre temelje v dolgi vojaški tradiciji in v vojaških intelektualcih, kot so Jurij Vega, Rudolf Maister, Vladimir Vauhnik in drugi. Lastna izobraževalna ustanova bo omogočila resen razvoj in napredek slovenske vojaške stroke ter z njo Slovenske vojske. V povezavi z zavezništvu pa bo omogočila, da poslanstvo, ki ga opravljamo, temelji na našem znanju, ki ga bomo na enakopravnih temeljih delili z drugimi vojaškimi in civilnimi ustanovami tako doma kot v tujini.

Literatura

1. Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije, 2020. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
2. Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja, 2013. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
3. Kladnik, T., 2007. Slovenska vojska v službi domovine. Ljubljana: Defensor.
4. Kladnik, T., 2008. 40 let ustanovitve TO Slovenije skozi 40 let izhajanja Revije obramba. Ljubljana: Defensor.
5. NATO Education and Training Directive (E&TD) Bi-SC 75-2, 2013. Norfolk: Allied Command Transformation.
6. Pisanski, T., 2006. Baron Jurij Vega in njegov čas, Zbornik ob 250-letnici rojstva. Ljubljana: DMFA-založništvo.
7. Predlog razvoja CVŠ v obdobju 2014–2016, (2018), 2015. Maribor: Center vojaških šol.
8. Program izobraževanja in usposabljanja za podčastnike, 1991. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
9. Program izobraževanja in usposabljanja za častnike, 1992. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
10. Program izobraževanja in usposabljanja za častnike vojnih enot, 1992. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
11. Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2022–2026, 2022. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
12. Standardni operativni postopki za delovanje CVŠ (SOP), 2015. Maribor: Center vojaških šol.
13. Žabkar, A. in Svete, U., 2007. Šolanje vojaških profesionalcev med Scilo tradicije in Karibdo modernizacije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Dejan Okovič

Poskus utemeljitve habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika

Attempt to justify the habilitation field of military management, leadership and ethics

Povzetek

Slovenska vojska ima od leta 1992 skoraj nespremenjen interni sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Kljub večkrat ugotovljenim dejstvom, da razpolaga z vsemi potrebnimi viri, je bilo preoblikovanje v smeri približevanja javnemu izobraževalnemu sistemu kljub zapisanim usmeritvam v temeljnih razvojnih in strokovnih dokumentih do zdaj neuspešno. Leta 2021 je ponovno začel potekati podoben proces. Ali je ustanovitev Visoke vojaške šole prava pot za dosego dolgoletnih ambicij? Ali bo tokrat dovolj modrosti, volje in poguma, da bodo uresničili, kar je že nekaj časa očitno kot na dlani? Po tridesetih letih vzpostavljamo pogoje za oblikovanje vojaških ved, določamo potrebno terminologijo in organiziramo habilitacijska področja, ki bodo temelj za izvajanje znanstvenoraziskovalnih in pedagoških procesov. Prispevek razkriva stanje pred ustanovitvijo Visoke vojaške šole in po njej, predstavlja njena pomen in vlogo ter predstavlja cilje delovanja, oblikovanje in vsebine habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika. Avtor opiše metodologijo, s katero je bila izvedena naloga, in predstavi svoje pomisleke ter prepričanja glede vloge in pomena habilitacijskega področja.

Ključne besede: *habilitacija, habilitacijsko področje, vojaški menedžment, etika, voditeljstvo.*

Abstract

The Slovenian Armed Forces has had an almost unchanged internal system of military education and training since 1992. Despite the repeatedly established fact that the relevant resources have always been available, the transformation towards a public education system has so far been unsuccessful, despite the orientation set out in basic research and expert documents. In 2021, a similar process was undertaken again. Is the establishment of the National Military College the right path for the attainment of longstanding ambitions? Will there be enough wisdom, will and courage this time to accomplish that which has been obvious for quite some time now? After thirty years, conditions are being established for the transformation of military sciences, the required terminology is being defined, and the habilitation fields which will serve as a platform for the implementation of scientific research and education processes are being organized. This paper describes the situation before and after the establishment of the National Military College, outlines its significance and role, and presents the objectives, design and content of the habilitation field of military management, leadership and ethics. The author describes the methodology by means of which the task has been carried out, and presents his own beliefs and concerns concerning the role and the importance of the habilitation field.

Key words: *habilitation, habilitation field, military management, ethics, leadership.*

Uvod

Od osamosvojitve je minilo več kot trideset let. Potem ko se je zdelo, da smo pred grožnjami klasičnega vojaškega konflikta precej varni, pa so dogodki, kot sta ruska aneksija Krima in vojaška intervencija v Ukrajini, prisilili stroko v ponovni razmislek glede varnostnih možnosti, zlasti glede upravičenosti naložb v obrambo.

Izzivi, ki jih pred vojaške profesionalce postavljajo hitro potekajoči neželeni scenariji, pomenijo tudi premislek o vsebinah in načinih vojaškega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju: VIU). Pri tem je poudarjena osredotočenost na ocenjevanje pripravljenosti na tovrstne izzive, še posebej zaradi dejstva, da na področju VIU sprememb ni mogoče hitro uveljaviti v praksi. Tako organizacijske kot vsebinske spremembe učinkujejo šele čez nekaj časa, zato načrtovanje in spreminjanje sistema vedno pomenita tudi določeno tveganje. Slovenska

vojska (v nadaljevanju: SV) v skladu z Doktrino vojaškega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju: Doktrina VIU) potrebuje izobražene in dobro izurjene, disciplinirane, osebno zrele ter visoko etične častnike, ki so nosilci razvoja vojaške profesije in častniške identitete. Razvoj sodobne paradigme častniške identitete (Janowitz, 2017, str. 417) zahteva oblikovanje častnikov, ki bodo bojevniki s pooblastilom za poveljevanje, vojaški profesionalci, voditelji z značajem in uspešni ter produktivni predstavniki korpusa javnih in državnih uslužbencev. V SV so se v zadnjih nekaj letih zelo trudili za reševanje težav, ki so jih imeli predvsem na področjih prenizkih finančnih virov, pomanjkanja kadra, predvsem pa na področjih tehničnega razvoja in izboljšanja pripravljenosti. Področje VIU je bilo eno tistih, pri katerem je vladalo zatišje, z izjemo dveh poskusov preoblikovanja sistema v letih 2007 in 2017. V SV se sistem internega VIU od leta 1992 ni bistveno spremenil. Čeprav je bila vzpostavljena pravna podlaga za preoblikovanje sistema v Doktrini VIU iz leta 2013 in tudi že v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV (ReDPROSV25), in sicer v smislu približevanja in vključevanja v javni izobraževalni sistem (v nadaljevanju: JIS), predvsem pa za preoblikovanje sistema, ki bo učinkovitejši in častnikom prijaznejši, se to ni zgodilo. Kladnik (2017) je že v preteklosti opisal pogoje, ki so bili skoraj idealni za izvedbo. Morda je takrat zmanjkalo poguma in motivacije? V SV je dovolj strokovnega kadra, ki bi lahko razvijal vojaške vede, ki še niso formalno opredeljene in umeščene na zemljevid raziskovanja in znanosti. V SV sta še zmeraj odlični infrastruktura in oprema za izvedbo VIU in raziskovalnega dela. Imamo vso potrebno podporo v obliki knjižnično-informacijske podpore in založništva, več strokovnih publikacij, za izvedbo pa ne bi potrebovali prevelikih finančnih vložkov. Nekaj Kladnikovih ugotovitev (2017) je zelo zaskrbljujočih. Ugotavlja, da SV ni razvijalec in nosilec vojaških ved, ter poudarja, da v SV ni osrednje znanstvenoraziskovalne ustanove. Opozarja, da v SV ni oblikovan izobraževalni in znanstvenoraziskovalni sistem ter da ni izoblikovanih in razvitih znanstvenih disciplin vojaških ved z ustreznimi nosilci, ki bi se vključevali v (civilno) javno in mednarodno vojaško pedagoško ter znanstvenoraziskovalno okolje. Od teh ugotovitev je minilo že približno pet let. Leta 2021 so se ponovno zgodili nekateri premiki na področju VIU. Vojaški menedžment se je odločil ustanoviti novo organizacijsko enoto v Centru vojaških šol (v nadaljevanju: CVS). Namera je jasna – spremeniti sistem poklicnega šolanja častnikov tako, da bo učinkovit in v skladu z JIS, obenem pa dvigniti kakovost procesov in uvesti civilne izobraževalne standarde. Glede na ugotovitve iz leta 2017 bi lahko sklepali, da je ta ambicija več kot uresničljiva. Ta članek obravnava

zgolj ozek segment v izvedbi operacijskega načrta, ki je nastal iz te ambicije. Avtor kot eden izmed sodelujočih v izvedbi poskuša opisati stanje pred začetkom omenjenih sprememb in način izvedbe nalog s svojega področja – določitev vsebine habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika. V članku predstavi dosedanje ureditev strokovnih vsebin glede na organizacijsko shemo CVŠ. Razloži izzive pri razumevanju in opredelitvi nove terminologije in predstavi izhodišča za oblikovanje habilitacijskih vsebin v smiselno celoto. Z določitvijo ciljev delovanja področja in analizo potreb ter medsebojnih povezljivosti vsebin vojaških in civilnih ved predlaga oblikovano habilitacijsko področje, ki bo učinkovit temelj za delovanje učiteljev, strokovnjakov in raziskovalcev na poti oblikovanja ter uveljavljanja vojaških ved.

1 Visoka vojaška šola – približevanje JIS

V sistemu VIU so pridobljeni znanje in veščine nadgradnja splošnega znanja, pridobljenega v civilnih ustanovah JIS. Bodoči častniki se vojaškemu sistemu pridružijo po zaključenem dodiplomskem študiju prve ali druge bolonjske stopnje. Tako pridobljene veščine omogočajo kritično presojanje in aktivno odzivanje na spremembe, v vse bolj kompleksnih sodobnih izzivih družbenopolitičnega okolja. Vojaški voditelji z moralno integriteto morajo imeti znanje in sposobnosti za delovanje na različnih ravneh, doma in v mednarodnih vojaških strukturah, ter so sposobni delovati v različnih okoljih in sodelovati tudi z nevojaškimi akterji.

Osrednja ustanova, na kateri poteka poklicno vojaško izobraževanje, je Center vojaških šol (v nadaljnjem besedilu: CVŠ) v Mariboru. CVŠ je organizacijska enota SV, ki usmerja, razvija, načrtuje, organizira in izvaja VIU v Republiki Sloveniji ter je nosilec znanstvenoraziskovalne dejavnosti v SV na področju vojaških ved. V okviru CVŠ delujejo šole in enote za podpiranje procesov VIU. Naloge CVŠ so usmerjanje, razvoj, načrtovanje, organiziranje in izvajanje VIU pripadnikov SV. Prav tako je nosilec znanstvenoraziskovalne dejavnosti na področju vojaških ved ter poučevanja, izvajanja knjižnično-informacijske in založniške dejavnosti, razvijanja slovenske vojaške terminologije, sodelovanja z izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami doma in vojaškimi izobraževalnimi ustanovami v tujini. Zagotavlja razvoj vojaškega znanja, implementacijo skupnih dosežkov in norm zaveznitva ter EU in izpopolnjevanje vsebin programov VIU.

Načelnik Generalštaba SV je odločil, da se vzpostavi Visoka vojaška šola (v nadaljevanju: VVŠ) kot notranja organizacijska enota CVŠ (GŠSV, št. 100-

370/2013-48, z dne 7. 7. 2021). S to odločitvijo je nakazal začetek uresničevanja procesa približevanja JIS. Prav tako so se začeli postopki za organizacijo in vzpostavitev Visoke vojaške šole. Določen je bil koncept, ki je prerasel v operativni načrt. Po začetnih aktivnostih in kadrovskih premestitvah so bili junija 2022 v VVŠ izpolnjeni pogoji za začetek organizacije vsebinskih delov in oblikovanje standardov, ki veljajo v JIS. Določeno je bilo prehodno obdobje, v katerem se bodo omenjeni standardi začeli v celoti uporabljati.

Standardni operativni postopek (SOP) za organizacijo in delovanje Visoke vojaške šole 804-183/2021-2 z dne 2. 6. 2022 (v nadaljevanju: SOP VVŠ) ureja organizacijo in delovanje VVŠ, določa izhodišča za učinkovito in usklajeno načrtovanje, organiziranje, vodenje in nadzor delovanja VVŠ, s čimer omogoča izvajanje temeljnih nalog VVŠ, skladno z Zakonom o obrambi (ZObr), Zakonom o službi v SV (ZSSloV), Zakonom o visokem šolstvu (ZViS) in Doktrino VIU.

SOP VVŠ določa poslanstvo, področja delovanja in temeljne naloge VVŠ, medsebojna razmerja, odgovornost in pristojnost, oblike in metode dela VVŠ, sodelovanje VVŠ znotraj in zunaj SV. Standardizira delovanje VVŠ in vzpostavlja enotna merila učinkovitosti dela. Tako omogoča zagotovitev pogojev za uspešno podporo odločanja. Načelnik VVŠ dekanu zagotavlja vzpostavitev sistema dela, ki omogoča učinkovito usklajevanje, zagotovitev ustreznega pretoka informacij in ustrezno informiranost pripadnikov VVŠ, uvedbo oblik dela in zagotovitev ustreznega sodelovanja s podrejenimi pri pripravi in reševanju kompleksnih zadev.

V SOP VVŠ je med drugim opredeljen prenos nekaterih pristojnosti, ki sicer spadajo med pristojnosti CVŠ, kar pomeni spremembo razmerij med dosedanjimi nosilci nalog in novo ustanovljeno VVŠ. Skladno z navedenim SOP ima VVŠ poslanstvo: organizira in izvaja javno veljavne visokošolske študijske programe visokega strokovnega izobraževanja prve stopnje v sodelovanju z visokošolskimi ustanovami v slovenskem visokošolskem prostoru in študijske programe na področju vojaških ved za pridobitev javno veljavne visokošolske strokovne izobrazbe druge stopnje.

Naloge Visoke vojaške šole		
Naloge:	Pomembne naloge:	Druge naloge:
a. integracija vojaškega izobraževanja v sistem javnega izobraževanja; b. avtonomno sodelovanje z izobraževalnimi zavodi in fakultetami na področju oblikovanja, izvajanja in evalvacije programov visokega izobraževanja; c. uveljavljanje standardov javnega izobraževanja na področju vojaškega izobraževanja posameznikov; d. oblikovanje programov izobraževanja častnikov in njihova integracija v programe visokega vojaškega izobraževanja in usposabljanja posameznika s konceptom mikrokvalifikacij; e. razvijanje sodobnih oblik in metod izobraževanja častnikov ter lastne raziskovalne dejavnosti.	a. oblikovanje pogojev za izvajanje študijskih programov visokega vojaškega izobraževanja častnikov in študijskih programov za izpopolnjevanje na področju vojaških ved po sistemu pridobivanja mikrokvalifikacij; b. zagotavljanje strokovnega razvoja izvajalcev visokega vojaškega izobraževanja častnikov; c. izvajanje in evalvacije programov visokega vojaškega izobraževanja.	a. razvijanje, priprava in uveljavljanje standardnih operativnih postopkov delovanja strokovnih organov VVŠ, ki bodo podlaga statuta delovanja VVŠ ob njeni akreditaciji; b. sodelovanje z drugimi enotami CVŠ pri oblikovanju strokovnih organov VVŠ ter upravljanje njihovega delovanja.

Preglednica 1: Pregled nalog Visoke vojaške šole; Vir: SOP VVŠ, str. 2

SOP VVŠ v 12. točki uvaja naziv *predstojniki zaokroženih vsebinskih področij vojaških ved*. Njihova naloga je opravljati strokovne, svetovalne in druge storitve, sodelovati pri upravljanju in razvoju izobraževalnih vsebin, skrbeti za razvoj področja ter uveljavljati discipline vojaških ved. Predstojniki omogočajo učiteljem strokovni razvoj in jih podpirajo pri samouresničevanju na področju

prizadevanja. Mišljeni so kot nosilci habilitacijskih področij. V 16. točki istega SOP pa je zapisano pri naštevanju formacijskih dolžnosti pod točko d) *predstojnik področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika*. Naloge predstojnika področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika so določene v 20. točki SOP VVŠ.

Naloge predstojnika zaokroženih vsebinskih področij vojaški menedžment, voditeljstvo in etika:

- a. je nosilec habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika,
- b. poučuje in mentorira,
- c. pripravlja strokovno literaturo in recenzije,
- d. opravlja naloge predavatelja na Visoki vojaški šoli,
- e. pripravlja, tolmači in izvaja funkcijsko politiko,
- f. načrtuje in usklajuje organizacijska, strokovna tehnična in pomožna dela,
- g. upravlja razvoj vsebin habilitacijskega področja,
- h. sodeluje pri oblikovanju vojaške strokovne terminologije,
- i. načrtuje in izvaja operativne cilje na pomembnejših področjih dela,
- j. samostojno ustvarja metode in postopke,
- k. oblikuje najzahtevnejše strokovne informacije in usmeritve,
- l. samostojno pripravlja analize, razvojne projekte in druga zahtevnejša gradiva,
- m. usklajuje in usmerja aktivnosti, povezane z viri za zagotavljanje bojne pripravljenosti,
- n. izvaja druge naloge, primerne izobrazbi in usposobljenosti po odločitvi nadrejenega.

Preglednica 2: *Naloge predstojnika strokovnega (habilitacijskega) področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika; Vir: SOP CVŠ, 2022*

2 Strokovno (habilitacijsko) področje vojaški menedžment, voditeljstvo in etika

Avtor tega članka je bil imenovan na dolžnost predstojnika področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika. Ena izmed prvih nalog je bila izvesti pregled sedanjega stanja in v skladu z novimi nalogami oceniti ter predlagati vsebinske temelje za delovanje (habilitacijskega) področja v prihodnosti. Avtor se je odločil izvesti nalogo v treh korakih; v prvem koraku je bila izvedena analiza trenutnega

stanja in preverjene so bile omejitve ter terminologija. Po opravljeni analizi je sledila določitev osnovnih ciljev delovanja ter določitev vsebine pedagoško-raziskovalnega dela. V tretjem koraku so bile opredeljene vsebine, ki bodo sestavljale habilitacijsko področje. Ambicija je bila izkoristiti transformacijski trenutek ustanovitve šole in glede na okoliščine prilagoditi predmetne sklope in vsebine, ki bodo ustrezale raziskovalno-razvojni strategiji VVŠ.

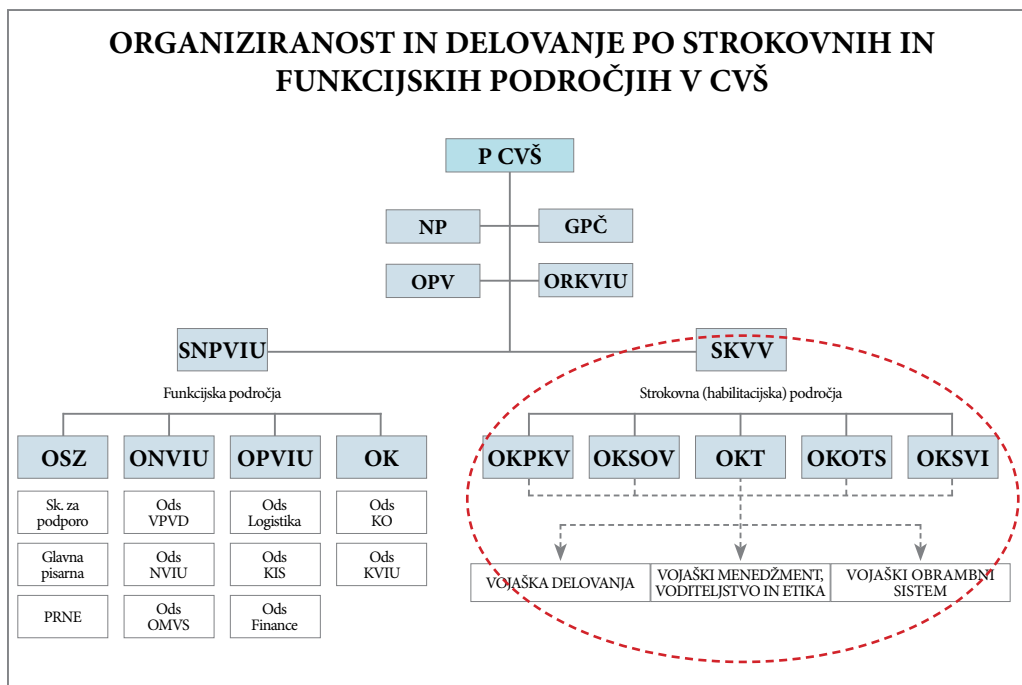
2.1 Analiza sedanjega stanja

Beseda strokovno (habilitacijsko) področje se prvič pojavi v SOP CVŠ kot sinonim za prej uporabljeno besedno zvezo *strokovno področje*. Ker v SV definicija še v nobenem normativnem ali strokovnem dokumentu ni bila določena, je bilo treba najprej pojasniti in določiti nekatere pojme.

Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika je: »habilitácija -e ž (á): pridobitev pravice predavati na visoki šoli: doseči habilitacijo; uvesti postopek za habilitacijo / priznati habilitacijo// pog. habilitacijsko delo: ta razprava je njegova habilitacija« (Fran, 2023). Iz etimološkega slovarja razumemo, da beseda opisuje postopek in tudi stopnjo kvalifikacije strokovnjakov na področju izobraževanja. Ugotovljeno je bilo, da so postopki v različnih državah drugače urejeni in tudi znotraj držav imajo univerze zaradi svoje avtonomije habilitacije urejene na svojstvene načine. Upoštevajo nekatere skupne standarde, ki so nujni za medsebojno primerljivost in priznavanje statusov. Zato je bila uporabljena zelo splošna in mnogim univerzam skupna definicija pojma, ki je bil povzet po mednarodnem spletišču (Academia, 2022).

Pojmovna zveza *habilitacijsko področje* je bila izpeljana prav tako na podlagi splošne razlage na straneh Academia. Označuje področje strokovnega znanja ali nabor strokovnih področij, v katerem strokovnjak dokaže svoje strokovne usposobljenosti in sposobnosti za samostojno znanstveno delo na visoki znanstveni ravni, po končanem doktorskem študiju. Habilitacijsko področje se razlikuje od doktorskega področja, saj zahteva višjo raven znanstvenega popolnomočenja in strokovnosti ter je usmerjeno v izvajanje raziskav na visoki ravni, ki poteka v okviru akademskih disciplin. V slovenskem raziskovalnem prostoru, ki ga ureja Javna agencija za raziskovalno dejavnost (v nadaljevanju: ARRS), vojaške vede še niso uvrščene v razvid.

SOP za delovanje CVŠ v prilogi A2/1 predvideva strokovno organiziranost:

Slika 1: Uveljavljena organiziranost CVŠ po strokovnih in funkcijskih področjih;
Vir: SOP CVŠ, priloga A2/1, 2022

Iz organigrama je razvidno, da se strokovna področja, na katerih so do zdaj delovali oddelki oziroma katedre v sektorju kateder vojaških ved (v nadaljevanju: SKVV) strokovno preoblikujejo v tri strokovna (habilitacijska) področja. V preteklosti je bila osnovna organizacijska celica oddelk oziroma katedra. Programi, ki so nastajali, so bili sestavljeni na temelju vsebinske sheme iz Generic of Professional Military Education (PME) Reference Curriculum (RC), v nadaljevanju: Natov kurikulum, kot smo ga takrat skrajšano imenovali. Omenjeni dokument je bil od leta 2011 pripomoček in navodilo Natovim državam, predvsem pa članicam programa Partnerstva za mir za sestavljanje nacionalnih kurikulumov. Tako so se poskušali oblikovati skupne osnove in minimalni standardi za povezljivost in mednarodno medsebojno priznavanje vsebin vojaškega kariernega izobraževanja. Natov kurikulum je v bistvu že vzpostavil strukturo po strokovnih področjih, organizacijsko pa v CVŠ temu modelu niso sledili, saj so bile katedre oziroma oddelki drugače zastavljeni. Na oblikovanje novih strokovnih (habilitacijskih) področij vpliva tudi novo dejstvo, da je VVŠ med drugimi nalogami odgovorna za vzpostavitev področja raziskovanja in razvoja ter obenem za vzpostavitev in utemeljitev vojaških ved. Glede na prejšnjo organiziranost v SKVV lahko

ugotovimo, da je odgovornost VVŠ zdaj širša in bi bila zato organiziranost zgolj v oddelke, ki pa ne obsegajo vseh šol v CVŠ, pomanjkljiva. To je pomembno za razumevanje nujnosti povezave med oblikovanjem vojaških ved na eni strani in (pre)oblikovanjem strokovnih (habilitacijskih) področij na drugi. Oboje je v logični in odvisni povezavi, vendar pa odvisnost ni absolutna ali izključujoča. Za potrebe raziskovalnega dela se vsebine iz dveh ali več področij lahko prepletajo in dopolnjujejo, kar je manj v korist klasičnemu vojaškemu načinu poveljevanja in bolj v prid kreativnosti, dobri motiviranosti in uveljavljanju transformacijskega modela vodenja. Govorimo lahko o obrisih značilnosti prvega pristnega, sicer še zelo omejenega, akademskega okolja v vojaškem izobraževalnem sistemu. Dosedanji veljavni SOP določa strokovne vsebine, ki jih že umešča v tri habilitacijska področja. Preglednica je v bistvu prevod vsebine delovanja dosedanjih oddelkov oziroma kateder iz (SKVV) neposredno na strokovna (habilitacijska) področja.

UMEŠČENOST KATEDER NA HABILITACIJSKA PODROČJA VOJAŠKIH VED

HABILITACIJSKA PODROČJA VOJAŠKIH VED		
VOJAŠKA DELOVANJA	VOJAŠKI MENEĐŽMENT, VODITELJSTVO IN ETIKA	VOJAŠKI OBRAMBNI SISTEMI
Vsebina:	Vsebina:	Vsebina:
Teorija vojskovanja, taktika, operativna veščina (operatika) zgodovina vojskovanja, vojaška geografija, vojaške zmogljivosti, vojaška logistika, taktika rodov, delovanje zvrsti, združeno bojevanje, operacije, delovanja enot.	Poveljevanje in kontrola, voditeljstvo in etika, vojaški menedžment virov, vojaški procesi odločanja in načrtovanja vojaških aktivnosti, štabni procesi načrtovanja operacij, načrtovanje in izvajanje VIU, vojaški proces vodenja enot, vojaška pedagogika, andragogika in didaktika.	Vojaška strategija, krizno načrtovanje in upravljanje, mednarodno vojno in vojaško pravo, civilno-vojaški odnosi, civilno-vojaško sodelovanje.
Predmetna področja VIU:	Predmetna področja VIU:	Predmetna področja VIU:
Taktika	Poveljevanje in kontrola	Nacionalna varnost in procesi odločanja
Bojevanje na taktični in operativni ravni	Podpora poveljevanja in kontrole	Globalna varnost EU in Slovenije
Vojaške operacije	Menedžment upravljanja virov	Teorija strategije
Metodologija operativne veščine	Načrtovanje in uporaba enot SV	Nacionalna vojaška strategija
Bojevanje na operativni ravni	Štabno delo in štabni procesi	Mednarodno vojno in vojaško pravo
Vojaška geografija	Voditeljstvo in etika	Sistemi korporativne varnosti
Vojaška topografija	Vojaška didaktika in metodika VIU	Varnostni sektor in družba
Teorija vojskovanje	Pouk streljanja	Zakonitosti vojaškega dela
Zgodovina vojskovanja	Vojaška kondicijska vadba in šport	Strateško vodenje
Vojaška zgodovina	Kritično razmišljanje	Krizno vodenje in upravljanje
Vojaške zmogljivosti	Komuniciranje in javno nastopanje	Vojaško sodelovanje
Oborožitev in oborožitveni ter drugi tehnični sistemi	Vojaška psihologija	Nad(več)nacionalna vojaška strategija (Nato, EU)
Oddelek-Katedra:	Oddelek-Katedra:	Oddelek-Katedra:
Oddelek-Katedra za taktiko (OKT) Oddelek-Katedra za oborožitvene in tehnične sisteme (OKOTS)	Oddelek-Katedra za PINK ter voditeljstvo (OKPKV) Oddelek-Katedra za splošno vojaško izobraževanje (OKSVI)*	Oddelek-Katedra za strategijo in operativno veščino (OKSOV)

* Oddelek pokriva tudi razvijanja in upravljanja področja elektronskega izobraževanja v SV

Preglednica 3: Strokovna razdelitev vsebin in predmetnih področij; Vir: SOP CVŠ, priloga A2/2, 2022

Pod naslovi habilitacijskih področij so vpisane vsebine vojaških ved, ki so do zdaj že bile oblikovane znotraj vojaških strokovnih vsebin. V drugi vrsti sledijo taksativno naštetá predmetna področja, ki so podrobnejša (predmetna) vsebina. V tretji vrsti je za boljše razumevanje pretvorbe ali prevedbe v habilitacijska področja navedena tudi katedra oziroma oddelek, v katerem je predvideno navedeno predmetno področje. V začetku leta 2023 je predviden presip dolžnosti vseh pripadnikov kateder oziroma oddelkov iz dosedanjega SKVV v tri habilitacijska področja, v katerih bi pripadniki delovali skladno s profilacijo, izvedeno leta 2022. Profilacija je osebna opredelitev kompetenc posameznika po predmetnih področjih, za katera posameznik ocenjuje, da je primeren za njihovo izvedbo. Naloga predstojnika habilitacijskega področja je bila utemeljiti področje in določiti, katere vsebine ga bodo sestavljale ter določiti pogoje za njegovo delovanje. Glede na dejstvo, da so se obenem oblikovale vsebine vojaških ved in da se je ocenjevala sposobnost njihovega razvoja, je bilo treba analitično in usklajeno določiti vsebine. Namen oblikovanja je bil prenoviti in razvrstiti vsebine, jim dodati potrebne nove in jih organizirati tako, da bodo delovale v treh, in ne več kot prej, v petih, strokovnih stebrih po katedrah. V sodelovanju s predstojnikom področja raziskave in razvoj v VVŠ je bila izvedena razširjena analiza o metodah določanja in razvrščanja vojaških ved. Po analizi vzhodnega in zahodnega modela klasifikacije je bila oblikovana hibridna različica, ki je izhajala večinoma iz klasifikacije, povzete po Žabkarjevi Marsovi dediščini. Ta je prilagodljiva glede na razvoj, potrebe, zmogljivosti in tudi vire SV. Pomembno je bilo na novo določiti model, ki ga bo mogoče izpopolnjevati in bo uporaben predvsem za SV, razumeli pa ga bodo tisti, ki ga uporabljajo in sestavljajo. Predstojnik področja raziskave in razvoj pri VVŠ je predstavil sodoben model prikaza vojaških ved v konceptu razvoja vojaške znanosti. Vsi trije predstojniki habilitacijskih področij so se strinjali s predstavljenim in so tako klasifikacijo večinoma uporabili kot podlago pri sestavi vsebinskih temeljev novih treh habilitacijskih področij.

Vojaške vede

Teorija (temeljnih) vojaških ved:

- teorija strategije, operatike, taktike ter vojaške doktrine,
- teorija vojaške veččine (teorija uporabe oboroženih sil),
- teorija vodenja, poveljevanja in upravljanja organizacije oboroženih sil,
- teorija izobraževanja, urjenja in usposabljanja oboroženih sil,
- teorija vojaške logistike in drugih vrst podpore oboroženih sil,
- teorija razvoja oboroženih sil, posameznih zvrsti in rodov oboroženih sil ter vojaške administracije,
- vojaška zgodovina,
- vojaška geografija.

Vojaške družboslovne vede:

- teorija vojne ali polemologija (vojna kot družbeni pojav),
- mednarodno vojaško, vojno in humanitarno pravo ter pravo oboroženih spopadov,
- vojaška sociologija,
- vojaška psihologija,
- vojaška andragogika,
- vojaška ekonomika,
- teorija vojaškega izrazoslovja,
- vojaška etika,
- teorija mobilizacije in dopolnjevanja oboroženih sil,
- komuniciranje oboroženih sil z javnostmi in znotraj oboroženih sil.

Vojaške tehnične (naravoslovne) vede:

- teorija oborožitvenih sistemov (protipehotnih, protioklepni, protiladijskih, protielektronskih, protiminskih, sistemov zračne obrambe idr.),
- teorija oklepov,
- teorija orožij za množično uničevanje,
- teorija vesoljske bojne tehnike,
- teorija radarske tehnike,
- teorija balistike,
- teorija streljanja,
- teorija fortifikacije,
- vojaška topografija (geodezija in kartografija),
- vojaško meroslovje,

- vojaška kibernetika,
- vojaška informatika,
- termo-, raketo- in hidrodinamika itn.

Vojaške medicinske vede:

- vojaška kirurgija,
- vojaška nevropsihiatrija,
- vojaška oftalmologija,
- vojaška farmacija,
- vojaška higiena,
- vojaška veterina,
- vojaška ekologija.

Preglednica 4: Pregled vojaških ved; Vuk, 2022; Vir: povzeto po Žabkar, 2003, 2004, 2005; Pieshel, 2020; Piehler in Houston, 2013

Raziskave in razvoj so namenjeni napredku VIU. V skladu z Doktrino VIU obsegajo razvoj vojaške stroke, vojaških ved in vojaške strokovne literature, programsko oblikovanje VIU, uvajanje standardov, novega znanja in novih oblik izobraževanja v programe. Doktrina VIU določa, da se razvoj vojaške stroke in vojaških ved uresničuje tudi z znanstvenoraziskovalno dejavnostjo. Znanstvenoraziskovalna dejavnost v SV se izvaja skladno z zakonskimi določili, ki urejajo področje v Republiki Sloveniji, in merili za vrednotenje uspešnosti znanstvenoraziskovalnega dela. Nosilec raziskovalnega področja v SV je ustanova, ki je zadolžena za izvajanje temeljne in aplikativne raziskovalne dejavnosti v vojski. Doktrina VIU določa vzpostavitev informacijske podpore za oblikovanje baze znanja, ki je dostopna vsem uporabnikom znotraj SV in interno izbranim uporabnikom. Vse navedbe iz doktrine VIU so obenem zahteve, ki jim mora ustrezati novo oblikovano habilitacijsko področje.

2.2 Cilji delovanja habilitacijskega področja

Za uspešno delovanje in doseganje smisla obstoja habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika je treba glede na namene in razpoložljive vire določiti osnovne cilje in zagotoviti potrebne (pred)pogoje za delovanje. Skladno s potrebami in namero so bili določeni cilji delovanja:

- Odličnost pri razvijanju in vzdrževanju ustvarjalnih medsebojnih odnosov ter vzpostavljanje pogojev za strokovni razvoj in ustvarjalno delo vseh sodelujočih.
- Preučevanje in povečanje znanja na področju vojaškega menedžmenta, (vojaškega) voditeljstva in etike.
- Razvijanje znanja in sodelovanja skupaj z drugimi habilitacijskimi področji ter z deležniki v SV pri pridobivanju in izmenjavi znanja ter izkušnj.
- Sodelovanje pri oblikovanju in izpolnjevanju razvojnih projektov ter načrta raziskav in razvoja VVŠ (CVŠ).
- Odličnost pri raziskovanju in razvijanju sodobnih pedagoških procesov in metod ter oblikovanje kulture učenja.
- Uresničevanje strategije objavljanja v strokovnih medijih in sodelovanja pri različnih dogodkih za vzpostavljanje in ohranjanje prepoznavnosti vsebin (vojaške) znanosti in VVŠ (CVŠ).
- Razvijanje in ohranjanje visoke stopnje etičnosti.
- Prenos pridobljenega znanja v programe vojaškega izobraževanja in v delovanje SV ter v splošno korist.
- Sistemsko urejanje strokovnih dosežkov v podporo preglednosti razvoja vojaške znanosti na svojem področju.

Značilnost zapisanih ciljev je, da pri vseh ne gre za cilje, ki so neposredno odvisni od vsebin, temveč so večkrat oblikovani v smislu in smeri zagotavljanja ustreznih pogojev za izvedbo raziskovalnega dela, pa naj jih razumemo kot motivatorje ali zgolj kot higienike. Našteti osnovni cilji in iz njih izhajajoče usmeritve ter strategije CVŠ in VVŠ so pot, orodje in ključ za doseg ciljev dolgoročnega uravnovešenega delovanja posameznih procesov na habilitacijskem področju.

2.3 Opredelitev habilitacijskega področja

Pri oblikovanju habilitacijskega področja je bilo treba upoštevati nekatere omejitve, ki jih zahteva sistem VIU. Oblikovati je bilo treba vsebine na področjih, na katerih morajo biti usklajene zaradi kompatibilnosti zmogljivosti SV z drugimi Natovimi in evropskimi organizacijskimi strukturami na obrambnem

in vojaškem področju. Habilitacijska področja so bila določena vnaprej in na njihovo poimenovanje predstojniki niso mogli vplivati.

Področje vojaški menedžment, voditeljstvo in etika je sestavljeno tako, da oblikuje vsebine iz različnih raziskovalnih ved, področij in podpodročij. Vojaške vede iz uporabljenega modela vojaških ved, ki v Republiki Sloveniji še niso uvrščene v razvid Javne agencije za raziskovalno dejavnost, se po vsebini prepletajo s tistimi, ki so že uvrščene v vede, področja in podpodročja po klasifikaciji ARRS. (Vojaški) menedžment v svojem temelju in po izhodiščnih teorijah umeščamo v družboslovje, in sicer na področje upravnih in organizacijskih ved, kamor sta kot pod področji umeščena menedžment in logistika. Voditeljstvo je po svoji definiciji sestavljeno večinoma iz področij, ki spadajo v družboslovne vede, medtem ko sta kulturologija in filozofija umeščeni v raziskovalno vedo humanistike.

Pri oblikovanju habilitacijskega področja je bilo treba vsebine urediti in povezati tako, da bodo obvladljive, komplementarne in se bodo z njihovo uporabo dosegli izobraževalni ter raziskovalni cilji. Glede na dejstvo, da so predstojniki analizirali nekatere sodobne svetovne paradigme VIU (Encyclopedia of Military Science 2, str. 885), je avtor tega članka oblikoval področje tako, da bo lahko dosegel vse zastavljene cilje in izzive sodobnega vojaštva.

Izhodišča za oblikovanje habilitacijskega področja

Pomembne kompetence:

- sposobnost analitičnega in kritičnega razmišljanja,
- interpersonalne (socialne) veščine,
- osnovno znanje in principi vojaškega voditeljstva.

Profesionalna identiteta in kompetence so temelji častniške identitete (angl. *Officership*).

Častništvo opisuje vsebine in posebnosti vojaške profesije in jo hkrati ločuje od drugih poklicev tako, da opredeli edinstveno profesionalno identiteto častnika, ki je obenem nosilec vojaške stroke in vojaške znanosti.

Preglednica 5: *Profesionalna identiteta*; Vir: Encyclopedia of Military Science, 2013

Vojaški izobraževalni sistem z uspešno izvedenimi programi in skupaj z usposabljanjem na dolžnosti zagotavlja poglobljeno poznavanje in razumevanje vojaškega voditeljstva, ki je nujno, da bodo v Slovenski vojski vzpostavili pravilne profesionalne kompetence, s tem pa tudi profesionalno častniško identiteto. Za učinkovito vodenje s poslanstvom je pri voditeljih treba nujno razumeti različne koncepte in razviti raznovrstne, predvsem socialne, veščine. Razvoj analitičnega in kritičnega razmišljanja ter interpersonalnih (socialnih) veščin sta pogoja, ki omogočata, da se na podlagi osnovnih znanj in principov vojaškega voditeljstva od klasičnega poveljevanja in ukazovanja preusmerimo v zahtevnejše oblike urejanja voditeljskih razmerij. Prav socialne kompetence so nujen pogoj za izvedbo katere koli izmed oblik sodobnega skupinskega vodenja, tudi v vojaških organizacijah. Transformacijsko, inovacijsko in inovativno, v zadnjem času pa tudi avtentično, vodenje so splošno uveljavljene sodobne oblike obvladovanja skupinskega in timskega dela. Klasičnega razumevanja sistema poveljevanja in kontrole v vojski si ni več mogoče predstavljati brez omenjenih kompetenc, prehod v vodenje s poslanstvom pa brez poznavanja in razumevanja istih ni mogoč.

Kompetence omogočajo izvedbo sodobnih oblik skupinskega situacijskega vodenja: – transformacijsko vodenje, – inovacijsko in inovativno vodenje ter – avtentično (suvereno) vodenje. Tako je omogočeno vodenje, ki po potrebi prehaja iz poveljevanja in kontrole (C2) v vodenje s poslanstvom.	Štiri domene (podstati) častništva:	
	– vojaško-tehnična – človeški dejavnik – moralno-etična – politično-kulturna	bojevnik (s pooblastilom za poveljevanje) vojaški profesionalc vojaški voditelj z značajem javni uslužbenec (državljan v službi domovine)

Preglednica 6: *Kompetence in podstati častniške identitete*; Vir: Okovič, prirejeno po: Encyclopedia of Military Science 2, 2013 in Janowitz, 2017

Oktobra 2022 je bil v CVŠ organiziran znanstveni simpozij, katerega glavni namen je bil predstaviti delovanje VVŠ. Razmišljanje o novih področjih je bilo tudi predstavljeno ožji strokovni javnosti. Avtor je takrat predstavil, utemeljil in dal v razpravo predlog modela oblikovanja habilitacijskega področja. Predlog je bil strokovno utemeljen po vseh treh komponentah področja. Predstavljeni so bili razlogi za posamezne rešitve in ponujene alternative. V habilitacijsko področje so bile uvrščene vsebine, ki so za to področje najbolj značilne. Poleg vojaških ved in disciplin smo uvrstili tudi vsebine iz razvida ARSS, ki spadajo v civilne vede, vendar pa so za razumevanje vojaških vsebin nujne in komplementarne. Te vsebine so stalnica v programih in jih izvajajo bodisi kompetentni vojaški predavatelji ali pa se izvedejo v kombinaciji s civilnimi predavatelji. Habilitacijsko področje sestavlja šest zaokroženih celot, ki skupaj omogočajo raziskave in razvoj. Predstavljajo temelj, na katerem bodo lahko delovali vojaški učitelji in oblikovali ter razvijali tisti del vojaških ved, ki jih opredeljuje področje. Celote smo poimenovali tako, da bodo razumljive tako vojaški stroki kot nevojaškim strukturam.

Vsebina habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika

Vojaško voditeljstvo

Kulturološke študije

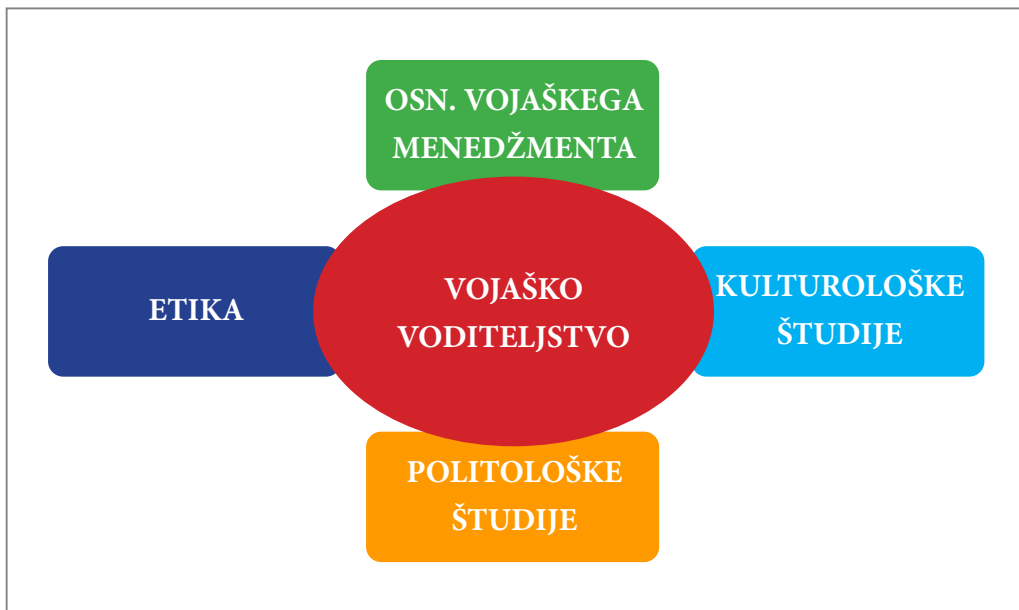
Politološke študije

Etika

Vojaški menedžment

Poveljevanje in kontrola

V nadaljevanju bo predstavljen pregled vseh šestih vsebin, ki so razdeljene na predmetne sklope, v opisnem delu pa so navedene vsebine, ki predmetni sklop sestavljajo. Nekatere vsebine so predstavljene podrobneje, in sicer glede na dejstvo, da smo jih že izvajali in so popolnoma pripravljene. Pri drugih, ki jih uvrščamo na novo, pa so opisane bolj v splošnem, saj je njihovo vsebino treba še podrobneje določiti.

Slika 2: Vojaško voditeljstvo; znanstveno-strokovno okolje; Vir: Okovič, 2022

Vojaško voditeljstvo

Predmetni sklop	Vsebina
Teorija (vojaškega) voditeljstva	koncept(i), strokovne in pravne podlage;
Odnos voditelj–sledilci	dinamika odnosov v vojaških organizacijah;
(Vojaška) Sociologija	– teorija osebne sposobnosti: – samozavedanje, – samoobvladovanje; – teorija družbene sposobnosti: – družbeno zavedanje, – upravljanje odnosov; – ugotavljanje in izboljševanje voditeljskega potenciala;
(Vojaška) Psihologija	– osnove vojaške psihologije: – zgodovina, psihologija in vojaška organizacija, izzivi in trendi vojaške psihologije, – psihologija osebnosti (osnovne teorije osebnosti, osnovne teorije motivacije, teorija čustev in zaznavanja);

Predmetni sklop	Vsebina
(Vojaška) Psihologija	- psihologija (vojaške) skupine: - teorija delovanja in razvoja skupin, psihologija vodenja, metoda DISC, razvoj skupine, formalna in neformalna struktura skupine, skupinska dinamika, konflikti, psihologija množic, propaganda; - psihologija v krizi/vojni: - delovanje posameznika in skupin v kriznem okolju, psihologija nasilja, ujetništvo in uboj, vodenje v boju, razvoj in delovanje posameznika ter enote v boju; - psihopatologija: - bojni stres, osebnostne motnje, psihoze, odvisnosti in samomorilnost;
(Vojaška) Didaktika	- pedagoška (andragoška) teorija, - proces načrtovanja in izvedbe usposabljanja;
Komuniciranje (retorika)	- razvoj interpersonalne kompetence, govorno in pisno komuniciranje, skupinsko komuniciranje, odnosi z javnostmi;
Šport	- športna vzgoja (andragoški proces): - teorija športne vzgoje (pomen, vplivi na zdravje, zdrava prehrana, metodična učila v športu, pomen gibalnega razvoja pripadnikov); - športno treniranje: - (pol)profesionalni šport; - športna rekreacija: - osnove gibalnih sposobnosti in praktične vaje, - načrtovanje, organizacija in izvedba športne vadbe (pedagoški proces), - (vojaška) kondicijska vadba, - spremljanje procesa športne vadbe; - kineziologija: - poznavanje vidikov gibanja: biomehanski, psihološki, vsakodnevni odziv na gibanje med delom in vadbo, po poškodbah, razvijanje za boj pomembnih telesnih kompetenc.

Kulturološke študije

Predmetni sklop	Vsebina
Zgodovina	– vsebine v povezavi z večino vojaškega bojevanja v preteklosti, – (taktika, operatika, strategija, voditeljstvo, tehnični razvoj in vplivi okolja na bojevanje);
Geografija	– vsebine, ki dopolnjujejo razumevanje okolja na lokacijah delovanja Slovenske vojske;
Kultura	– vsebine, izbrane glede na mogoča območja delovanja Slovenske vojske;
Tuji jeziki	– tečaji, testiranja, prevajanje.

Politološke študije

Predmetni sklop	Vsebina
Teorija mednarodnih odnosov	– mednarodno okolje delovanja SV;
Teorija zunanje politike	– dejavniki in načela političnega delovanja Republike Slovenije;
(Vojaška) diplomacija	– vojaški protokol, – osnovna načela vojaške diplomacije;
Študije konfliktov	– analitično in kritično vrednotenje relevantnih situacij, – predvidevanje in napovedovanje konfliktov;
Polemologija ali teorija vojne	– vojna kot družbeni pojav.

Etika

Predmetni sklop	Vsebina
Etična infrastruktura – moralni okvir vojaške službe	– relativnost moralnosti in okoliščin, – pravna ureditev in moralni temelji vojaštva, religije in poklicna (vojaška) etika;
Tradicije moralnega odločanja v kulturnem (vojaškem) okolju	– utilitarizem, – Kantova etika kot temelj dolžnosti/sluzbe, – Aristotelova etika vrlin in osebnosti, – tradicija naravnega zakona, – teorija (vojaškega) etičnega odločanja);
Moralna vloga vojaške profesije v mednarodnih odnosih	– upravičenost bojevanja (<i>jus ad bellum</i>), – koncept pravične vojne, – etičnost v vojni (<i>jus in bello</i>), – moralni kodeks bojevnika, voditelji in bojevniki;
Vojaška organizacija pri podpiranju poštenja in resnice, uveljavljanju pravičnosti, varovanju pravic in svoboščin	– vloga vojaške organizacije v družbeni etični infrastrukturi;
Upravljanje (zmanjševanje) etičnih tveganj v (vojaški) organizaciji	– etični kodeks(i), – etična infrastruktura, – poklicna etika.

Vojaški menedžment

Predmetni sklop (po funkcijah teorije menedžmenta)	Vsebina
Načrtovanje	– teorija načrtovanja (pojem, vrste, procesi, strategije, izzivi), – načrtovanje v SV (strateško, obrambno), operativna in taktična raven, – teorije načrtovanja virov v vojaški organizaciji (materialni in finančni), – načrtovanje VIU;

Predmetni sklop (po funkcijah teorije menedžmenta)	Vsebina
Organiziranje	– teorija organizacije (pojem, vrste, značilnosti, struktura, oblikovanje, organizacijska kultura, razmerja, razvoj);
Vodenje	– teorija vodenja, poveljevanja in upravljanja organizacije oboroženih sil, – vojaška administracija in upravljanje virov (orodja za spremljanje poslovanja/delovanja organizacije);
Vodenje	– teorija upravljanja človeških virov (HRM), pojem, kadrovanje, komuniciranje, motiviranje, razvijanje vodij, – kadrovanje, – sposobnosti, znanje, spretnosti, osebnostne lastnosti, človeške zmožnosti, – teorija človeških zmožnosti (preučevanje ljudi pri delu, modeli ravnanja z ljudmi), – upravljanje človeških virov (organizacija, strukture, delovna mesta, delovanje organizacije, organizacijska klima, organizacijska kultura), – načrtovanje, pridobivanje in usposabljanje (novačenje, selekcija, usposabljanje za delo, uvajanje, ocenjevanje uspešnosti), – delovnoppravna razmerja (pravna ureditev, obveznosti pogodbenih strank, posebnosti), – motiviranje in nagrajevanje (teorije motiviranja, modeli, upravljanje kariere, vrednotenje dela, plačilni sistemi in sistemi nagrajevanja, plačilni sistemi), – reševanje problemov (neizogibnost konfliktov, reševanje konfliktov, timsko delo, tehnike skupnega razmišljanja), – individualne in skupinske človeške zmožnosti (organizacija, izraba možnosti, oblikovanje timov, vedenjski vzorci), – značilnosti upravljanja človeških virov v vojaški organizaciji (karierno načrtovanje, CSP idr.);

Predmetni sklop (po funkcijah teorije menedžmenta)	Vsebina
Kontrola	– teorija kontrole (pojem, vrste, naloge, presojanje poslovanja, kontrola in informacijski sistemi, operativna kontrola, kontrola zaposlenih, kontrola uspešnosti vodilnih).

Poveljevanje in kontrola (PINK)

Predmetni sklop	Vsebina
Procesi vojaškega odločanja	– načela in načini poveljevanja, vloga poveljnika, vojaško izrazoslovje in grafika, bojni dokumenti, procesi vojaškega odločanja: – proces vodenja enot (PVE/TLP), nižja taktična raven (vod/četa), – vojaški proces odločanja (VPO/ MDMP), višja taktična raven (bataljon/polk, brigada), – operativno oblikovanje, operativna in strateška raven (PSSV, GŠSV).
Organizacija vojaških enot	– organizacija in delo, vloge in razmerja elementov (enote, poveljstva, štabi);
Podpora procesom vojaškega odločanja	– elementi in namen, – orodja za upravljanje procesov odločanja (npr. SITAWARE), – elektronsko bojevanje, obveščevalna zagotovitev v podpori funkcije delovanja, – tajno poveljevanje enotam, – kibernetika varnost, – orodja za podporo razvijanja vojaškega mišljenja (vojaške igre).

3 Razprava

Slovenska vojska se je po več kot 30 letih internega izobraževalnega sistema odločila približati se JIS. Čeprav so v Slovenski vojski že večkrat analizirali stanje in pogoje ter ugotovili, da so pripravljeni na izvedbo take odločitve, pa je vedno zmanjkalo ali volje ali poguma ali pa je šlo za kateri drugi neugoden splet okoliščin. Leta 2021 je bila v Slovenski vojski po več izvedenih strokovnih obravnavah določena smer razvoja, in sicer približevanje in vključevanje v JIS. Temu je sledila priprava operativnega načrta. Ena izmed nalog je bila organizacijsko preoblikovanje pedagoškega kadra v CVŠ, ki je večinoma zbran v SKVV in je tudi glavni kadrovski vir za izvedbo programov, ki jih izvaja CVŠ. Prejšnja organiziranost v petih oddelkih (glej sliko 1), ki niti vsebinsko niti po kadrovski zasedbi ali po obsegu izvedenih pedagoških ur, ni več ustrezala, se bo reorganizirala v smislu treh zaokroženih področij, na katerih bodo delovali učitelji, strokovnjaki in raziskovalci. To bodo nova habilitacijska področja, ki jih bodo oblikovali in njihovo delovanje vodili trije predstojniki. To bo pedagoška in znanstvenoraziskovalna platforma, na kateri bodo svoje interese uresničevali vsi, ki bodo dokazali svoje kompetence in bodo motivirani za karierno delo v sistemu VIU. Dejstvo, da po več kot tridesetih letih delovanja Slovenske vojske še nismo uspeli razviti vojaških ved do te stopnje, da bi jih lahko vpisali v razvid pri Javni agenciji za raziskave in razvoj, predstavlja še poseben izziv, saj bodo procesi preobrazbe morali zadovoljiti tudi zahteve razvoja raziskovalnega in znanstvenega področja. Posamezniki, ki smo sodelovali pri izvedbi naloge oblikovanja novih habilitacijskih področij, smo se srečali z novimi izzivi. Ugotovljeno je bilo, da je zelo težko izpolnjevati organizacijske in vsebinske izzive, če ni izpolnjen pogoj strokovne urejenosti. V mislih imamo predvsem nedorečenost glede terminologije, ki se ureja sproti in morda pod pritiskom pomanjkanja časa ter premalo premišljeno. Na tak način je bila na primer sprejeta definicija vojaških ved. Vpisana je bila v terminološki slovar, pri študiju in analizi stanja pa se je ugotovilo, da morda ni najustreznejša. Nedoslednost pri navajanju izrazov lahko prav tako povzroči nelagodje pri izvajalcih, ki se prvič srečujejo z izzivi, pa se včasih težko znajdejo v labirintu različnih izrazov, ki jih potem razlagalci vsak drugače pojmujejo in razumejo. Jasno je, da se take spremembe delajo na način, da se tlakujejo zgolj večji kamni, drugo pa se prilagaja med hojo. Izkušnje nam kažejo, da je v taka preoblikovanja dobro vključiti vse, ki jih bodo spremembe tako ali drugače zadevale. Pomanjkanje pravih informacij privede do različnih ugibanj in tudi do napačnih informacij. Če se to dogaja na kadrovskega področju, so ljudje upravičeno zaskrbljeni. Pogosta medfazna usklajevanja so lahko ključ do

dobrih rešitev, saj je transformacijski način vodenja v tem primeru najverjetneje najučinkovitejši in najproduktivnejši. Oblikovanje strokovnih področij je tudi pokazalo, da imamo glede na svoje kompetence in izkušnje lahko različne poglede na nekatere rešitve. Prav tako je bilo ugotovljeno, da je neusklajenost med močjo odločanja in odgovornostjo pogosto demotivacijski dejavnik. Oblikovanje nekaterih področij se je pokazalo kot zahtevno, saj je včasih pri iskanju novih rešitev nemogoče biti učinkovit in kreativen, če nisi odločevalec. Poseben izziv oblikovanja področja je predstavljal (vojaški) menedžment, saj je včasih skoraj nemogoče uskladiti civilno teorijo menedžmenta z značilnostmi vojaške organiziranosti, še posebej, če habilitacijsko področje razumemo kot neke vrste vmesnik med vojaškim in civilnim dojemanjem stroke ali znanosti. Ena izmed ugotovitev je tudi, da so se v Slovenski vojski do zdaj preveč usmerjali v večšine, izobraževalnih vsebin pa je v primerjavi s civilnimi programi premalo. Ugotovljeno je še bilo, da v vojski ves čas od osamosvojitve nismo uspeli oblikovati prepoznavne častniške identitete, s katero bi ustvarili neke vrste častništvo (angl. *Officership*), kot ga poznamo pri drugih vojskah. Tega najbrž nismo pogrešali, saj nismo razvili niti termina, s katerim bi lahko to opisali. Pri analiziranju sodobne paradigme častniške identitete smo v zaostanku in morda od tod izhaja marsikatera težava, s katero se srečujemo. Ena izmed ugotovitev je, da je učiteljski zbor sicer lahko udeležen pri raziskovalnih in razvojnih dejavnostih, vendar pa je težko verjetno, da bi lahko v celoti izvajal procese, kot jih je nekoč Center za doktrino in razvoj. Vsi predstojniki so se strinjali, da je edina mogoča pot za kakovostno delo in doseganje učinkovitosti ter uspešnosti združitve vseh virov, ki so v sistemu. Prav tako bo pomemben dejavnik zmožnost povezovanja z zunanjimi deležniki. Analiza je pokazala, da so nekatere vsebine, ki niso tipično vojaške, zaradi sprememb nacionalnega varnostnega okolja pa njihovo obvladovanje postaja nujno. Pri izvedbi teh vsebin skoraj ni druge rešitve, kot sodelovati z zunanjimi izvajalci. Strinjali smo se še, da je v pri takšnih preoblikovanjih odločilno zagotavljanje motivacije in enotnosti naporov. Habilitacijska področja so zgolj orisi vsebin, pri katerih bodo posamezniki našli izzive za svoje karierno delo. Pomembneje bo, kako se bodo ta področja upravljala, razvijala in predvsem, koliko bodo privlačna za pripadnike.

Sklep

Kakovost izobraževanja je še vedno eden najpomembnejših dejavnikov pri oblikovanju organizacijske kulture vojaške organizacije. Področje izobraževanja in usposabljanja je prav gotovo eno tistih, v katera je vredno vlagati. V Slovenski vojski smo na tem področju zamudili kar nekaj priložnosti. Zelo hitro smo se zadovoljili z rešitvami, ki so vojsko umestile v položaj, da se po načinu ureditve in izvedbe zelo težko s kom primerjajo. Pri poskusih mednarodnega sodelovanja v različnih iniciativah s področja VIU v Slovenski vojski tudi sami ugotavljamo, da so edinstveni. Ena izmed zaskrbljujočih stvari je splošen odnos do vojaškega šolstva znotraj sistema. Izvajalci se vsak dan srečujejo s slušatelji, ki prihajajo na šolanje in pri katerih je zaznati pomanjkanje interesa po znanju. Prevladuje prepričanje, da so prišli izpolnit pogoj za napredovanje. Nekateri odkrito priznavajo, da znanja za izvajanje svojega dela ne potrebujejo. Zaznati je tudi omalovažujoč odnos do slovenskega vojaškega šolstva znotraj vojaške organizacije, saj so nekateri prepričani in tudi trdijo, da so vojaške šole v tujini boljše kakor domače. Avtor tega članka je trdno prepričan, da bi moral biti cilj vsakega pripadnika čim bolj tvorno prispevati k vzpostavitvi sistema, ki bi izpolnjeval vse zahteve, ki jih pred pripadnike danes postavlja varnostno in tudi vsakdanje družbeno okolje. Če bi tako razmišljali pred tridesetimi leti, sem prepričan, da bi danes v sistemu VIU poučevali najboljši vojaški strokovnjaki, da bi bilo poučevati druge privilegij in da se po tridesetih letih ne bi bilo treba ukvarjati z oblikovanjem ter organiziranjem vojaških ved in z iskanjem predavateljev za določene tipično vojaške vsebine. Sodobni izzivi vojaštva so kljub digitalizaciji in informatizaciji taki, da zahtevajo posebno znanje in veščine. Verjamem, da bo Slovenska vojska z ustanovitvijo VVŠ tokrat uspela uresničiti dolgoletne ambicije ter spremeniti nekatere prakse, predvsem pa oblikovati organizacijsko kulturo, ki bo temeljila na znanju kot vrednoti. Morda bomo pa takrat začutili potrebo in v vojaški terminološki slovar zapisali tudi besedo, ki bo opisovala častništvo.

Literatura

1. Academia.stackexchange.com. Influence of Habilitation's field of study on the Professorship. <https://academia.stackexchange.com/questions/184098/influence-of-habilitations-field-of-study-on-the-professorship>, 19. 9. 2022.
2. Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja, 2013. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

3. Fran.si. <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=habilitacija>, 15. 9. 2022.
4. Generic of Professional Military Education (PME) Reference Curriculum (RC), 2011. National Defence Office of the Commander Canadian Defence Academy, Kingston, Canada.
5. Janowitz, M., 1971. The Professional Soldier: A Social and Political Portrait. Ponatis iz leta 2017. New York: The Free Press.
6. Kladnik, T., 2017. Vojaško izobraževanje v Slovenski vojski – Izzivi prihodnosti. Sodobni vojaški izzivi, 2017. 19-1. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
7. Okovič, D., 2022. Simpozij Dnevi vojaških ved. Referat o predlogu oblikovanja habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika. Maribor, Center vojaških šol.
8. Piehler, K., in Houston, J. (ur.), 2013. Encyclopedia of Military Science (zvezek 2). Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
9. Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025, 2011. Uradni list RS, št. 99/2010. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo.
10. SOP št. 03-0001: SOP za organiziranje in delovanje Centra vojaških šol 8040-15/2022-1 z dne 17. 11. 2022. Maribor, Center vojaških šol.
11. SOP št. 03-0002: Standardni operativni postopek za organizacijo in delovanje Visoke vojaške šole 804-183/2021-2 z dne 2. 6. 2022. Maribor, Center vojaških šol.
12. Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2016–2020, 2016. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo.
13. Voelz, G., 2014. Is Military Science »Scientific«. JFQ, 75(4), 84–90.
14. Vuk, P., 2022. Simpozij Dnevi vojaških ved. Referat raziskovalno in razvojno delo. Maribor, Center vojaških šol.
15. Zakon o obrambi (ZObr). Uradni list RS, št. 103/04.
16. Zakon o službi v SV (ZSSloV). Uradni list RS, št. 68/07, 58/08.
17. Zakon o visokem šolstvu (ZViS). Uradni list RS, št. 32/12.
18. Žabkar, A., 2003. Marsova dediščina, temelji vojaških ved (1. knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Žabkar, A., 2004. Marsova dediščina: metode in smeri razvoja (2. knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Anton Ribič

Vojaška delovanja – strokovno področje razvijanja znanja veščine vojskovanja

Military operations – area of expertise in the development of skills of warfare

Povzetek

Razvoj vojaških doktrin temelji na razvitem znanju o dejavnosti in praksi vojskovanja, posledično pa so doktrine usmerjevalci razvoja veščine vojskovanja. Sistem znanja o teoriji in praksi vojskovanja oblikuje vojaško znanje. Za uspešno in učinkovito delovanje vojaške organizacije je upravljanje vojaškega znanja, ki obsega tako oblikovanje lastnih rešitev in razvijanje specifičnega znanja kot organiziranje znanja, izkušenj in védenj ter razvijanje metod prenosa znanja, zelo pomembno. Izhodišče raziskovanja vojaške veščine je struktura oboroženega spopada oziroma to, kar se nanaša na teorijo veščine vojskovanja in prakso priprave, načrtovanja in izvajanja oboroženega spopada ter na konsolidacijo vojaških enot. Vojaška delovanja spadajo k sistemu znanstveno-strokovnih področij, ki ga uveljavljamo v slovenskem prostoru, in je tisto področje, ki je nedvomno neposredno povezano z vojaško organizacijo in delovanjem oboroženih sil. Veščina vojskovanja se tako nanaša na celoten obseg vojaškega znanja in vojaških veščin, ki ga upravljajo vojaške organizacije.

Ključne besede: *veščina vojskovanja, teorija vojaške veščine, teorija oborožitve in vojaških sistemov, vojaške vede, vojaška delovanja.*

Abstract

The development of military doctrines is based on evolving knowledge about the activity and practice of warfare, with doctrines consequently being guides to the development of the skill of warfare. The system of knowledge of the theory and practice of warfare constitutes military knowledge. The management of military knowledge (comprising both the creation of solutions and the development of specific skills), the organization of knowledge, experience and expertise, and the development of methods for the transfer of such knowledge, is of the utmost importance for the successful and effective operation of a military organization. The starting point for research into military skill is the structure of armed conflicts, or more precisely that which is related to the theory of the skill of warfare and the practice of preparing, planning and carrying out armed conflict and the consolidation of military units. Within the system of scientific and professional fields being introduced in the Slovenian environment, military operations comprise that field which is unequivocally directly related to military organization and the operation of the armed forces. The art of warfare refers to the full range of military knowledge and military skills managed by military organizations.

Keywords: *art of warfare, theory of military skills, theory of weapon systems and military systems, military science, military operations.*

Uvod

Veščina vojskovanja je obsežno področje človeške védnosti in raziskovanja oboroženega boja. Vključuje metodo teoretičnega raziskovanja, metodo logičnega reševanja problemov, empirično metodo raziskovanja problemov in metodo razprave ter obravnave problema bojnih delovanj in taktike. Raziskovanje veščine vojskovanja izhaja iz značilnosti oboroženega spopada, njegove strukture in iz teorije ter prakse oboroženega boja. Veščina vojskovanja je konstrukt teorije veščine vojskovanja in teorije oborožitvenih sistemov, ki vključuje tudi teorijo njune učinkovitosti in uspešnosti uporabe. Teorije so področje za raziskovanje in preučevanje bojnih delovanj ter razvijanje znanja. Le z dosežki raziskovanja teorij in prakse vojskovanja lahko razvijamo teoretično misel in znanje ter ustvarjamo pogoje za učinkovito delovanje oboroženih sil za doseganje političnih ciljev. Razvoj vojaških doktrin namreč temelji na razvitem znanju o dejavnosti in praksi vojskovanja. Posledično so doktrine usmerjevalci razvoja veščine vojskovanja:

metod in tehnik bojevanja, prakse uporabe vojaških enot in oborožitvenih sistemov, oblikovanja taktik, razvijanja operatike ter vojaških strategij doseganja učinkov vojaških enot v okolju delovanja. Področje teorije vojaške veščine je interdisciplinarna disciplina, ki ima svojo nomenklaturu in strokovno znanje ter vključuje druge znanstvene discipline.

1 Sistem teorij na področju vojaške veščine

Izpeljan sistem teorij na področju vojaške veščine si prizadeva oblikovati filozofijo in načela delovanja vojaških enot v okviru različnih dejavnosti vojskovanja. Veščina vojskovanja obsega vojaško strategijo, operatiko in taktiko. Vsa tri področja vojaške veščine so med seboj hierarhično povezana in se ukvarjajo z upravljanjem oboroženih sil ter načeli delovanja vojaških enot v različnih dejavnostih od vojskovanja do delovanja v podporo nacionalnih interesov in potreb družbe.

Najvišja veja veščine vojskovanja je strategija oboroženega boja, ki predstavlja teorijo in prakso pripravljanja ter izvajanja vseh oblik oboroženega boja in delovanja vojaških sil v vojni ter v podpori nacionalnih interesov. Razvija se skladno z razvojem družbe in nacionalnih politik. Doktrinarna načela delovanja oboroženih sil izhajajo iz zgodovinskih izkušenj in vrednot družbe, njene politične ureditve in sprejetih političnih doktrin v okviru mednarodnega prava ali zavezništev (Furlan, 2020). Operatika,¹ tudi operativna veščina, je teorija in praksa uresničevanja strateških ciljev. Teorija operatike se je razvila iz operativne paradigme načrtovanja in izvajanja vojaških operacij. Omejena je na strukturo (velikost) in opremljenost oboroženih sil, na usposobljenost in moralo ter na strateške premisleke o bojnem delovanju v oboroženem konfliktu ter delovanju in podpori oboroženih sil pri uresničevanju nacionalnih interesov in potreb družbe. Operatika povezuje strategijo s taktiko in integrira dejavnosti oboroženih sil v medsebojno povezano in soodvisno celoto (Žabkar, 2003).

¹ Zaradi potrebe po načrtovanju, usklajevanju in vodenju vojaških operacij se je z razvojem sodobnega vojskovanja v vojnah tretje generacije izoblikovala posebna praksa načrtovanja operacij. Nekatere države so na področju vojaških ved utemeljile disciplino – operatiko ali pa so oblikovale samostojno veščino načrtovanja in vodenja izvajanja dejavnosti vojskovanja v operacijah, ki se izvajajo na operativni ravni. Natovi doktrinarni dokumenti ne opisujejo ali določajo, kaj je operativna raven, temveč, kaj počne. V vojaški organizacijski hierarhiji upravlja sile v okviru različnih vojaških dejavnosti sil (v konfliktu ali pri izvajanju drugih dejavnosti) in je odgovorna za izpolnitev na podlagi strateških odločitev, opredeljenih splošnih političnih in vojaških ciljev.

Taktika je najstarejša disciplina vojaške veščine. Ukvarja se s postopki, načini ravnanja in bojevanja taktičnih enot za dosego nekega vojaškega cilja. Z razvojem vojaške veščine je postala veda o bojih. V odnosu do drugih dveh disciplin je taktika na najnižji hierarhični ravni vojaških disciplin (Žabkar, 2003).

Teorija oborožitvenih sistemov in teorija njihove učinkovitosti obsegata podatke o strukturi in opremljenosti oboroženih sil z orožjem in oborožitvenimi ter drugimi sistemi za udejanjanje oboroženega spopada. Vključujeta vojaškotehnične discipline, od vojaške kibernetike do teorije raketne in vesoljske tehnike, ter preučujeta vpliv oborožitvenih sistemov na razvoj bojnih zmogljivosti. Teorija učinkovitosti preučuje zanesljivost oborožitvenih sistemov, vzdrževanje, logistiko in uporabo ter tehnike urjenja moštva na sistemih. Kot praksa preučuje in razvija cikel razvoja (nabave) oborožitvenih sistemov od proizvodnje in prejema prvih sistemov do trenutka, ko so enote opremljene in oskrbljene s sistemi v celoti, usposobljene in pripravljene za boj, vključno z razvito oskrbo in drugimi prilagoditvami, recimo infrastrukture (Žabkar, 2011).

Vojaške strategije, operativne doktrine in taktike združujejo sestavine različnih teorij in praks uporabe oboroženih sil in sodobnih tehnologij, ki z normami oblikujejo predstavitev vojaškega delovanja. Standard, norma ali neka kakovost, če jo bomo upoštevali v celoti, bi naj zagotovili večjo verjetnost ustvarjanja ugodnih pogojev ter prednosti na bojišču in s tem tudi možnost, da v spopadu dosežemo cilj ali izidemo iz njega kot zmagovalci. Ob tem je treba poudariti, da rezultat ne izhaja zgolj iz uporabe standardov ali pravil, temveč tudi iz okoliščin in odločitev večšega odločevalca, katerega odločitve temeljijo na znanju in razumevanju teorij, načel in zakonitosti.²

2 Sistem vojaškega znanja

Sistem znanja o teoriji in praksi vojskovanja oblikuje vojaško znanje. Clausewitz, ki velja za utemeljitelja vojaške teorije, je dvomil v obstoj vojaške znanosti. Znanost mora namreč izpolnjevati nekaj temeljnih izhodišč: imeti mora svoj predmet preučevanja, originalne metode raziskovanja, svojo terminologijo, aksiome v obliki principov in teorij ter, navsezadnje, biti mora medsebojno povezana z dosežki drugih znanosti. Vojskovanju lasten predmet preučevanja je oboroženi boj, ki ima razvite posebne metode preučevanja, razvija in uporablja specifičen

² Nevešč odločevalec ima več možnosti za uspeh, če zgolj upošteva standarde, norme in izvaja predpisane postopke, kot če jih ne.

vojaški jezik, razvija vojaško izrazoslovje ter uporablja prakse in znanje številnih aplikativnih ved tehničnih, naravoslovnih, družboslovnih, humanističnih in interdisciplinarnih področij znanosti (Žabkar 2003).

Dr. Anton Žabkar je s svojim delom, predvsem pa z monografijo *Marsova dediščina*, v slovenskem prostoru uveljavil vojaško znanost kot sistem ortodoksnih in neortodoksnih vojaških ved ter metod, pa vendar vojaških ved ne najdemo na seznamu kvalifikacij področij in podpodročij znanstvenih ved (ARRS).³ Vojskovanja in njegovih sopomenk tudi ne najdemo v klasifikacijskem sistemu področij znanosti in tehnologije po Frascatskem priročniku (FOS 2007).⁴ Vojaške (in obramboslovne) vede so zapisane le v klasifikacijskem sistemu izobraževanja in usposabljanja, ki se uporablja za razvrščanje aktivnosti in izidov izobraževanja in usposabljanja v uradnih oziroma administrativnih zbirkah podatkov (KLASIUS).⁵

Na podlagi tega lahko sklepamo, da so področja vojaških ved v Sloveniji uveljavljena zgolj na izobraževalnem področju. Vojaško družboslovno in varnostno področje v slovenskem prostoru tako ostaja zgolj element v izobraževalni industriji, ki jo Zelenika (2007) opredeljuje kot produktivne sile, ki opravljajo storitve za zadovoljevanje družbenih potreb na področju fundamentalnega, uporabnega, razvojno eksplicitnega in implicitnega, univerzalnega in specialističnega znanja ter spoznanj.

Znanstvena tradicija je pomemben element razvijanja znanstvene dejavnosti v družbi. Sistemizira nacionalne sisteme področij in podpodročij znanstvenih ved po namenu ter razsežnosti znanstvenoraziskovalne dejavnosti. Za nacionalne znanstvene sisteme je značilno, da se omejujejo na področja razvijanja znanstvenoraziskovalnih storitev izključno na lasten javni mikroznanstveni sistem, ki izhaja iz izobraževalne dejavnosti (Zelenika, 2007).

V Slovenji znanstvena dejavnost na področju vojaških ved večinoma izhaja iz izobraževalne tradicije. Znanstvenih področij, ki bi se uveljavila na podlagi znanstvene tradicije specifičnega namena in posebnih potreb, kot je znanstveni

³ Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS). Obramboslovje je uvrščeno k področju političnih ved.

⁴ Klasifikacija področij znanosti in tehnologije (FOS 2007).

⁵ Klasifikacijski sistem izobraževanja in usposabljanja KLASIUS je nacionalni standard, ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju, posredovanju in izkazovanju statističnoanalitičnih podatkov, pomembnih za spremljanje stanja in gibanja na socialno-ekonomskem in demografskem področju v Republiki Sloveniji.

sistem v okviru vojaškega sistema, (še) ne prepoznamo. Slovenska vojska je ekskluzivni kreator vojaškega znanja in njen upravljalec na vseh ravneh.

Vojaško znanje se deli na taktično, operativno in strateško. Vsaka raven ima svoja načela in pravila, zato je znanje vsake ravni posebno. Vojna veščina je pravzaprav upravljanje tega znanja za specifični namen – vojskovanje. Vojaška taktika je najbolj dinamičen element veščine vojskovanja, zato je veščino vojskovanja treba razumeti kot znanje, pridobljeno v okviru sistema ortodoksnega vojaškega znanja, ki vključuje eksaktne vojaške discipline (strategijo, operatiko, taktiko) in tudi neeksaktne vojaške discipline, ki se opirajo na svoje matične vede (teorijo vojskovanja, vojaško geografijo, vojaško zgodovino, oborožitvene in tehnične sisteme, vojaško topografijo, vojaško logistiko, vojaško medicino itn.). Razvejanost sistema neeksaktnih vojaških disciplin je zelo obsežna in obsega številne discipline tehničnih, družboslovnih, humanističnih, medicinskih ter uporabnih ved (Žabkar, 2003).

Veščina vojskovanja prav tako spaja različna, tudi nasprotna in izključujoča si, spoznanja, prepričanja in ideologije. To je značilnost sinkretizma [grško *synkretizmos*], ki pomeni združitev teoretičnih in praktičnih spoznaj, pojavov pa tudi prepričanj in ideologije v novo pojmovanje, vsebino ali obliko pojava, ki hipotetično doprinese ali oblikuje neko želeno posledico ali fenomen. Uporaba sinkretizma je značilna in zelo pogosto uporabljena v umetnosti in zato je veščina vojskovanja poimenovana tudi umetnost.⁶

Veščina vojskovanja je sistem znanja o teoriji in praksi vojskovanja. Teorija preučuje njene vzroke in posledice ter razvija razumevanje na teoriji konceptov družbenih odnosov in prakse vojskovanja. Praksa vojskovanja namreč ni zgolj izvajalec ali uresničevalec teorije, temveč v realnem času razvija nekatera stanja in rešitve uresničevanja vojaških nalog. Rešitve, pridobljene v praksi vojskovanja, s pomočjo teorije postanejo splošno razumljene in razložene ter se uveljavijo kot znanje o naravi in fenomenih vojskovanja.

⁶ Francosko: *L'Art de la Guerre* – dobesedno *Art of War*. Na angleškem govornem območju se pojavljata dva izraza *Military Art* in *Military Science*. V zapisih najdemo tudi kombinacijo obeh *Military Art and Science*. Beseda *art* ne izraža vsebine pojma umetnost, kot ga poznamo danes, temveč se nanaša na mojstrstvo – umetnost obrti, kot je bila ta razumljena v preteklosti. Sopomenke za *art* na spletni strani Thesaurus.com so še spretnost, zmogljivost, znanje, obrt, tehnika, veščina itn. Umetnost vojne, na zahodu poimenovana kratka razprava o kitajski vojaški strategiji Sūn Zǐ bīngfǎ (Sun Tzuja), se v prevodu izvirnika glasi »Vojaške metode mojstra Suna« (Wikipedija). Zato se smiselni prevod besedne zveze *Military Art* lahko nanaša le na vojaško veščino.

Vojaška veščina je interdisciplinarno področje vojaške znanosti, ki preučuje vojskovanje, teorije o uporabi oboroženih sil in uporabo. Osredotoča se predvsem na teorije, metode in prakse ustvarjanja vojaških zmogljivosti na način, ki je skladen z nacionalno politiko. Raziskuje teorijo in prakso raziskovanja vojaške veščine ter metodologije vodenja in izvajanja vojaških dejavnosti na kopnem, v pomorskem ali zračnem okolju.

3 Raziskovanje veščine vojskovanja

Izhodišča o predmetu preučevanja vojaške veščine je določil dr. Anton Žabkar v dveh delih monografije Marsova dediščina I (2003) in Marsova dediščina II (2004). Raziskovanje veščine vojskovanja izhaja iz značilnosti in strukture oboroženega spopada in iz teorije ter prakse oboroženega boja. Raziskovalno metodo predmeta raziskovanja glede na vsebino in funkcijo predmeta v okviru strukture in značilnosti oboroženega akta določajo empirični podatki, tehnike raziskovanja, metodološke opredelitve raziskovalnega problema, metodološki postopek analize ter utemeljevanje na podlagi preudarnosti – logične in kritične misli. Predmet raziskovanja veščine vojskovanja so oboroženi akt oziroma delovanje oboroženih sil in posledice dejanj kot pojav ali fenomen.

Razvijanje teorije veščine vojskovanja zato temelji na praksi oboroženega spopada in ta stvarnost ni samo izhodišče, temveč tudi merilo veljavnosti teorije vojaške veščine. Namen raziskovanja vojaške veščine je dobiti zanesljiva spoznanja o vrstah, oblikah in vsebinah oboroženega spopada, o sodobnih oblikah uporabe in delovanja oboroženih sil, o tujih oboroženih silah in njihovih doktrinah delovanj, o dejavnikih, ki vplivajo na oboroženi spopad, in delovanju vojaških enot v posebnih okoliščinah ter sodobnih razmerah uporabe vojaških enot. Posebna pozornost se pri tem namenja taktičnim postopkom v boju, načrtovanju operacij ter optimizaciji organizacijsko-formacijskih struktur oboroženih sil in njihovi sistemski učinkovitosti. Glede na raven raziskovanja vojaške veščine so cilji raziskovanja omejeni na: a) preverjanje veljavnosti sedanjih teoremov in spoznanj iz vojaške veščine; b) poglobljanje in dopolnjevanje spoznanj s (pre) oblikovanjem predstav, modelov in konceptov bojnega delovanja ali postopkov, ki se potrjujejo v postopku verifikacije; c) odkrivanje do zdaj neznanih dejstev, pojavov, lastnosti, dejavnikov, stanja in tendenc razvoja ter delovanja vojaških enot. Izbira področja raziskovanja v vojaški veščini mora izhajati iz potreb in izpolnjevati nekatera merila. Najpomembnejša merila so, da je problem mogoče raziskovati, da je raziskovanje racionalno in smiselno ter problema ni

mogoče rešiti na drugi način in da je problem nespremenljiv v času raziskovanja (Radinovič, 1983).

Postopek raziskovanja vojaške veščine se ne razlikuje od postopkov raziskovanja drugih področij. Temeljno raziskovanje je usmerjeno k iskanju novih občin spoznanj in zakonitosti, aplikativno pa v pridobivanje znanja ali razumevanja za določanje načinov, s katerimi lahko zadovoljimo spoznane ali opredeljene potrebe. Rezultati temeljnega in aplikativnega raziskovanja se povezujejo v sistem znanja o pojavih in zakonitostih v naravi (prostoru) ter družbi (Škrbec, 2012).

Obravnavo predmetov raziskovanja v vojaških zadevah izvajamo praviloma z logičnimi metodami, ki pojasnjujejo odnose in razmerja. Verifikacijo izvajamo z zdravorazumskimi logičnimi metodami modeliranja delovanja in/ali zgodovinsko metodo študije primera. Pri tem lahko doživimo izziv strokovne in neodvisne interpretacije. Interpretacija namreč mora biti nepristranska in izpolnjevati merila verodostojnosti. Pogoj za verodostojno interpretacijo je kritično mišljenje, ki temelji na preudarnosti.

Izhodišče raziskovanja vojaške veščine je struktura oboroženega spopada oziroma to, kar se nanaša na teorijo veščine vojskovanja in prakso priprave, načrtovanja in izvajanja oboroženega spopada ter konsolidacije vojaških enot. Pri tem je treba upoštevati družbeni kontekst kot odprt sistem vseh podsistemov okolja družbe. Brez neposrednega vpliva družbenega okolja namreč oboroženi spopad ni mogoč.

Problem raziskovanja vojaške veščine je lahko predmet oziroma dejavnost preučevanja. Vojaška delovanja kot dejavnost, ki jo preučujemo, so praviloma redka, ne moremo jih v celoti neposredno raziskovati in opazovati (sledimo zgolj zaporedju dogodkov in učinkov). Bojevanje kot predmet raziskovanja je izjemno učinkovito in je le retrospektivno predvidljivo. Raziskovanje bojevanja se zato nanaša na to, da po dogodkih in na podlagi učinkov poiščemo razlage za njihov obstoj in jih poskušamo narediti razumljive ter predvidljive. Produkt raziskovanja je izoblikovanje konstrukta, na podlagi katerega oblikujem rešitve, ki se izražajo v dejavnostih ali načelih, ki jih potrjujemo in utrjujemo v teoriji ter udejanjamo v doktrini. Tako je doktrina produkt znanosti in preučevanja (Žabkar, 2003).

4 Upravljanje vojaškega znanja

Upravljanje vojaškega znanja in uporaba znanja v praksi je dejavnost, ki jo opravljajo vojaške organizacije. Za uspešno in učinkovito delovanje vojaške organizacije, ne samo v vojni, temveč tudi v miru, je upravljanje vojaškega znanja, ki obsega tako oblikovanje lastnih rešitev in razvijanje določenega znanja kot organiziranje znanja, izkušenj in vedenj ter razvijanje metod prenosa znanja, zelo pomembno. Le vojaška organizacija lahko jasno opredeljuje nujna (pričakovana) znanja in veščine pripadnikov oboroženih sil na taktični, operativni in strateški ravni. Na vseh ravneh pripadniki potrebujejo znanje o vrednotenju situacije, uporabi sredstev in zmogljivosti okolja ter zlasti na taktični ravni še spretnosti o uporabi orožja, upravljanju in izvajanju taktičnih postopkov ter aktivnosti. Za delo na operativni ravni je nujna operativna usposobljenost, ki vključuje znanje načrtovanja, organiziranja, integracije vseh sil in izvajanje operacij v funkciji uresničevanja strateških ciljev. Pogosto se operativna raven povezuje s pojmom »operativne sposobnosti«, ki jo je mogoče opredeliti kot znanje za pripravo in uporabo vojaških sil za doseganje strateških ciljev. Na strateški ravni se v sistem vojaškega znanja v vzajemnem razmerju vključujejo politično, gospodarsko in drugo znanje, nujno za ustvarjanje posebnih elementov vojne ter za načrtovanje in izvajanje priprav na vojno (Žabkar, 2003).

Vojaško znanje je tako poseben primer (lat. *sui generis*) v sistemu znanja. Je namreč znanje o teoriji in praksi vojskovanja. Predmet njegovega preučevanja je praksa oboroženega boja – operacije, boj in borbe. Teorija vojskovanja se ukvarja z opisovanjem in klasifikacijo oboroženega boja. Preučuje vzroke in posledice ter razvija razumevanje konceptov in prakse vojskovanja. Praksa vojskovanja pa ni zgolj izvajalec ali uresničevalec teorije, temveč v realnem času razvija določena stanja in rešitve uresničevanja vojaških nalog. Rešitve, nastale v praksi vojskovanja, postanejo s strokovno študijo splošno razumljene in razložene. Strokovno ali izvedensko razvite temeljne podlage o naravi in fenomenih vojskovanja pa se uveljavijo kot znanje in se vključujejo v pojasnjevanje ali celo razvijanje teorije vojskovanja. Veščina vojskovanja je več kot teorija vojskovanja, tako kot je znanost več kot znanje.⁷ Veščina vojskovanja je področje znanja, ki oblikuje in udejanja vojskovanje.

⁷ Komunikator znanosti Jim Al Khalili pojasnjuje, da znanost ni zbir podatkov, ni znanje, ki smo ga zbrali skozi zgodovino, ni niti to, kar smo se naučili, in ni zakladnica podatkov, ki jo hranimo v knjižnicah ter drugih ustanovah. Znanost je pot do vsega tega. O tem več v intervjuju Maje Rater: Jim Al Khalili: Priznanje napak te lahko opolnomoči (nedeljski gost 11. 9. 2022 na Valu 202). Dostopno na val202.rtvsllo.si/podkast/nedeljski-gost/135/174897925.

V večini držav zaveznic se univerze ukvarjajo z različnimi vidiki varnosti in obrambe ter s polemologijo, medtem ko se z načini in oblikami uporabe oboroženih sil v vojnah in z oboroženim bojem ukvarjajo vojaške šole. Predmetne vsebine, študijski programi in učni cilji obramboslovnih ved se od vojaškega izobraževanja precej razlikujejo. Pri podobnih ali celo enakih predmetih so razlike v vsebini, številu ur, vrstah vaj kakor tudi v izhodnih kompetencah udeležencev. Vsebine klasičnih vojaških predmetov, kot so npr. strategija, operatika, teorija taktike, sodobni oborožitveni sistemi, vojaška zgodovina, vojaška geografija, temelji vodenja in poveljevanja ter dopolnjevanje in mobilizacija oboroženih sil, če so zajeti v programih, se v civilnih izobraževalnih ustanovah obravnavajo v obsegu zgodovinskega razvoja teorij, medtem ko je področje prakse vojskovanja obravnavano v omejenem obsegu. Področje prakse vojskovanja se lahko razvija in udejanja le z zmogljivostmi, ki jih ima na razpolago vojaška organizacija kot nosilec razvoja vojaškega znanja, vojaške stroke in vojaške profesije. Tako je v civilnih izobraževalnih ustanovah izobraževanje osredinjeno na vojaške družboslovne vsebine, medtem ko vojaške šole na primerljivi ravni izobraževanja izvajajo vsebinsko uravnotežen program z neposrednim vključevanjem vojaške prakse v teorijo veščine vojskovanja.

Slovenska vojska razvija sodobno organiziran, celovit in enovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, po katerem je mogoče izvesti naloge izobraževanja in razvoja posameznikov za prihodnje izzive in delovanje v družbi znanja. Na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja se razvija povezljiv in primerljiv sistem vojaškega izobraževanja z javnim izobraževalnim sistemom in sistemi vojaškega izobraževanja članic EU ter zavezništva. Novi koncept izobraževanja in usposabljanja častnikov bo posameznika izobrazil na bistveno višji zahtevni stopnji izhodnega znanja ter usposobil za delo v sodobnem varnostno nepredvidljivem okolju.

Slovenska vojska nima organizacijske enote, ki bi se ukvarjala s projektiranjem in raziskavami na področju strategije, operatike in taktike, razvijala učne vsebine vojaških ved, prenašala izkušnje v prakso in modificirala ali razvijala nove modele delovanja vojaških enot SV doma ter v okviru zavezništva. To nalogo prevzema notranja organizacijska enota Centra vojaških šol Visoka vojaška šola. S tem ciljem je oblikovala tri področja znanstvenega in strokovnega raziskovanja: vojaška delovanja, vojaški menedžment, voditeljstvo in etika ter vojaški obrambni sistemi. Področja vključujejo vsebine različnih vojaških ved in disciplin. V okviru teh poteka projektiranje raziskav in razvijanje učnih vsebin vojaških ved,

prenašanje izkušenj v prakso, kodificiranje in razvoj teorij ter novih modelov delovanja enot Slovenske vojske itn. S procesom vojaškega izobraževanja, ki ga izvajajo raziskovalci in razvijalci učnih vsebin, se razvijajo in uveljavljajo vojaške doktrine, ki odražajo teoretične odločitve, vzpostavljene na izkušnjah iz resničnih scenarijev, pa tudi na strategijah in napovedih morebitnih sprememb.

5 Področje vojaška delovanja

Vojaška delovanja so znotraj sistema znanstveno-strokovnih področij, ki ga želi Slovenska vojska uveljaviti v slovenskem prostoru, tisto področje, ki je še najmanj povezano z družboslovjem, bolj pa s prakso vojaškega delovanja, z naravoslovnimi in tehniškimi ter tehnološkimi vedami. Področje Vojaška delovanja obsega vsebinska področja, ki so nedvoumno ali neposredno povezane z vojaško organizacijo in delovanjem oboroženih sil, torej z vsem, kar je povezano z delovanjem vojske.

Področje vojaških delovanj neposredno obravnava vsa bistvena vprašanja teorije in prakse oboroženega boja in večine vojskovanja: zgodovino, prostor bojevanja/vojaškega delovanja, orožje, oborožitvene in druge sisteme, taktiko, operativno večino (operatiko) ter vojaško strategijo.

Države vojaške vede opredeljujejo različno v okviru nacionalnih klasifikacij. Na področju raziskovalne dejavnosti področja vojaških ved – po klasifikaciji ARRS (Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS) in FOS (*Fields of Science*) – ne zasledimo. Področje vojaških ved je v slovenskem prostoru utemeljil dr. Anton Žabkar v znanstveni monografiji *Marsova dediščina*. Področje teorije oborožitvenih sistemov in teorije njihove učinkovitosti je utemeljeval skupaj z dr. Urošem Svetetom v prvem delu *Sodobnih oborožitvenih sistemov* (2011) in samostojno v drugem delu *Osnove balistike in teorije streljanja* (2011).

Na podlagi utemeljitev vojaških ved sta se na področju vojaških delovanj oblikovali dve vsebinski področji znanstvenega in strokovnega raziskovanja vojaških ved: teorija vojaške večine in teorija oborožitve in vojaških sistemov. Teorija vojaške večine pokriva temeljna vsebinska področja preučevanja teorije in prakse vojskovanja, od teoretičnih opredelitev do razvoja doktrin in modelov delovanj. Teorija oborožitve in vojaških sistemov obsega teorijo oborožitvenih sistemov in preučevanje kompleksnih vojaških sistemov ter njihovih podsistemov.

Širina znanstvenega preučevanja vojaške problematike področja izhaja iz teorije vojaških ved in obsega pet temeljnih podsistemov vojaške znanosti (Žabkar, 2003).

Vsebine, ki izhajajo iz njih, na področju vojaških delovanj delimo na:

1. Vojaške splošne: teorija vojskovanja, vojaška strategija (strateški koncepti delovanja – »strategemi«), operativna veščina – operatika (operacije, manevriranje, združeno bojevanje, bliztkrieg in drugi koncepti), taktika (delovanje zvrsti, rodov in služb).
2. Vojaške tehnične: teorija oborožitvenih sistemov, teorija učinkovitosti oborožitvenih sistemov, vojaška tehnologija in oprema, razvoj in uporaba orožja in oborožitvenih ter drugi vojaških tehničnih sistemov, tehnologije oblikovanja dejavnikov prostora (inženirska, informacijska ureditev prostora bojevanja idr.).
3. Vojaške medicinske vsebine.
4. Vojaške humanistične discipline: zgodovina vojskovanja, vojaška geografija ipd.
5. Metodologije matematičnega modeliranja bojevanja in operacijskega raziskovanja, projekcije vojaške moči, bojne in vojskovalne moči.

Vojaška delovanja je tudi poimenovanje enega izmed predmetnih področij vojaškega modula, akreditiranega na programih visokošolskega izobraževanja na 1. BS v Republiki Sloveniji. Predmetno področje združuje vojaške splošne vede in vojaške tehnične vede ter niz vojaških disciplin. Hkrati je predmetno področje tudi eno izmed habilitacijskih področij v sistemu vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski za pridobitev licence izvajalca vojaškega izobraževanja predmetnih vsebin področja. Vsebina habilitacijskega področja prekriva vse splošne vojaške predmete v programih vojaškega izobraževanja in usposabljanja posameznika, kot so: teorija vojskovanja, splošna taktika, taktika rodov in služb, bojevanje na taktični in operativni ravni, osebna oborožitev in oborožitveni sistemi, logistični sistemi, zveze, inženirstvo, vojaška geografija, zgodovina vojskovanja, podpora in zagotovitev delovanja itn.

Z uveljavitvijo habilitacijskih področij bo na vojaških šolah upravljanje vojaškega znanja ter uporaba znanja v praksi primerljiva s sistemi kakovosti in ravnmi izobraževanja v slovenskem izobraževalnem prostoru. Vojaški pedagoški kader bo tako izpolnjeval standardne zahteve za imenovanje v nazive vojaških učiteljev,

ki zraven čina zahteva še izkazovanje strokovnih kompetenc. To se predvsem nanaša na strokovno znanje vojaškega pedagoškega kadra, ki se izkazuje z vidnimi dosežki na področju razvoja znanja in strokovnega ter znanstvenoraziskovalnega dela.

Sklep

Vojaško znanje oblikuje doktrino, dejavnosti, postopke itn. Zato je doktrina most med vojaško teorijo in vojaško prakso. Ključ do učinkovitega delovanja Slovenske vojske je razvoj vojaškega znanja. Praviloma razvoj vojaške teorije in prakse v vsaki državi izhaja iz globoko ukoreninjenega spomina, ki izhaja iz posameznega zgodovinskega obdobja. Slovenska vojska je zgodovinsko dediščino vojaškega znanja, razen osamosvojitvenih procesov in vojne, zanemarila in brez kritične presoje povzema ter uveljavlja tuje znanje in rešitve, ki temeljijo na praksi delovanja tujih vojska. Pri tem ne upošteva zgodovinske in kulturne dediščine ter družbene in geografske danosti Republike Slovenije. Ločiti je treba namreč uveljavljanje skupnih doktrin držav zaveznitva in razvijanje znanja ter uveljavljanje nacionalne vojaške doktrine, ki temelji na triadi nacionalne vojaške doktrine, teoriji razvite vojaške znanosti ter vojaške prakse. V tridesetih letih delovanja in razvoja Slovenske vojske smo namreč razvili dovolj začetnega vojaškega znanja, da lahko stopimo na pot njegovega razvoja. Znanost v nasprotju s politiko ni ideologija ali sistem prepričanj, je proces. In velik del znanja ni brez vrednosti, zlasti na področjih, ki vplivajo na naše kompleksno vsakdanje življenje. Čeprav na vojaško teorijo in prakso močno vplivajo tudi dejavnosti politike, ki vplivajo na njen razvoj (večinoma na strukturo enot, oborožitev in opremljenost), bomo morali v Slovenski vojski sami začeti razvijati in preverjati taktiko delovanja enot glede na našo svojevrstnost (strukturo in opremljenost). Tako bodo pisci vojaških doktrin v prihodnosti lahko uporabili v Slovenski vojski razvite vojaške prakse in znanje ter jim ne bo več treba prepisovati in brez kritične presoje prirejati vsebin tujih doktrin.

Literatura

1. Furlan, B., 2020. Nacionalna (varnostna) strategija. Ljubljana: Center vojaških šol.
2. Radinović, R., 1983. Metoda ratne veštine. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
3. Škrbec, T., 2012. Metodološka navodila za popis raziskovalno-razvojne dejavnosti v visokošolskem sektorju. Ljubljana: Statistični urad RS. http://www.stat.si/doc/pub/MG-2-12_R_RD_VŠZ.pdf.
4. Zelenika, R., 2007. Znanje – temelj društva blagostanja: obrazovna in znanstvena industrija. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rjeci.
5. Žabkar, A., 2003. Marsova dediščina (prva knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbe vede.
6. Žabkar, A., 2004. Marsova dediščina (druga knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbe vede.
7. Žabkar, A., 2011. Sodobni oborožitveni sistemi. Del 2, Osnove balistike in teorije streljanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Žabkar, A., in Svete, U., 2011. Sodobni oborožitveni sistemi. Del 1, (Življenjski cikli, načini nabave in faze razvoja). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Pavel Vuk

Raziskovalne metode v obrambnih študijah

Research methods in defence studies

Povzetek

Namen prispevka je predstaviti perspektivo raziskovalnih metod, ki se uporabljajo v obrambnih študijah. Avtor postavlja tezo, da se v obrambnih študijah uporabljajo raziskovalne metode različnih znanstvenih disciplin, tako družboslovnih kot naravoslovnih. Čeprav se v znanstvenem diskurzu stalno iščejo nove raziskovalne metode in tehnike, tudi s pomočjo njihovega mešanja, se zdi, da metodologija znanstvenih raziskav v obrambnih študijah še vedno predstavlja neraziskano področje med raziskovalci obrambnih študij in strateškimi »think-tank« središči, ki se ukvarjajo z obrambnimi in vojaškimi vprašanji. Predpostavljamo lahko, da so raziskovalne metode, ki se uporabljajo v obrambnih študijah, še vedno v fazi razvijanja, zato se uporabljajo različne metodologije, izposojene iz različnih znanstvenih disciplin.

Ključne besede: obrambne študije, metodologija, kvalitativne in kvantitativne metode, mešane metode.

Abstract

The aim of this paper is to present the perspective of the research methods used in defence studies. The author puts forward the thesis that research methods from different scientific disciplines, both social and natural sciences, are used in defence studies. Although new research methods and techniques are constantly being sought in the scientific discourse, including by mixing them, the methodology of

scientific research in defence studies still seems to be an unexplored area among defence studies researchers and the strategic think-tank centres addressing defence and military issues. It can be assumed that the research methods used in defence studies are still in the development phase, which is why different methodologies borrowed from different scientific disciplines are used.

Key words: *defence studies, methodology, qualitative and quantitative methods, mixed methods.*

Uvod

Descartes, čigar razmišljanje in iskanje resnice sta bila največjega pomena, je v enem izmed svojih diskurzov zapisal, da pri iskanju resnice o stvareh ne moremo brez metode. Metoda oziroma način razlaganja naravnih pojavov nam omogoča, da dosego cilja zasnujemo na podlagi načrtnega, premišljenega dejanja, ravnanja ali mišljenja. Descartes je zaupal v moč introspekcije, vodene s pomočjo jasnih definicij, pravih argumentov in jasnosti misli. Veliko nepravilnosti v svetu je dojemal kot posledice nepravilnega uporabljanja našega razuma. Trdil je tudi, da se moramo velikih problemov lotiti tako, da jih najprej razdelamo na manjše in jih rešujemo vsakega posebej, na svojevrsten način. Ni dovolj torej le dober razum, temveč ga je treba tudi dobro uporabiti.

V zadnjih treh desetletjih se je z vidika družboslovnega raziskovanja precej povečalo zanimanje za preučevanje obrambnih študij. Zaradi hitro spreminjajočega se mednarodnega varnostnega okolja in razsežnosti varnostnih groženj, ki po eni strani zahtevajo nadaljnjo uporabo oboroženih sil v mednarodnih odnosih, po drugi pa potrebo po vse večji profesionalizaciji in naraščajoči tehnologizaciji obrambnih zadev, so raziskave s področij obrambnih študij postale ne le pomembne, temveč tudi nujne. Uporaba nasilja, ki je osrednje vprašanje v obrambnih študijah, je verjetno ena najbolj nepredvidljivih tem v človeški družbi (npr. Soeters, Shields in Rietjens, 2014). Čeprav so bila v zadnjih desetletjih objavljena številna dela o obrambnih in vojaških izzivih, je le omejeno število teh posebej posvečeno metodološkemu vprašanju (npr. Soeters, Shields in Rietjens, 2014; Carreiras in Castro, 2011; Carreiras, Castro in Frederic, 2016). Boëne (2008) je na primer predlagal razmislek o metodah in teorijah vojaških študij. V zadnjem desetletju je vendarle nekaj znanstvenih del prispevalo k premiku metodološke problematike obrambnih študij; ena se osredotoča izključno na uporabo kvalitativnih metod (Carreiras in Castro,

2011), druge pa si prizadevajo za širšo perspektivo in se sprašujejo tudi o vojaški sociologiji, reflektivnosti, založništvu ali celo etiki (Soeters, Shields in Rietjens, 2014; Williams, Jenkins, Woodward in Rech, 2016, Carreiras, Castro in Frederic, 2016; Caforio in Nuciari, 2018). Knjiga z naslovom *Routledge Handbook of Research Methods in Military Studies* (Soeters, Shields in Rietjens, 2014) je sicer zelo obsežna, vendar se osredotoča predvsem na metode glede vojaških vprašanj pri raziskovanju konfliktov, vojn in vojaških akterjev. Kljub navedeni literaturi lahko poudarimo, da so metodološka vprašanja obrambnih študij še vedno precej obrobna v primerjavi z naraščajočim številom splošne literature o obrambni in vojaški problematiki v zadnjih treh desetletjih. Tematika o rabi metodologije v obrambnih študijah pa ni zanimiva le za raziskovalce, temveč tudi za študente in praktike, zlasti, če upoštevamo, da obrambno in vojaško področje že sama po sebi sprožata specifična družbena vprašanja. In če je za obrambno področje značilna njegova družbena svojevrstnost, je zagotovo pomembno temeljito razmisliti o tem, kako ga raziskovati v okviru širših epistemoloških okvirov, iz katerih izhajata kvalitativno in kvantitativno raziskovanje.

Še prej moramo pojasniti, kaj razumemo pod izrazom »obrambne študije«¹ (angl. *defence studies*). Kot ga opredeljujeta Galbreath in Deni (2018, str. 1), so obrambne študije multidisciplinarno področje, v okviru katerega se preučuje, kako se akterji in predvsem države pripravljajo na oborožene spopade, jih preprečujejo, se jim izogibajo in/ali v njih sodelujejo. Tako lahko obrambne študije obravnavamo kot celovito študijsko področje, ki obsega način oblikovanja in razvoja obrambnih politik skozi čas znotraj številnih omejitev in delovanja številnih državnih ter družbenih akterjev. Zato je treba obrambne ločiti od varnostnih študij, ki obsegajo tudi mednarodne in notranje zadeve, in tudi od vojnih študij, ki se osredotočajo predvsem na bojne vidike vojske (operacije, strategijo, taktiko, pa tudi izkušnje vojakov). Kot poudarja Schmitt (2018, str. 18, 26), je povezava med obrambnimi in vojnimi študijami v razumevanju vojne v vseh njenih vidikih nujna za oblikovanje učinkovite obrambne politike in njeno spoprijemanje z varnostnimi grožnjami. Zato so obrambne študije naravna sestavina vojnih študij. Pri tem obrambne študije razumemo skladno z opredelitvijo obrambe

¹ Obrambne študije najdemo v Sloveniji v študijskem programu Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani pod izrazom »obramboslovje«, ki prav tako obravnava kompleksno problematiko nacionalne in mednarodne varnosti ter obrambe. Čeprav gre za njuno enako pomenskost, bomo v prispevku uporabljali izraz obrambne študije v kontekstu multidisciplinarnega področja, in ne kot študijskega programa. Z rabo izraza obrambne študije bomo v prispevku lažje opredeljevali tudi distinkcije med varnostnimi in vojaškimi študijami.

kot politike in strateškega delovanja, katerega cilj sta priprava na konflikte in učinkovito spoprijemanje z varnostnimi grožnjami.

Globalno razumevanje obrambnih študij nas vodi k multidisciplinarnemu pristopu rabe metod, saj obrambno področje ne obsega le političnih in socialnih vprašanj, temveč tudi normativna, pravna, ekonomska, zgodovinska, geografska in druga vprašanja. Poleg tega obrambno področje obsega tudi prikazovanje kvantitativnih pojavov, bodisi za namene obrambnih izdatkov bodisi za merjenje ravni javne podpore ali posledic obrambnih vprašanj, kot je obseg sodelovanja oboroženih sil v mednarodnih operacijah in na misijah. Obrambne študije praviloma obravnavamo kot študije posebne vrste politike, ki jo razvijajo politične oblasti znotraj političnega režima, kot posebno vrsto normativnega in pravnega produkta ter kot obliko strateškega delovanja, ki se opira na številne materialne in nematerialne dejavnike, kot so geografija, zgodovina, pa tudi statistika, javno mnenje in demokratični nadzor nad oboroženimi silami.

Poleg razumevanja področja obrambnih študij je treba omeniti še izzive vstopanja raziskovalcev v obrambne in vojaške institucije in do njihovih akterjev. Dostop do teh akterjev je lahko otežen iz različnih razlogov, na primer zaradi nevarnosti, ki bi jo lahko povzročila terenska raziskava med vojaškimi operacijami, pogostokrat pa tudi zaradi nezaupanja akterjev obrambnih in vojaških institucij. Raziskovalec se pogosto spoprijema še s splošnim strahom pred izdajanjem (vojaških, obrambnih) skrivnosti (glej Schmitt, 2015). Pri tem pa je prav tako pomembno, da raziskovalec, ki želi zbrati pomembne podatke bodisi na podlagi intervjujev, anket, statističnih podatkov bodisi arhivskega gradiva, ne sme biti prepoznan v očeh akterjev kot »vsiljivec«. Zato ne smemo zapostaviti pomena pridobitve zaupanja ključnih, vodstvenih akterjev. To zaupanje je še toliko bolj pomembno, ko se raziskava nanaša na vojake. V nasprotnem je izvajanje raziskave na terenu precej oteženo, včasih tudi nemogoče. Obvladovanje kulture in jezika na obrambnem področju ni le način, kako pridobiti zaupanje, temveč tudi način, kako razumeti področje. Preprosto povedano: čim bližje je raziskovalec miselno, kulturno in kognitivno obrambnemu področju, tem večje so možnosti za dostopanje do podatkov, in nasprotno. Vendar pa ta notranja strategija povzroča s tem povezano vprašanje: kako javno objaviti rezultate raziskave, kadar je treba pridobiti formalno dovoljenje nosilnih akterjev obrambnih in vojaških institucij. Kako omogočiti raziskovalcu čim objektivnejšo interpretacijo raziskave, ki ni omejena le na tisto, kar bi želeli izpostaviti akterji? Takrat je še kako ključna premišljena uporaba metode glede na raziskovalni namen, da bi lahko prikazali

veljavne rezultate raziskave, ki niso nujno skladni z uradnim obrambnim narativom. Zato je glede na cilj raziskave vprašanje dostopa do obrambnega področja neposredno povezano z izbiro metod.

Namen prispevka je predstaviti perspektivo raziskovalnih metod, ki se uporabljajo v obrambnih študijah. Prispevek temelji na tezi, da se v obrambnih študijah uporabljajo raziskovalne metode različnih znanstvenih disciplin, tako družboslovnih kot naravoslovnih, ter kvalitativne in kvantitativne metode raziskovanja.

1 Raba kvalitativnih in kvantitativnih metod raziskovanja

Že takoj na začetku se postavlja vprašanje, ali obstaja metoda, ki je za analiziranje obrambnih in vojaških tematik primernejša od metodoloških orodij družboslovja. Izbira metode ni odvisna le od predmeta preučevanja in cilja raziskave, v obrambnih študijah je odvisna tudi od problematike. Tukaj se ne bomo spuščali v poglobljeno razpravo o kvantitativnih in kvalitativnih metodah, saj bi nas to oddaljilo od namena prispevka. Dotaknili se bomo le nekaterih implikacij raziskovanja obrambnega področja, pomembnih za kvantitativne in kvalitativne metode raziskovanja.

Kvalitativna raziskava odkrije področja, ki bi ostala raziskovalcem skrita, če bi uporabljali le kvantitativne metode. Becker (1998, str. 44) na primer navaja, če želimo spoznati družbo, jo moramo najprej spoznati iz prve roke. Čeprav se pri kvalitativni raziskavi pogosto srečuje z dilemo »insider/outsider«, gre za raziskovanje stvari v njihovem naravnem okolju z željo razlage ali interpretacije pojava v pomenu, kot mu ga ljudje pripišejo. Kvalitativne raziskave, ki temeljijo na polusmerjenih intervjujih, opazovanju z udeležbo, fokusnih skupinah ali etnografski metodi raziskovanja, zagotavljajo spodbudno metodologijo za preučevanje obrambnega področja. Natančneje, v primeru družboslovnega raziskovanja obrambnega področja kvalitativni intervjuji izpolnjujejo dva glavna cilja; možnost pridobivanja informacij iz prve roke in neposreden dostop do akterjev obrambnih in vojaških institucij ter njihovih predstav in praks (Deschaux-Beaume, 2011, 2012). To velja tudi za arhivska gradiva, ki so bila na primer zbrana neposredno od vojakov. Zdi se, da je etnografska metoda še posebno priljubljena med raziskovalci, ki se ukvarjajo z raziskovanjem obrambnega področja, saj ponuja edinstven dostop do tega običajno zaprtega področja (Lafaye, Paya y Pastor in Thura, 2015; Schmitt, 2015). Nekateri eksperimentirajo tudi z drugimi

tehniki, kot so fokusne skupine (Carreiras in Castro, 2011), opazovanje z udeležbo (Carreiras in Castro, 2011; Schmitt, 2015; Hockey, 2016), zbiranje podatkov prek podatkovnih zbirk, kadar je to mogoče (Deschaux-Beaume, 2011, Schmitt, 2015).

Kvantitativno raziskovanje je razlaganje pojavov z zbiranjem številčnih podatkov, ki jih analiziramo z uporabo matematičnih metod, natančneje statistično. Naravoslovja brez meritev in z njimi povezanih numeričnih podatkov ni, v humanistiki in družboslovju pa je kvantitativni pristop ena od mogočih metod. S kvantitativno metodo zbiramo podatke na vzorcu anketirancev, ki jih nato povzemamo na celotni populaciji. Kvantitativne raziskave uporabljamo za zbiranje številčnih podatkov: štetje, razvrščanje, pa tudi utemeljevanje povezanosti in napovedovanje pojavov v populaciji. Značilnost kvantitativnih metod je standardizirani vprašalnik oziroma niz enakih vprašanj, ki jih postavljamo anketirancem, kar omogoča statistično analizo pridobljenih podatkov. Pri kvantitativnih raziskavah se pojavlja vprašanje dostopa do zadostnega števila podatkov in/ali anketirancev (na primer pri obsežni raziskavi), da bi lahko oblikovali veljaven vzorec. Izbira kvantitativnih metod, ki temeljijo na več primerih ali anketah, ne zahteva le soglasja akterjev obrambnih in vojaških institucij, temveč tudi dejansko prisotnost anketirancev. Če želimo na primer opraviti raziskavo javnega mnenja v vojaški enoti, je eden izmed izzivov prisotnost enote v vojašnici. Pajon (2005) navaja, da je lahko v nekaterih primerih tudi do 80 odstotkov vojakov te enote na večmesečnih nalogah zunaj nacionalnega ozemlja. Enaka težava se pojavi, kadar raziskovalec želi čez čas ponoviti intervjuje s častniki ali vojaki po prvi fazi raziskave (Settoul, 2015). Drugi izziv je svoboda raziskovalca pri oblikovanju raziskovalnega vzorca, saj obrambne, zlasti pa vojaške institucije največkrat kar same predlagajo reprezentativne posameznike, izbrane od znotraj, da bi preprečile kakršno koli kritično presojo pred zunanjimi osebami (Pajon, 2005).

Sklenemo lahko, da je za raziskovanje področij obrambnih študij lahko primerna tako kvalitativna kot kvantitativna raziskovalna metoda, če je usmerjena v problem. Številni avtorji se tudi nagibajo k mešanju kvantitativnih in kvalitativnih raziskovalnih metod, tako da izberejo prevladujočo metodo in jo dopolnijo z drugo; ta primer je še posebno uporabljen pri zbiranju arhivskih gradiv (Soeters, Shields in Rietjens, 2014; Deschaux-Dutard, 2018).

2 Mešane metode v obrambnih študijah

Raziskovanje z mešanimi metodami predpostavlja, da uporabljamo, kombiniramo kvalitativne in kvantitativne metode, ki ponujajo različne tipe podatkov (odprte in zaprte). Vsak tip raziskovanja ima prednosti in pomanjkljivosti in uporaba mešanih metod predpostavlja, da želimo izkoristiti prednosti in se izogniti pomanjkljivostim obeh metod. Pri tem velja opozoriti, da tak pristop ni le preprost seštevek ene ali druge metode, pač pa od raziskovalca zahteva dovolj premišljenosti, utemeljenosti, in navsezadnje, kot smo že omenili, ustrezen raziskovalni problem. Združevanje metod naj bi najprej izhajalo iz ciljev in namena raziskave, kajti združevanje metod *per se* lahko zaradi uporabe dveh različnih metod podvoji časovne in izvedbene stroške, poveča merske napake in vodi v skupek raziskovalčevih frustracij. Raziskovalci bi morali natančno poznati prednosti in pomanjkljivosti vseh metod, ki jih v takem pristopu uporabljajo, ter jih združiti tako, da se metode vzajemno dopolnjujejo.

Razmislek o možnostih pogostejše uporabe mešanih metod v obrambnih študijah je več kot na mestu, predvsem z namenom, da bi se lahko bolje spoprijeli z vse večjo kompleksnostjo obrambnega in vojaškega področja v 21. stoletju. Številna vprašanja, ki jih naslavljajo nove vojne, mednarodni terorizem, migracije, kibernetika, vojaška tehnologija, vojaška učinkovitost in druge, ležijo na stičišču različnih znanstvenih disciplin, ki bi jih raziskave mešanih metod lahko bistveno bolj izkoristile. Podobno zagovarjajo tudi številni avtorji, da je za boljšo analizo vse bolj kompleksnih obrambnih vprašanj treba uporabiti mešane metode, pa tudi večine drugih znanstvenih disciplin. Pri tem se postavlja vprašanje, katera obrambna vprašanja pa je mogoče bolje raziskati z mešanimi metodami. Glede na to, da je odgovor na vprašanje lahko precej raznovrsten, se bomo osredotočili le na štiri problematike, ki eklatantno izkazujejo možnosti raziskave na podlagi združevanja metod, to so mednarodni terorizem, obrambni izdatki, kibernetična varnost in vojaška učinkovitost.

2.1 Raziskovanje mednarodnega terorizma in obrambnih izdatkov z uporabo mešanih metod

Razumevanje kompleksnosti mednarodnega terorizma je mogoče izboljšati z uporabo različnih metod. Za opredelitev obsega terorizma lahko na primer uporabimo statistične podatke iz svetovnega indeksa terorizma, ki označuje teroristične incidente vseh držav, vključenih v to podatkovno zbirko. Ker je treba

incidente kodirati in jih ločiti od kaznivega dejanja, je treba opraviti analizo normativnih aktov. S pravnim okvirom namreč vsaka država opredeli terorizem in ga prevede v pravne ukrepe za njegovo preprečevanje in boj proti njemu. Ključnega pomena je, da lahko te pravne ukrepe raziščemo in da vemo, v katerih delih javnega prava jih je treba iskati. Ta normativni okvir je odvisen tudi od tega, kako posamezna vlada politično opredeli terorizem in kako se ta kaže na primer v obrambni politiki. Uporaba metodoloških orodij analize politik prispeva k boljšemu poznavanju obrambnih politik, njihovih akterjev in procesov ter tega, kako ti akterji oblikujejo obrambna vprašanja, da pridejo na politično agendo in nato postanejo politične rešitve, ki se izvajajo z javnimi politikami. Analizo ocene stroškov, ki jih povzroči terorizem, in njihovega vpliva na obrambne izdatke je najbolje opraviti na podlagi metod, ki jih uporablja ekonomija (glej Frey, Luechinger in Stutzer, 2007). Navsezadnje pomeni terorizem tudi vprašanje, ki ga je treba upoštevati pri raziskavah javnega mnenja (glej Steinbrecher in Biehl, 2021) ali pri ocenjevanju vladnih in parlamentarnih odločitev o uporabi vojske (glej Ostermann, 2021), s katerimi lahko prepoznavamo aktivacije operacij, povezane z bojem proti terorizmu. Analiza terorizma pomeni tudi analizo njegovih akterjev, kar je mogoče opraviti z družboslovnimi metodološkimi orodji, da bi lahko razumeli, kdo so, kakšna je njihova organizacija in podobno.

Podobna uporaba mešanih metod velja tudi za analizo obrambnih izdatkov. Obrambne izdatke je mogoče najpreprosteje operacionalizirati s kvantitativnimi metodami in statističnimi podatki. Pri tem se je treba zavedati, da zgolj kvantitativno analiziranje podatkov ni dovolj. S temi podatki ne dobimo odgovora na vprašanje, koliko denarja je dovolj za obrambne namene države, saj je to vprašanje povezano tudi s političnimi in družbenimi prizadevanji. Da bi lahko uspešno odgovorili na to vprašanje, je treba uporabiti metodološka orodja s področja politologije (natančnejše analize politik), prava, zgodovine in sociologije, ki pomagajo raziskati, zakaj obrambni izdatki v različnih časovnih obdobjih dosegajo določeno raven, kako so pravno in politično utemeljeni, za katere namene so uporabljeni in kako so družbeno razumljeni.

2.2 Raziskovanje kibernetске varnosti in vojaške učinkovitosti z uporabo mešanih metod

Področji kibernetška varnost in vojaška učinkovitost ponujata precejšnjo možnost za multidisciplinarni pristop njunega preučevanja, in to ne le z rabo metodologije družboslovnega, pač pa tudi naravoslovnega raziskovanja.

Preučevanje kibernetске varnosti lahko na primer združuje raziskovalce s področja mednarodnega prava, politologije, ekonomije, geografije, informatike in statistike, da bi lahko učinkovito raziskali in analizirali zakonske norme, politike in upravljanje kibernetске varnosti, mednarodni indeks upravljanja kibernetске varnosti in spletne zemljevide s kibernetскими podatki ter jih dopolnili s kvalitativnimi analizami. V raziskovalni projekt so lahko vključeni znanstveni raziskovalci in strokovnjaki iz različnih držav ter vladnih in nevladnih organizacij. Področje kibernetске varnosti je dober primer multidisciplinarne analize, ki jo je mogoče najbolje razumeti z združevanjem metod. Pri tem pa je pomembno, da se tudi družboslovni raziskovalci, ki se ukvarjajo s kibernetско varnostjo, podučijo s tehničnimi vidiki tega področja, da bi lahko bolje analizirali pravne ukrepe, sprejete za spoprijemanje s kibernetскими grožnjami, raven obrambnih izdatkov, namenjenih kibernetски varnosti, družbene prakse, povezane s kibernetско varnostjo, akterje, ki zagotavljajo kibernetско varnost in podobno. V tej povezavi vprašanja kibernetске varnosti običajno ponujajo zanimiv potencial za multidisciplinarne raziskave in raziskave mešanih metod v obrambnih študijah.

To velja tudi za področje vojaške učinkovitosti. Vojaško učinkovitost je mogoče meriti s statističnimi orodji, ki jih je razvila matematika, da bi na primer lahko ocenili stopnjo zadetka cilja in učinkovitost zračnih napadov ali bombardiranja. Vendar je vojaška učinkovitost veliko več kot le številka v podatkovnih zbirkah. Vojaška učinkovitost je namreč povezana tudi s politično ureditvijo države (za povezavo med demokracijo in vojaško učinkovitostjo glej na primer Biddle in Long, 2004), stopnjo meddržavnega sodelovanja v vojaških operacijah (glej na primer Schmitt, 2018), zgodovino preučevanja vojske in načinom, kako vojaki doživljajo boj (Millett in Murray, 2010), geografskimi omejitvami in podobno. S tega vidika je tudi področje vojaške učinkovitosti, če ga želimo celovito preučevati, tesno povezano z multidisciplinarnim pristopom in raziskavami mešanih metod.

Vidimo lahko, da je za preučevanje številnih vprašanj s obrambnega področja koristno uporabiti mešane metode in postavljati raziskovalna vprašanja, ki so predmet različnih znanstvenih disciplin.

3 Podatki in digitalizacija – izziv za prihodnost razvoja obrambnih študij

Obrambno in vojaško področje, pa tudi druga področja javnih politik se srečujejo z vse večjim vprašanjem digitalizacije in ustvarjanjem velike količine podatkov. Digitalizacija in širjenje podatkov pomenita dvojni izziv glede vprašanja uporabe metod. Po eni strani se vojske nagibajo k temu, da se vse bolj ukvarjajo z virtualnimi podatki. Pri tem se ne odpira le vprašanje prostorske umestitve podatkov, temveč tudi vprašanje pravnega varstva podatkov, njihovega arhiviranja in tudi upravljanja v podatkovnih zbirkah (Deschaux-Dutard, str. 212–213, 2021). Po drugi strani pa digitalizacija in širjenje podatkov na področju obrambnih študij vplivata tudi na to, kako raziskovalec ustvarja lastne podatke in potrebe po reflektivnosti. Uporaba primarne in sekundarne analize kvalitativnih podatkov na primer od raziskovalcev zahteva, da najdejo ustrezen in varen način arhiviranja podatkov in nadzora dostopa do njih, saj so lahko podatki z obrambnega in vojaškega področja zaupni. To velja pri raziskovanju zgodovine neposredne sedanosti, v kateri se postavljajo vprašanja, kako zbirati virtualne arhive vojakov, kot so elektronska sporočila, fotografije, posnete s pametnimi telefoni, spletni dnevniki in podobno. Vprašanje podatkov in njihove digitalizacije je pomembno tudi po tem, ko so podatki zbrani in jih je treba ustrezno shraniti oziroma arhivirati. Ob vsem tem pa ne smemo pozabiti niti izziva obvladovanja vse večje količine podatkov, ki se ob takšnih multidisciplinarnih raziskavah proizvedejo. Tudi tukaj se pokaže, da je kvantitativna analiza lahko primerna metoda za analizo velikih količin podatkov, vendar tudi, kot navaja Kauffmann (str. 129–150, 2021), da je taka analiza lahko bolj oplemenitena, če jo kombiniramo s kvalitativnimi analizami. S takim pristopom lahko bistveno bolje pojasnimo, kako so bili podatki pridobljeni in za katere namene.

Sklep

Vse metode, ki se uporabljajo v raziskavah s področij obrambnih študij, pa najsi gre za kvalitativne ali kvantitativne, imajo svoje prednosti in pomanjkljivosti. Ti metodološki izzivi so za raziskovalce obrambnih in vojaških tematik precejšen problem, saj morajo pri raziskovanju poznati, predvsem pa izkoristiti njihove prednosti, zlasti kadar gre za uporabo mešanih metod. Raziskave mešanih metod so večinoma povezane s filozofskimi izhodišči pragmatizma, po naravi so zelo blizu značilnostim obrambnega in vojaškega področja, zato lahko v

prihodnosti pričakujemo porast te vrste raziskovanja v obrambnih študijah. Vzajemno plemenitenje metod lahko v obrambne študije vnese nove poglede, tehnike in strategije ter na splošno možnosti raziskovanja svojevrstnih in vse bolj zapletenih obrambnih in vojaških tematik, ki so povezana z družboslovnimi in naravoslovnimi vsebinami ter njunimi metodologijami. Vse z namenom, da bi bilo mogoče problem raziskav z obrambnega in vojaškega področja čim bolje pojasniti s čim manjšim dejavnikom napak. S prispevkom smo osvetlili zgolj nekatera metodološka vprašanja s skromno ambicijo tudi po odpiranju poti novim zamislim pri uporabi metod v obrambnih študijah.

Literatura

1. Becker, H. S., 1998. *Tricks of the Trade: How to Think about Your Research While You're Doing It*. Chicago: University of Chicago Press.
2. Biddle, S. in Long, S., 2004. Democracy and Military Effectiveness: A Deeper Look. *Journal of Conflict Resolution*, 48(4). str. 525–546.
3. Boëne, B., 2008. Method and Substance in the Military Field. *European Journal of Sociology*, 49(3), 367–398.
4. Caforio, G. in Nuciari, M., 2018. Social Research and the Military: A Cross-National Expert Survey. V G. Caforio (ur.), *Handbook of the Sociology of the Military*, str. 27–58. York: Springer.
5. Carreiras, H. in Castro, C. (ur.), 2011. *Qualitative Methods in Military Studies*. London: Routledge.
6. Carreiras, H., Castro, C. in Frederic, S. (ur.), 2016. *Researching in Military*. London: Routledge.
7. Deschaux-Beaume, D., 2011. Studying the Military in a Comparative Perspective: Methodological Challenges and Issues. The Example of French and German Officers in European Defence and Security Policy. V H. Carreiras in C. Castro, *Qualitative Methods in Military Studies*, str. 132–147. London: Routledge.
8. Deschaux-Beaume, D., 2012. Investigating the Military Field: Qualitative Research Strategy and Interviewing in the Defence Networks. *Current Sociology*, 60(1), str. 100–116.
9. Deschaux-Dutard, D., 2018. Methods in Defence Studies. V D. Galbreath in J. Deni (ur.), *Routledge Handbook of Defence Studies*, str. 40–52. London: Routledge.

10. Deschaux-Dutard, D., 2021. Conclusion: A Plea for Cross-Fertilization of Methods in Defence Studies. V D. Deschaux-Dutard (ur.). *Research Methods in Defence Studies: A Multidisciplinary Overview*, str. 210–214. New York: Routledge.
11. Frey, B.S., Luechinger, S. in Stutzer, A., 2007. Calculating Tragedy: Assessing the Costs of Terrorism. *Journal of Economic Surveys*, 21(1), str. 1–24.
12. Galbreath, D. in Deni, J. (ur.), 2018. *Routledge Handbook of Defence Studies*. London: Routledge.
13. Hockey, J., 2016. Participant Observation with Infantry. V J. A. Williams in drugi (ur.), *The Routledge Companion to Military Research Methods*. London: Routledge.
14. Kauffmann, M., 2008. *Building and Using Datasets on Armed Conflicts*. Amsterdam: IOS Press.
15. Kauffmann, M., 2021. Databases for Defence Studies. V D. Deschaux-Dutard (ur.). *Research Methods in Defence Studies: A Multidisciplinary Overview*, str. 129–150. New York: Routledge.
16. Lafaye, C., Paya y Pastor, A. in Thura, M. (ur.), 2015. Special Issue: La pratique des sciences sociales en milieu militaire: une opération spéciale. *Les Champs de Mars*, 27, str. 59–68.
17. Millett, A. R. in Murray, W. (ur.), 2010. *Military Effectiveness* (vol. 3). Cambridge: Cambridge University Press.
18. Ostremann, F. in drugi, 2021. Voting on the Use of Armed Force: Challenges of Data Indexing, Classification, and the Value of a Comparative Agenda. V D. Deschaux-Dutard (ur.). *Research Methods in Defence Studies: A Multidisciplinary Overview*, str. 170–188. New York: Routledge.
19. Pajon, C., 2005. Le sociologue enrégimenté: methods et techniques d'enquête en milieu militaire. V F. Gresle (ur.), *Sociologie du milieu militaire. Les conséquences de la professionalization sur les armées et l'identité militaire*, str. 45–57. Pariz: L'Harmattan.
20. Schmitt, O., 2015. L'accès aux données confidentielles en milieu militaire: problèmes méthodologiques et éthiques d'un «positionnement intermédiaire». *Les Champs de Mars*, 27, str. 50–58.
21. Schmitt, O., 2018. Defence as War. V D. Galbreath in J. Deni (ur.), *Routledge Handbook of Defence Studies*, str. 18–28. London: Routledge.

22. Settoul, E., 2015. Analyser l'immigration postcoloniale en milieu militaire: retour sur les enseignements d'une méthode ethnographique. *Les Champs de Mars*, 27, str. 31–41.
23. Soeters, J., Shields, P. in Rietjens, S. (ur.), 2014. *Routledge Handbook of Research Methods in Military Studies*. London: Routledge.
24. Steinbrecher, M. in Biehl, H., 2021. The Other Civil-Military Gap: Reasrching Public Opinion on Secruity and Defence Policy. V D. Deschaux-Dutard (ur.). *Research Methods in Defence Studies: A Multidisciplinary Overview*, str. 189–209. New York: Routledge.
25. Williams, A. J., Jenkins, K. N., Woodward, R. in Rech, F. M. (ur.), 2016. *The Routledge Companion to Military Research Methods*. London: Routledge.

Jasna Fedran

Metodologija raziskovanja v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah

Methodology of research in the context of military skills, science and disciplines

Povzetek

Namen prispevka je predstaviti ključne vsebinske sklope oziroma tematike, potrebne za teoretično razumevanje raziskovanja, ter praktični pristop k izvedbi raziskave, in tako pri bralcih, zlasti nosilcih in izvajalcih vojaških izobraževalnih programov v Slovenski vojski, vzbuditi raziskovalno zanimanje. Vsebinski sklopi oziroma tematike so v celoti uporabne in ključne za razumevanje raziskovanja v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah, precej pa tudi v drugih, nevojaških, raziskovalnih vedah, področjih in podpodročjih. Poudarek je na metodah in uporabi združenega raziskovanja, saj je bilo ugotovljeno, da združeni rezultati raziskav, zbrani s kvalitativnimi in kvantitativnimi metodami, dajejo celovitejše odgovore na vprašanja glede določenih raziskovalnih problemov.

Ključne besede: znanost, metodologija, združeno (kvalitativno, kvantitativno) raziskovanje, (mešane) metode.

Abstract

The aim of this paper is to present the key themes or topics required for a theoretical understanding of research and a practical approach to conducting one's own research, thus arousing research interest in the reader, and in particular in the holders and providers of military education programmes in the Slovenian Armed Forces. The themes or topics are fully applicable and crucial to the understanding of research in the context of military skills, science and disciplines, and to a

great extent also in other non-military research disciplines, fields and subfields. The emphasis lies on methodology and the use of merged research, for it has been established that merged research results collected through qualitative and quantitative methods give more comprehensive answers to questions referring to a specific research problem.

Key words: *science, methodology, merged (qualitative, quantitative) research, (mixed) methods.*

Uvod

V preteklosti so potekale večdesetletne razprave in polemike oziroma skoraj nepremostljiv spor med kvalitativno in kvantitativno raziskovalno tradicijo. Nekateri raziskovalci so zagovarjali kvalitativni pristop oziroma kvalitativne metode, nekateri kvantitativnega, obojim pa je bilo skupno, da so vztrajno priznavali uporabo bodisi prvega bodisi drugega pristopa oziroma metode v eni raziskavi. Tako je bilo, dokler niso v drugi polovici 19. stoletja številni teoretiki, npr. Jick (1979), Bryman (1988), Greene, Caraceli in Graham (1989), Tashakkori in Teddlie (1998), ugotovili, da združeno raziskovanje oziroma kombiniranje kvalitativnega in kvantitativnega pristopa oziroma metod v eni raziskavi pravzaprav daje celovitejše rezultate.

Prvi zametki kombinirane uporabe obeh pristopov oziroma zamisli o smiselnosti kombinirane uporabe obeh metod v eni raziskavi sicer segajo že v zgodnje 19. stoletje (Lobe, 2006). Med raziskovalce, ki so med prvimi uspešno združevali oba pristopa, spadajo Cambell in Fiske (1959), Leunbach (1960), Lacey (1970), Reichardt in Cook (1979), Sieber (1973).

Danes položaj glede te tematike sicer ni več tako pereč, saj združeno raziskovanje oziroma združevanje (angl. *combining*) kvalitativnih in kvantitativnih pristopov postaja vse pogosteje uporabljena praksa, vendar navedena tematika še vedno ostaja pomembna in je izziv za nekatere raziskovalce (Lobe, 2006; De Leeuw, 2005).

Ne glede na to napredni, ambiciozni in pragmatični raziskovalci, da bi razumeli širino in globino proučevanega področja oziroma raziskovalnega problema, v svojih raziskavah združujejo pristope oziroma uporabljajo mešane metode, ki vsebujejo elemente kvalitativnega in kvantitativnega raziskovanja (Bazeley, 2004; Gorard in Taylor, 2004; Brannen, 2005; Tashakkori in Creswell, 2007; Wood

in Welch, 2010, Thorleif, 2012; Mayoh in Onwuegbuzie, 2015; McKim, 2017; Ivankova in Wingo, 2018).

V literaturi obstajajo različna označevanja študij in raziskav, ki združujejo kvalitativni in kvantitativni pristop. Tashakkori in Teddlie (1998) take raziskave imenujeta raziskave mešanih metod (angl. *mixed methods research*), Brewer in Hunter (2003) jim pravita večmetodne raziskave (angl. *multimethod research*), Bryman (2000) jih poimenuje raziskave z več strategijami (angl. *multi-strategy research*), Brannenova (1992) jih opisuje kot metodologijo kombiniranih pristopov (angl. *methodology of combined approaches*), Patton (1990) jih opredeljuje s terminom mešana terminologija (angl. *mixed-methodology*), Morgan (2014) pa je bolj naklonjen izrazu združeno raziskovanje (angl. *integrated research*), saj meni, da je to običajno združitev rezultatov raziskave, zbranih s kvalitativnimi in kvantitativnimi metodami (Lobe, 2006).

V literaturi obstaja veliko gradiva, ki se nanaša na raziskovanje, metodologijo, metode in njihovo uporabo. Pri tem obstaja terminološka zmeda, kar od raziskovalca začetnika zahteva precej truda, časa in spretnosti, da informacije pravilno umesti v smiselni okvir. Namen tega prispevka je čim bolj razumljivo in na enem mestu predstaviti ključne vsebine oziroma tematike v sklopu raziskovanja kot podlago za teoretično razumevanje ter praktični pristop k izvedbi raziskave.

Pri tem je pozornost glede na potrebe po (institucionaliziranem) uresničevanju (lastne) znanstveno izobraževalne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti (Kladnik, 2017) na področju 1031 – KLASIUS-P-16, koncepta interoperabilnega modela vojaškega izobraževanja (Ribič, 2017), dviga kakovosti znanja ter uspešnega in učinkovitega prenosa tega na častnike Slovenske vojske (Ščavničar, 2022) usmerjena na nosilce in izvajalce programov vojaškega izobraževanja v Centru vojaških šol.

Od države se pričakuje, da za zagotovitev čim boljšega nacionalnovarnostnega sistema spodbuja sodelovanje vojske in policije (Potočnik, 2010). Prav tako se od Centra vojaških šol, ki je osrednje izobraževalno in raziskovalno središče Slovenske vojske, pričakuje, da bo zaradi čim višje ravni kakovosti znanja in raziskovalne odličnosti pripadnike Slovenske vojske, ki (že) sodelujejo v procesih vojaškega izobraževanja, spodbujal k aktivnemu sodelovanju v raziskovalnih procesih.

1 Znanost in spoznanje

Opredelitev pojma znanosti je v teoriji nešteto, v tem prispevku je predstavljena tako, kot jo pojmujejo oziroma opredeljujejo Slovar slovenskega knjižnega jezika² (SSKJ²), teoretik, zgodovinar in klasik znanosti Thomas Huhn ter Anton Žabkar, ki je s svojimi akademskimi pisnimi deli nedvomno prispeval k boljšemu razumevanju vojaške veščine, znanosti oziroma vojaških ved.

SSKJ² (2014) opredeljuje znanost (lat. *scientia*; znanje) kot »dejavnost, ki si prizadeva metodično priti do sistematično izpeljanih, urejenih in dokazljivih spoznanj«.

Huhn (1998) pojmuje znanost kot raziskovanje, trdno utemeljeno na enem znanstvenem dosežku ali več, ki jim znanstveniki dlje časa pripisujejo bistveno vrednost na področju raziskovanja.

Znanost je mogoče opredeliti kot družbeni pojav, rezultati znanstvenega delovanja pa so znanstvena spoznanja. Znanost je pot, ki vodi do urejene celote povezanih znanstvenih spoznanj o resničnem svetu, ki so sprejeta kot splošno veljavna. Je razumska izkustvena dejavnost, pri kateri se organizirano, sistematično, nadzorovano in načrtovano pridobivajo nova znanstvena spoznanja. Temeljno poslanstvo vsake znanosti je sistematično in celovito opisati in razvrstiti pojave, dogodke, procese, ki se dogajajo ali so se že zgodili na področju, s katerim se ta znanost ukvarja, pa tudi predvideti tiste, ki se bodo šele zgodili, in pojasniti stabilne vzročno-posledične povezave med pojavi, dogodki, procesi. Pomembna lastnost znanosti je oblikovanje teorij. Teorija je skupek logično urejenih spoznanj, načel, ki določa zakonitosti neke dejavnosti, oziroma skupek logično povezanih misli, trditev, domnev, ki kaj znanstveno določajo, razlagajo, utemeljujejo (Žabkar, 2004). Teorija (znanja) je v literaturi pogosto poimenovana tudi kot filozofsko izhodišče oziroma paradigma.

2 Filozofsko izhodišče oziroma paradigma

Filozofsko izhodišče oziroma paradigma je sistem oziroma sklop prepričanj, vrednot in stališč, ki oblikujejo raziskovalčev pogled na neko vprašanje oziroma problem in ki usmerjajo njegovo delovanje. To je vsesplošno priznано znanstveno spoznanje, ki raziskovalcu ponuja model razumevanja in reševanja problemov. Vsaka paradigma ima svojo filozofsko podlago. Tako lahko npr. podlago metodologije kvalitativnega raziskovanja poiščemo v pozitivizmu, metodologije

kvantitativnega raziskovanja pa v naturalizmu oziroma konstruktivizmu. Pripadniki posamezne znanstvene paradigme imajo glede raziskovanja v svoji znanstveni disciplini skupne vrednote, prepričanja, verjamejo v določene zakonitosti, predpostavke ipd. ter skladno z njimi oblikujejo svoj pristop k raziskovanju. V teoriji obstaja več sopomenk oziroma poimenovanj in klasifikacij paradigem, npr. pozitivistična oziroma kvantitativna, objektivna, eksperimentalna, deduktivna, tradicionalna, znanstvena in fenomenološka oziroma kvalitativna, subjektivna, interpretativna, induktivna, nepozitivistična, epistemološka, ontološka (Vogrinc, 2008).

2.1 Klasifikacija paradigem

Vsako raziskovanje temelji na določeni paradigmi. Obstajajo številne klasifikacije filozofskih izhodišč oziroma paradigem raziskovanja. V nadaljevanju so v povezavi z navedbo vrste raziskovanja (kvalitativno, kvantitativno) strnjeno navedene najbolj znane oziroma najpogosteje navajane paradigme v literaturi.

2.1.1 Fenomenologija (kvalitativno raziskovanje)

Je veda o pojavih, fenomenih. Raziskovalca zanimajo mnenja in vrednotenja, vključena v raziskovanje, ne le dejstva, temveč tudi odkrivanje, kako drugi razumejo neko dejavnost in kakšen pomen ji pripisujejo (subjektivnost). Raziskovalca zanima celovit pogled na položaj/problem, zanima ga, »kaj« in »zakaj« se nekaj dogaja. Raziskovalec se osredotoča na pomen, poskuša razumeti, kaj se dogaja. Je del tistega, kar raziskuje. To je induktivno sklepanje oziroma sklepanje s posameznega na splošno, saj raziskovalec oblikuje ideje iz podatkov induktivno. Utemeljitelj sta Edmund Husserl (1859–1938) in Alfred Schutz (1899–1959).

2.1.2 Pozitivizem/logični empirizem (kvantitativno raziskovanje)

Prepričanje je, da je znanstveno vse, kar je mogoče opazovati in meriti. Bistvo je v zbiranju dejstev. Raziskovalca zanima vse, kar je logično, natančno, zanimajo ga vzroki in temeljne zakonitosti (objektivnost). To je deduktivno sklepanje oziroma sklepanje s splošnega na posamezno, saj raziskovalec oblikuje hipoteze in jih preizkuša deduktivno. Raziskovanje temelji na vzročno-posledičnih povezavah med spremenljivkami oziroma variablami. Družbena stvarnost je neodvisna od raziskovalca, ta nima vpliva na stvarnost, je neodvisen. To je taka

operacionalizacija konceptov, pri kateri se jih lahko meri, saj se pojav/problem razstavi na elemente.

2.1.3 Epistemologija (kvalitativno raziskovanje)

Epistemologija kot teorija znanja je filozofska podlaga za odločanje o tem, kakšna je narava znanega. Obravnava splošen niz predpostavk o najboljši obliki proučevanja narave sveta. Je filozofska disciplina, ki obravnava izvor, zgradbo, metodo spoznavanja in veljavnost spoznanja.

2.1.4 Ontologija (kvantitativno raziskovanje)

Ontologija obravnava splošne lastnosti resničnosti, raziskovalcu pa se postavlja vprašanje o tem, kakšna je narava znanega. To so predpostavke, ki jih imamo o naravi resničnosti. Je filozofska disciplina, ki obravnava osnovo, vzroke in najsplošnejše lastnosti stvarnosti.

2.1.5 Interpretativna paradigma (kvalitativno raziskovanje)

Poudarek je na razumevanju (nem. *verstehen*) in interpretaciji raziskovanih situacij, procesov, odnosov. Zagovorniki te paradigme se osredotočajo na proučevanje subjektivnega pomena določenega dejanja. Utemeljitelji so Max Weber (1864–1920), Wilhelm Dilthey (1833–1911), Wilhelm Windelband (1848–1914) in Heinrich Rickert (1863–1936).

2.1.6 Konstruktivizem (kvalitativno raziskovanje)

Prepričanje je, da je znanje o svetu in njegovo osmišljanje konstrukt vsakega posameznika, torej konstruktivistično prepričanje. Izhodišče je, da objektivna resničnost in objektivna resnica ne obstajata. Kar ljudje dojemajo kot resničnost, ni splošna resničnost, temveč njihova resničnost, sestavljena iz lastnih izkušenj in interpretacije, torej sestava resničnosti.

2.1.7 Simbolični interakcionizem (kvalitativno raziskovanje)

Prepričanje je, da ljudje delujejo v odnosu do stvari tako, da se ravna po pomenih, ki jih imajo zanje te stvari. Zagovorniki te paradigme poudarjajo, da je družbo mogoče dojeti in pojasnjevati samo kot rezultat interpretativnega delovanja ljudi, ki delujejo povezani v celote družbenih odnosov. Značilen je za

konec 19. stoletja, utemeljitelji pa so G. Herbert Mead, H. Blumer, W. I. Thomas (čikaška šola) idr. (Lobe, 2006; Vogrinc, 2008).

3 Metodologija

Metodologija je nauk o metodah in načelih znanstvenega spoznanja oziroma temeljna strategija pri odločanju o sklopu alternativ, ki jih ima raziskovalec na voljo.

V literaturi je mogoče zaslediti veliko opredelitev strategije, v katerih avtorji pogosto ne razlikujejo med splošno in vojaško strategijo. Vsaka izmed opredelitev predstavlja strategijo skozi določen zgodovinski in politični okvir, vključuje pa tudi ponavljajoče se teme in dejavnosti, ki so neločljivo povezane s prakso strategije. Ta praksa je največkrat povezana z vodenjem vojne. Za vojaško strategijo poenostavljeno velja, da pomeni »posel« oziroma »skrb generalov« (Vuk, 2020). Če je tako, potem lahko sklepamo, da je raziskovalna strategija »posel« oziroma »skrb raziskovalcev«.

Metoda (gr. *methodos*) je način spoznavanja in pridobivanja novih znanstvenih spoznanj in pravzaprav pomeni premišljen postopek oziroma načrtno ravnanje. Z vidika vojaških ved se z metodo pojmuje postopek, ki ga izberemo za rešitev konkretnega vojaškega problema ali za pripravo in izvedbo kake vojaške dejavnosti oziroma postopek za doseganje konkretnega vojaškega cilja, kar skoraj opredeljuje strategijo, za katero na splošno velja, da obsega postopke in tehnike oziroma načine za doseg nekega cilja. V primerjavi z metodo znanstvena metoda vključuje tudi uporabo teorije. Vsaka teorija se lahko z določenim postopkom spremeni v metodo. Z njo se preverja resničnost znanstvenega mišljenja tako, da se teorija primerja z empiričnim preverjanjem. »Obsega različne postopke, s katerimi se postopoma na posebne načine skuša čim boljše doumeti splošno resničnost« (Žabkar, 2004).

Z znanstveno metodo raziskovalec poskuša odkriti bistvo raziskovalnega problema in se čim bolj približati resnici, pri čemer velja, da niso pomembni le rezultati, temveč tudi pot oziroma način, kako smo jih pridobili. Tukaj se upoštevajo osnovna etična načela v raziskovanju, odgovornost za upoštevanje najvišjih raziskovalnih standardov, varovanje osebnih podatkov, spoštovanje zakonov, podzakonskih aktov, pravnih predpisov, aktov, pridobitev morebitnih potrebnih soglasij, odgovornost za uporabo in diseminacijo rezultatov ipd.

V teoriji obstaja več načel znanstvenega spoznanja, ključna so:

- objektivnost: osredotočenost na bistvo, izključitev subjektivnih prepričanj;
- preverljivost: natančen opis raziskovalnih postopkov in metod;
- natančnost: znanstvena spoznanja so nedvoumna in dorečena;
- splošnost: znanstvena spoznanja veljajo tudi širše oziroma jih lahko posplošimo;
- veljavnost: raziskovalni podatki dejansko pojasnjujejo zastavljeni raziskovalni problem (ugotavljanje sistematičnih napak);
- zanesljivost: kakovost merskega instrumenta oziroma merjenja (pri ponovnem merjenju dobimo enake rezultate – ugotavljanje naključnih napak) (Bren, 2014/2015).

Metodologija je več kot le izbira metod, je skupek strategij, tehnik, metod in spoznanj, ki jih uporabimo v procesu raziskovanja.

4 Raziskovanje

SSKJ² (2014) opredeljuje raziskovanje kot »s temeljitim, načrtnim delom, opazovanjem zbirati podatke, ugotavljati dejstva o čem«.

Raziskovanje je iskanje znanja ali sistematično proučevanje preverjenih dejstev. Temelji na uporabi metod za sistematično pridobivanje informacij in teorij, s katerimi razlagamo značilnosti sveta okrog nas. Raziskovanje je sistem umskih in praktičnih dejavnosti, s katerimi raziskovalec bodisi preverja stopnjo resničnosti obstoječih spoznanj, ta spoznanja pogloblja bodisi odkriva nova (Žabkar, 2004).

Pri raziskovanju se lahko odločimo za posamično raziskovanje, kar pomeni, da uporabimo bodisi kvalitativni bodisi kvantitativni pristop oziroma metode, ali za združeno raziskovanje, kar pomeni, da uporabimo kombinacijo kvalitativnega in kvantitativnega raziskovanja ali pristopa oziroma metod (mešane metode).

Ne glede na to, za katero vrsto raziskovanja se raziskovalec odloči, ne sme spregledati etike v raziskovanju.

Čeprav Slovenska vojska v svojem družbenem okolju nima tekmeca oziroma konkurence, se je pri tem kljub temu treba zavedati, da etičnost postaja ob vedno bolj izpopolnjenih organizacijskih kulturah nujen dejavnik za doseganje odličnosti, s tem pa preseganje konkurence (Okovič, 2010). Odličnost je tokrat obravnavana kot izobraževalna in raziskovalna odličnost v Slovenski vojski.

4.1 Kvalitativno in kvantitativno raziskovanje

»Termina kvalitativno in kvantitativno odražata dva pomena, in sicer dobesednega in prenesenega. V prvem primeru gre za tehnike in postopke raziskovanja, v drugem za epistemološke in paradigmatične predpostavke« (Howe, 1992, str. 237).

4.1.1 Kvalitativno raziskovanje

Pri kvalitativnem raziskovanju gre za ugotavljanje celostnega in poglobljenega pomena, spoznavanja pojavov oziroma fenomenov. Kvalitativnega raziskovalca npr. zanima, »zakaj« in »kako« se nekaj dogaja. Ena izmed glavnih predpostavk kvalitativnega raziskovanja je, da posamezniki, ki so vključeni v situacijo, oblikujejo resničnost. Kvalitativno raziskovanje je usmerjeno v količino. Raziskovalca zanima kontekst konkretnih okoliščin, situacije. Oblikujejo se raziskovalna vprašanja, ki so med raziskovanjem odprta in puščajo novo pot teorije. Obravnavajo se majhni vzorci (npr. neverjetnostni, namenski), majhno število respondentov (npr. < 30). Teoretična izhodišča raziskave se pred zbiranjem podatkov oblikujejo le delno, končna teorija se oblikuje na koncu, po analizi podatkov in oblikovanju sklepov (indukcija: izhajajoč s posamičnega na splošno). Podatki so alfabetski oziroma besedni (transkripti, dokumenti, slike, avdiovizualni posnetki ipd.). Podatke se (lahko) obdelajo z analitičnimi raziskovalnimi programi za analizo besedil, npr. ATLAS.ti. Najpogostejše metode oziroma tehnike zbiranja podatkov so proučevanje oziroma analiza pisnih virov, dokumentacije in intervju, pogoste so tudi študije primerov, diskusijske ekspertne skupine, opazovanje idr. Pri kvalitativnem raziskovanju so sklepi celoviti, obsežni, bogato besedno opisani (Vogrinc, 2008).

4.1.2 Kvantitativno raziskovanje

Cilj kvantitativnega raziskovanja so zanesljiva, točna, natančna, merljiva, preverljiva in objektivna spoznanja. Kvantitativnega raziskovalca npr. zanima, »kaj« se dogaja. Ena izmed glavnih predpostavk kvantitativnega raziskovanja je, da v stvarnosti obstajajo objektivne zakonitosti, predvsem v obliki vzročnopolosedničnih zvez, ki jih je mogoče odkrivati, razložiti, s tem pa tudi napovedati in nadzirati. Pri kvantitativnem raziskovanju gre za usmerjenost v kakovost. Raziskovalec je vrednotno nevtralen, zavzema se za vrednote znanstvenosti in zavrača zunajznanstvene vrednotne povezave, zanimajo ga (predvsem) rezultati. Oblikujejo se hipoteze, ki so nedvoumne in predstavljajo

odnose med spremenljivkami oziroma variablami. Ugotavljajo se npr. vplivi, vzroki, povezanost med spremenljivkami. Pri kvantitativnem raziskovanju veljajo strogi metodološki standardi. Obravnavajo se veliki vzorci (npr. verjetnostni: naključni, reprezentativni), veliko število respondentov (npr. > 30–1000 ali več). Teoretična izhodišča raziskave se v celoti oblikujejo pred zbiranjem podatkov, ki se po analizi podatkov potrdijo ali zavrnejo (dedukcija: izhajajoč s splošnega na posamično). Podatki so številčni (numerične spremenljivke). Obdelajo se z analitičnimi raziskovalnimi programi za analizo števil, npr. SPSS, AMOS, LISREL, EQS, Mplus, Mx, Proc, Calis (SAS), Sepath (Statistica), SEM (Stata). Najpogostejša metoda oziroma tehnika zbiranja podatkov so anketa, eksperiment idr. Pri kvantitativnem raziskovanju so sklepi kratki, jasni, natančni (Vogrinc, 2008).

4.2 Raziskovalni proces

Raziskovanje je proces, ki od raziskovalca zahteva določen čas za opravo medsebojno povezanih aktivnosti, ki se postopoma izvajajo po določenih korakih oziroma fazah. V širšem smislu je sestavljen iz teh ključnih korakov:

1. izbor področja raziskovanja,
2. določitev metodologije,
3. izvedba raziskovalnega načrta,
4. zbir, analiza in interpretacija podatkov,
5. predstavitev rezultatov.

Raziskovalni proces v ožjem smislu je sestavljen iz več faz, strnjeno so navedene ključne:

- opredelitev raziskovalnega problema (pojasnimo, kaj bomo raziskovali oziroma merili);
- oblikovanje koncepta (pojasnimo, kako bomo raziskovali (kvalitativno, kvantitativno), odgovorili na raziskovalna vprašanja oziroma potrdili ali zavrnilo hipoteze oziroma kako bomo merili);
- vzorčenje, izbira vzorca (upoštevamo osnovna načela vzorčenja, npr. z razmeroma majhnim številom izbranih enot, z visoko verjetnostjo doseči čim bolj resnično predstavo o proučevani populaciji) (npr. verjetnostno vzorčenje – preprosto slučajno vzorčenje, sistematično, stratificirano,

- večstopenjsko, sorazmerno, dvofazno, vzorčenje z replikacijami, panelni vzorci; neverjetnostno vzorčenje – priložnostno, kvotno, ekspertna izbira);
- pisanje raziskovalnega načrta (natančno opišemo raziskovalni problem, oblikujemo raziskovalna vprašanja oziroma hipoteze, navedemo metode, predstavimo raziskovalni načrt);
- izvedba raziskave (začnemo zbirati podatke, ki jih potem uporabimo pri iskanju odgovorov na raziskovalna vprašanja oziroma hipoteze);
- zbiranje podatkov (podatke preoblikujemo v informacije, s katerimi poskušamo oblikovati čim bolj zanesljive odgovore in določimo metodo (tehniko) zbiranja podatkov, odvisno od vrste podatkov, načina predstavitve rezultatov idr.);
- pisanje raziskovalnega poročila (javnost seznanimo o tem, kaj smo proučevali, kaj smo ugotovili, odkrili in kateri sklepi sledijo) (Bastič, 2006; Morgan, 2014; Ferligoj, Lozar Manfreda, Žiberna, 2011).

5 Metode, uporabne v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah

V vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah lahko uporabljamo temeljne in posebne metode raziskovanja ter splošno znanstvene metode raziskovanja, ki se uporabljajo tudi na drugih znanstvenih področjih oziroma podpodročjih.

V nadaljevanju je strnjeno predstavljena klasifikacija metod raziskovanja, ki se lahko uporabljajo pri raziskovanju v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah.

5.1 Splošno znanstvene metode (splošno teoretične metode)

Splošno znanstvene metode se uporabljajo za raziskovanje v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah, pa tudi za raziskovanje v drugih, nevojaških raziskovalnih vedah, na področjih in podpodročjih.

Splošno znanstvene metode (splošno teoretične metode) – kvalitativne metode:

- Deskriptivna: proučevanje na ravni opisovanja dejstev, stanja, odnosov, procesov (iskanje odgovorov na vprašanje, »kakšno« je nekaj, brez vzročnega razlaganja).
- Komparativna: proučevanje na ravni primerjanja dejstev, odnosov, procesov, da bi odkrili podobnosti in razlike, pogostosti pojavljanja ipd.
- Zgodovinska: proučevanje bližnje, daljne preteklosti na ravni opisovanja in vzročnega razlaganja.

- Kompilacija: povzemanje tujih spoznanj, stališč, rezultatov.
- Logična: uporabljanje vedenj in znanj o celoti resničnega sveta in vedenj o njegovih delih za proučevanje novih pojavov. Pomeni metodo za pridobitev novih rezultatov pri napredovanju od znanega k neznanemu. Obsega logične prijeme (analizo, sintezo, indukcijo, dedukcijo, abstrakcijo, konkretizacijo, posplošitev in specializacijo).
- Klasifikacija: proučevanje na ravni določanja položaja/ravni nekega pojma v sistemu pojmov.
- Analiza: razčlenjevanje sestavljenih pojavov na njihove sestavne dele in obravnava posameznih delov glede na druge dele oziroma celoto.
- Sinteza: združevanje preprostih miselnih sestavin, pojmov v sestavljene oziroma enkratne celote vzajemno povezanih delov.
- Abstrakcija: proučevanje z odmišljanjem bodisi občnih bodisi posebnih nebistvenih sestavin določenega pojava, procesa, da bi zajeli njihove bistvene lastnosti.
- Konkretizacija: proučevanje na ravni približevanja stvarnemu, konkretnemu.
- Generalizacija, indukcija: proučevanje na ravni posploševanja, sklepanje od posameznega na splošno, splošno dvigovanje pojmov nižjega reda na višji. To je razmišljanje od posamičnega, posebnega k splošnemu, premik od dejstev k posplošitvam.
- Specializacija, dedukcija: proučevanje na ravni oblikovanja posebnih pojmov, sklepanje od splošnega, občega na posamično. Dedukcija je način spoznanja, pri katerem se izhaja iz splošnih pravil in zakonitosti, ter se uporabi pri posameznem primeru. To je razmišljanje od splošnega k posamičnemu, posebnemu.
- Metoda sistemske analize: je sestavina sistemskega načina reševanja problema. Sestavine sistemske analize so: a) cilji, ki se želijo doseči; b) možnosti, s katerimi lahko dosežemo cilje; c) stroški in druge zahteve, da se možnosti lahko udejanjijo; d) matematični/fizični modeli ali modeli igre, ki predstavljajo odvisnosti med možnostmi; e) glavno in pomožno merilo, ki omogočata vpogled v uspešnost posameznih možnosti (Zelenika, 2000; Žabkar, 2004).

5.2 Splošno znanstvene metode (metode empiričnega raziskovanja)

Splošno znanstvene metode (metode empiričnega raziskovanja) – kvantitativne metode:

- Metode matematičnega modeliranja, uporabljajo se kot: a) sestavine operacijskih raziskovanj in b) kot samostojne metode za modeliranje. Delimo jih na:
 - Statistične metode: a) univariatne: številske spremenljivke (npr. t-test, z-test, ANOVA), opisne spremenljivke (npr. Hi-kvadrat, Mann-Whitney test) (povprečja, variance). Pri univariatnih statističnih metodah se opravljajo testi: b) multivariatne (analiza kovariance, multipla regresija, diskriminantna analiza, conjoint analiza, kanonična korelacija, faktorska analiza, klastrska analiza, multivariatna analiza idr.) (korelacije, kovariance). Pri multivariatnih statističnih metodah se opravljajo analize.
- Metode teorije verjetnosti: proučevanje zakonitosti slučajnih dogodkov in procesov (streljanja, boji, bitke, operacije), Kolmogorov zakon.
- Metode teorije zanesljivosti: področje uporabne matematike, ki se ukvarja z oceno kakovosti oboroženih sil z vidika njihove tehnične zanesljivosti.
- Metode množične strežbe/teorije čakalnih vrst: uporablja se za reševanje problemov, pri katerih se na eni strani pojavlja neenakomerni pretok zahtev ustrezne gostote, na drugi pa »kanali strežbe« – »sistemi, ki strežejo ciljem«, katerih naloga je, da se na te zahteve odzovejo, pri tem pa se zahteva učinkovitost celotnega sistema. Ta se kaže z odstotkom zahtev, ki so zadovoljene v določenem času.
- Metode matematičnega programiranja: matematično programiranje je matematična disciplina, ki ima osnovno nalogo, da proučuje in rešuje naloge o pogojnih ekstremnih vrednostih matematičnih funkcij. Matematično programiranje je sestavljeno iz več matematičnih metod, ki se uporabljajo za doseganje optimalnih rešitev, npr. metoda ugotavljanja maksimalne in minimalne funkcije.
- Metode mrežnega načrtovanja; razvoj: iz teorije grafov. Uporablja se pri a) načrtovanju korpusnih in armadnih operacij; b) letnem načrtovanju urjenja in usposabljanja enot; c) načrtovanju kompleksnih vaj, manevrov, poligonskih preizkušanj novih oboroženih sil; d) načrtovanju učnega in študijskega procesa v štabih in vojaških visokih šolah; e) načrtovanju oblikovanja, izdelave in preizkušanja oboroženih sil; f) načrtovanju preverjanja bojne pripravljenosti in izurjenosti enot in štabov; g)

načrtovanju izvajanja in nadzora raziskav idr. Zagotavlja dober pregled in analizo kompleksa vzajemno povezanih dejanj in ukrepov, odkrivanje časovnih rezerv in rezerv virov ter njihovo gospodarno uporabo, izvajanje vodenja programa idr.

- Metode teorije iger: matematična disciplina, ki proučuje količinske zakonitosti v konfliktnih situacijah, v katerih izid spopada (rezultat igre) ni odvisen samo od bojnih delovanj ene strani, temveč tudi od delovanj druge. V teoriji iger se vsak boj oziroma operacija predstavlja v obliki matrične igre. Izdela se matrika s strategijami obeh strani.
- Splošne učne metode: ciljno usmerjeni postopki predavateljev in tistih, ki se usposablajo. Njihov namen je, da s skupnimi prizadevanji in pomočjo učnega gradiva in uporabe razpoložljivih učnih sredstev (poligonov, vadišč, strelišč, laboratorijev, učilnic, maket, imitacij, učbenikov, simulatorjev idr.) usvojijo potrebna znanja, veščine, navade in osebne sposobnosti (Bastič, 2006; Žabkar, 2004).

Splošno znanstvene metode (kvalitativne in kvantitativne) se uporabljajo v vseh raziskovalnih vedah, področjih, podpodročjih.

5.3 Temeljne metode

Temeljne metode so opredeljene kot bistvene, ključne, osnovne, osrednje, glavne oziroma nosilne metode.

Temeljne metode:

- Metode razvoja oboroženih sil in razvoja oboroženih sistemov.
- Opazovanje in poskusi v živo: kot samostojna metoda ali kot del eksperimentalne metode oziroma metode poskusov. Obsegajo natančno opredelitev pojava, ki naj bi ga opazovali, v tem sklopu pa tudi najpomembnejših spremenljivk ter njihovega ocenjevanja oziroma merjenja (daljnogledi, filmske kamere, kompasi, daljinomeri in drugi instrumenti).
- Poveljniška izvidovanja in študijski ogledi: poveljniška izvidovanja, ki so npr. študijski ogledi operacijskih con, bojišč.
- Vojne igre kot poskusi in vitro: reševanje strateških in taktičnih problemov na modelih konfliktnih situacij.
- Analiza operacij: za sprejetje ustrezne odločitve za operacijo, bitko, boj ter izvedbo najprimernejših bojnih delovanj in ukrepov.

- Posebne učne metode: vaje taktičnih in združenih enot in manevri ter poveljniške štabne in štabne vaje.

Temeljne metode se uporabljajo v raziskavah v vojaških vedah (Žabkar, 2004).

5.4 Posebne metode

Posebne metode so opredeljene kot specifične, drugačne, svojevrstne oziroma metode, katerih lastnost je, da se razlikujejo od drugih svoje vrste.

Posebne metode:

- Metode ocene bojnih zmogljivosti: opravijo jih štabni specialisti (artilerija, inženirstvo, zračna obramba idr.) kot prispevek h kompleksni presoji razmer.
- Obveščevalne metode: uporabljajo se pred presojjo razmer in sprejetjem odločitev, tudi v diplomaciji, ekonomiki idr.
- Metode ekspertne ocene oziroma ekspertize: opravijo jih specialni izvedenci za konkretna ožja področja, uporablja se pri dolgoročnih predvidevanjih za dopolnjevanje in ocenjevanje uspešnosti uporabe drugih metod (primer Kursk).
- Metode teorije iskanja in odkrivanja ciljev: ukvarjajo se z optimizacijo postopkov za iskanje ciljev. Temeljni sta teorija vektorjev in geometrija.
- Metode teorije streljanja: to je proučevanje razmikov krivulj različnih izstrelkov, razsipanje padnih točk, točk eksplozij, verjetnost zadetkov v cilj ipd.
- Metode predvidevanja, napovedovanje oziroma prognoziranje: uporabljajo se pri iskanju odgovorov na kompleksna vprašanja, povezana z bolj ali manj oddaljeno prihodnostjo.
- Poligonska preizkusna streljanja in preverjanja: specifična oblika poskusov, katerih namen je v umetno ustvarjenih razmerah na izbranem zemljišču ugotoviti, kako delujejo posadke in orožja, morebitne tehnične pomanjkljivosti orožij idr.
- Metode kriptografije in kriptanalize: ohranitev načrtov v tajnosti.

Posebne metode se uporabljajo na posameznih ožjih področjih veščine vojskovanja za reševanje specifičnih (npr. operativno-taktičnih) problemov pri streljanju, iskanju ciljev (Žabkar, 2004).

Sklep

Raziskovalci v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah nedvomno obravnavajo drugačne, posebne vsebine in problematike (obrambne, vojaške). V primerjavi z drugimi raziskovalci posledično uporabljajo drugačne metode raziskovanja, kar pa ne pomeni, da se pri raziskovanju v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah (lahko) uporabljajo samo posebne, vojaške metode raziskovanja (npr. temeljne, posebne), in ne tudi druge, npr. splošno znanstvene (teoretične in empirične). V vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah se priporoča uporaba obeh vrst metod raziskovanja, zlasti pri proučevanju kompleksnih obrambnih, vojaških vprašanj. Številni raziskovalci so namreč že pred desetletji ugotovili prednosti združenega raziskovanja (kvalitativno in kvantitativno) oziroma kombiniranja kvalitativnih in kvantitativnih metod raziskovanja.

Združeno raziskovanje oziroma kombinirana uporaba kvalitativnih in kvantitativnih metod, zlasti kombinacija z empiričnimi, npr. statističnimi metodami, sicer od raziskovalca zahteva veliko spretnosti, truda, metodološkega znanja, vendar se je ob tem treba zavedati, da je v raziskovanju v prvi vrsti treba upoštevati pomemben metodološki raziskovalni standard, in sicer, da je uporaba pristopa oziroma metod odvisna od raziskovalnih vprašanj in hipotez, in ne od (trenutnih, obstoječih) veščin raziskovalca.

Literatura

1. Bastič, M., 2006. Metode raziskovanja. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta Maribor.
2. Bazeley, P., 2004. Issues in mixing qualitative and quantitative approaches to research. V R. Buber, J. Gardner in L. Richards (ur.), *Applying qualitative methods to marketing management research*, str. 141–156. UK: Palgrave Macmillian.
3. Brannen, J., 1992. *Mixing methods: qualitative and quantitative research*. Aldershot: Avebury.
4. Brannen, J., 2005. *Mixing methods: the entry of qualitative and quantitative approaches into the research process*. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(3), str.173–184.

5. Bren, M., 2014/2015. Metodologija družboslovnega raziskovanja in multivariatne statistične metode (Študijsko gradivo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
6. Brewer, J. in Hunter, A., 2003. Foundations of multimethod research; synthesizing styles. London: SAGE Publications.
7. Bryman, A., 2000. Quantity and quality in social research. London: Unwin Hyman.
8. Campbell, D. T. in Fiske, D. W., 1959. Convergent and discriminant validation by multitrait-multimethod matrix. *Psychological Bulletin*, (54), str. 297–318.
9. Cvetek, R., 2013. Raziskujemo medosebne odnose: Priročnik za izvedbo kvantitativne empirične raziskave. Ljubljana: Teološka fakulteta.
10. De Leeuw, E. D., 2005. To Mix or Not to Mix Data Collection Modes in Survey. *Journal of Official Statistics*, 21 (2), str. 233–255.
11. Ferligoj, A., Lozar Manfreda, K. in Žiberna, A., 2011. Inferenčna statistika. Osnove statistike na prosojnicah (Študijsko gradivo pri predmetu statistika). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Gorard, S. In Taylor, C., 2004. Combining methods in educational and social research. Berkshire, New York: Open University Press.
13. Greene, J., Caracelli, J. V. in W. Graham, W., 1989. Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs. *V. Educational Evaluation and Policy Analysis*. 11, (3), str. 255–274.
14. Howe, K. R., 1992. Getting over the Quantitative-Qualitative Debate. *American Journal of Education*, 100 (2), str. 236–256.
15. Huhn, T., 1998. Struktura znanstvenih revolucij (Temeljna dela). Ljubljana.
16. Ivankova, N. in Wingo, N., 2018. Applying mixed methods in action research: Methodological potentials and advantages. *American Behavioral Scientist*, 62(7), str. 978–997.
17. Jick, T. D., 1979. Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. *Administrative Science Quarterly*, 24 (4), str. 602–611.
18. Kladnik, Tomaž, 2017. Vojaško Izobraževanje v Slovenski vojski – Izzivi prihodnosti. *Sodobni vojaški izzivi*, 19-1. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
19. Lacey, C., 1970. Hightown Grammar: the schools as a social system. Manchester: Manchester University Press.

20. Leunbach, G., 1960. On Quantitative Methods for Qualitative Data. *Acta sociologica*, 5 (3), str. 144.
21. Lobe, B., 2006. Združevanje kvalitativnih in kvantitativnih metod – stara praksa v novi preobleki? *Družboslovne razprave*, XXII, 53, str. 55–73.
22. Lund, T., 2012. Combining qualitative and quantitative approaches: Some arguments for mixed methods research. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(2), str. 155–156.
23. Mayoh, J. in Onwuegbuzie, A. J., 2015. Toward a conceptualization of mixed methods phenomenological research. *Journal of Mixed Methods Research*, 9(1), str. 91–107. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1558689813505358>
24. McKim, C. A., 2017. The value of mixed methods research: A mixed methods study. *Journal of Mixed Methods Research*, 11(2), str. 202–222. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1558689815607096>
25. Morgan, D. L., 2014. *Integrating Qualitative and Quantitative Methods*. Thousand Oaks: Sage.
26. Okovič, D., 2010. Uveljavljanje etike; študija primera Kodeksa vojaške etike Slovenske vojske (Magistrska naloga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Patton, M. Q., 1990. *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: Sage.
28. Potočnik, G., 2016. *Sodelovanje vojske in policije v sodobni državi: primer Slovenije*. (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Reichardt, C. S. in Cook, T. D., 1979. Beyond qualitative versus quantitative methods. V: Cook, T. D. in Reichardt, C. S. (ur.). *Qualitative and quantitative methods in evaluation research*, str. 7– 32. Beverly Hills, CA: Sage.
30. Ribič, A., 2017. Interoperabilni model vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski : izziv za prihodnost. V: *Slovenska vojska* (11), str. 38 –39.
31. Sieber, S. D., 1973. The integration of Fieldwork and Survey Method. *American Journal of Sociology*, 78 (6), str. 1135–1359.
32. *Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*, 2014. www.fran.si
33. Ščavničar, D., 2022. Pot do kakovostnega vojaškega izobraževanja častnikov: vojaško izobraževanje v Sloveniji. *Revija Obramba*, 54(4), str. 4–6.
34. Tashakkori, A. in Teddlie, C., 1998. *Mixed methodology: combining qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks; London: Sage Publications.

35. Tashakkori, A. in Creswell, J. W., 2007. The new era of mixed methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), str. 3–7.
 36. Vogrinc, J., 2008. Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
 37. Vuk, P., 2020. Izzivi vojaške strategije v 21. stoletju. *Sodobni vojaški izzivi*, 22(1), str. 129–151.
 38. Zelenika, R., 2000. Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, 4. izdanje. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci i Ekonomski fakultet Univerze u Ljubljani.
 39. Žabkar, A., 2003. Marsova dediščina: temelji vojaških ved (1. knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 40. Žabkar, A., 2004. Marsova dediščina: metode in smeri razvoja (2. knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 41. Wood., M. in Welch, C., 2010. Are ‚qualitative‘ and ‚quantitative‘ useful terms for describing research? *Methodological Innovations Online*, 5(1), str. 56–71.
- Stvarno kazalo

Stvarno kazalo/Index

A

Avstrija 3, 8, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 28, 29, 30

C

Center vojaških šol 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 20, 42, 48, 49, 52, 56, 57, 64, 68, 91, 101, 105, 121

E

EU 10, 11, 12, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 27, 35, 43, 44, 45, 51, 57, 58, 62, 63, 68, 74, 101

Evropa 3, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 31, 34, 40, 55, 62, 116

G

Geopolitika 3, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17

H

habilitacijsko področje 3, 65, 68, 71, 72, 75, 77, 78, 79, 81, 88, 89, 91, 103

hibridno vojskovanje 19, 20, 27, 28, 34

M

metode

kvalitativne 107, 110, 120, 121, 129, 134, 136

kvantitativne 106, 110, 111, 112, 113, 119, 121, 131, 134, 136

mešane 106, 112, 114, 120, 126

N

Nato 15, 16, 17, 21, 25, 26, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 43, 57, 58, 62, 63, 64, 73, 74, 78, 94

NATO 15, 16, 17, 21, 25, 26, 29, 32, 33, 37, 64

O

oborožene sile 3, 4, 5, 7, 8, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 38, 50, 51, 66, 76, 86, 92, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 102, 107, 109, 119, 131, 132, 4
obrambne študije 106, 107, 108, 109, 111, 115, 116

P

poveljevanje in kontrola 19, 20, 30, 31, 32, 33, 34, 74, 81, 80, 87

R

Ruska federacija 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35

S

Slovenska vojska 2, 3, 4, 5, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 74, 75, 77, 78, 80, 84, 85, 88, 90, 91, 97, 101, 102, 103, 104, 119, 121, 126, 135, 136

U

Ukrajina 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 66

V

veščina vojskovanja 3, 5, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 133

Visoka vojaška šola 2, 4, 5, 6, 65, 68, 69, 70, 71, 91, 101

vojaška delovanja 3, 73, 74, 92, 95, 99, 101, 102, 103

vojaške vede 2, 3, 4, 5, 6, 40, 44, 45, 46, 47,
50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 67,
68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79,
81, 88, 90, 91, 92, 94, 96, 101, 102,
103, 122, 125, 137

vojaške veščine 56, 76, 92, 94, 95, 98, 99,
102, 122

vojaški menedžment, voditeljstvo in etika 3,
5, 65, 68, 71, 77, 79, 81, 91, 101

vojaško izobraževanje 3, 4, 5, 36, 37, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50,
52, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,
66, 67, 68, 70, 74, 78, 90, 91, 101, 102,
103, 121, 136

vojaško znanje 45, 53, 56, 57, 61, 68, 92, 95,
97, 100, 101, 103, 104

Z

Združene države Amerike 10, 11, 12, 13,
24, 25, 28

znanstvenoraziskovalna dejavnost 4, 5, 6,
40, 46, 60, 63, 68, 77, 96, 121

VOJSKA IN VOJAŠKA MISEL: zbornik znanstvenih razprav

Boris Rutar

The geopolitical frame of the Ukrainian war and its implications
Geopolitični okvir vojne v Ukrajini in njene posledice

Berthold Sandtner

Eight months of war in Ukraine: Implications for the development of armed forces from an Austrian (European) perspective
Osem mesecev vojne v Ukrajini: Vpliv na razvoj oboroženih sil z avstrijskega (evropskega) vidika

Darko Ščavničar

Vključitev profesionalnega sistema vojaškega izobraževanja v učno-znanstveni prostor institucionalnega izobraževanja
The integration of the professional military education system into the learning and scientific environment of institutional education

Tomaž Kladnik

Fakulteta vojaških ved ali izzivi vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski
The Faculty of Military Sciences, or the challenges of military education in the Slovenian Armed Forces

Dejan Okovič

Poskus utemeljitve habilitacijskega področja vojaški menedžment, voditeljstvo in etika
Attempt to justify the habilitation field of military management, leadership and ethics

Anton Ribič

Vojaška delovanja – strokovno področje razvijanja znanja veščine vojskovanja
Military operations – area of expertise in the development of skills of warfare

Pavel Vuk

Raziskovalne metode v obrambnih študijah
Research methods in defence studies

Jasna Fedran

Metodologija raziskovanja v vojaški veščini, znanosti, vojaških vedah
Methodology of research in the context of military skills, science and disciplines

Visoka vojaška šola